

НАТАЛЯ СОЛОШЕНКО - ТИРАЗЬКА

ТРИУМФ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРІТОРИ

НАТАЛЯ СОЛОШЕНКО - ТИРАЗЬКА

**ТРИУМФ УКРАЇНСЬКОЇ
ТЕРПСІХОРИ**

(СПОГАДИ МИСТКИНИ)

Маме вчому і дорогому
другові Петрові Кравченку
на добру згадку
Луця Тиразська

Будини
Львівська
1999

 MEDIA
Луцьк
1999

*Всім моїм вихованцям-танцюристам
українських ансамблів Австралії
присвячую.
Автор.*

Наталя Солошенко - Тиравська народилась в місті Ківерці на Волині. Вчилась в українській гімназії імені Лесі Українки в Луцьку, скінчила балетну школу Софії Вігурської.

В 1941-1944рр. – артистка Луцького музично-драматичного театру, 1945-1949рр. разом з родиною перебувала в таборах ДІ-ПІ Західна Німеччина.

1949 року поселилась в Сіднеї (Австралія), де продовжила свої мистецькі студії, була довголітнім керівником українських хореографічних

ансамблів на п'ятому континенті, зокрема знаменитої “Веселки”. З 1993 року – Голова управи Товариства волинян ім. Лесі Українки в Сіднеї, почесний професор Волинського державного університету, нагороджена високими українськими і світовими відзнаками.

ББК 85.32

С 60

ISBN 966-95522-6-5

© Наталя Семенівна Солошенко-Тиравська, 1999р.

МАДОННА НАШОЇ ДУХОВНОСТІ

Видатний український письменник Олесь Гончар у своєму знаменитому романі “Собор” писав: “Найбільші поети всіх часів саме її оспівували, жінку. З неї, звичайної, земної, творили своїх небесних мадонн”.

Воістину святі слова!

Про одну з них, наших волинських земних, духовних мадонн, хочу розповісти. Її ім'я відоме в широкому світі. Визначна наша мисткиня Наталя Солошенко-Тиравська, яка півстоліття тому залишила рідну волинську землю, живе нині у місті Сіднеї.

Переглядаючи раніш таємну картотеку держархіву області, натрапляю на її прізвище. Вичитую всі дані про неї і задаю собі запитання: чи знала вона, що існує карточка з її ім'ям, позначена грифом “таємно”? Хто ж вона була, ця наша духовна волинська мадонна, і чому опинилася в далекій Австралії, а на рідній землі її ім'я було відоме лише тим, хто мав доступ читати оте з грифом “таємно”?

Наталія Семенівна Солошенко народилася 1924 року в містечку Ківерці в родині українських емігрантів, які після громадянської війни виїхали із Східної України і опинились у нас, на Волині. Її батько, старшина армії УНР, родом з Полтавщини, мати — киянка. З часу окупації Волині поверсальською Польщею аж до 1944 року жили вони в містечку, яке окутане було з усіх сторін зеленою пеленою лісів. Колишній старшина української армії Семен Солошенко всім серцем любив ті предковічні волинські бори і доглядав їх, вирощував, будучи весь час на посаді лісничого. З своєю дружиною Оленою мали вони дві донечки — Наталію і Галину. Мати віддавала себе їх вихованню і вела невеличке домашнє господарство.

Після закінчення “повшехної” школи в Ківерцях Наталя вступає 1938 року до першої класи Луцької української гімназії ім. Лесі Українки. З дитинства була закохана вона в народні пісні і танці, мріяла бути артисткою, щоб рідним мистецтвом служити своєму народові, нашій духовності. Вона поєднувала

своє навчання в гімназії з навчанням в приватній балетній школі Софії Вігурської. Тут і здобула вона свої перші знання про український балет, мріяла про працю в ньому.

Вересневе більшовицьке “визволення” 1939 року перервало гімназійне навчання, бо й саму гімназію “визволителі” закрили. Над її родиною постійно висів Дамоклів меч НКВД, і лише війна врятувала їх від депортації та комуністичних концтаборів.

Нові окупанти, нацисти, нічого іншого, oprіч неволі, не принесли Україні, але Наталя, вихована в любові до Бога і України, як в минулому геніяльна Леся Українка, боролась за волю рідного народу єдиною доступною для неї зброєю — словом. 1941 року вона іде працювати до Волинського українського театру, щоб мистецтвом виховувати і піднімати дух волинян в боротьбі з коричневим окупантом. З документів архіву того періоду дізнаємось про працю Наталі Солошенко в театрі. Її ім'я значилось тоді серед таких відомих артистів як Наталя Ужвій, Галина Крих, Тетяна Колісниченко та інших. Газета “Український Голос” за 10 вересня 1942 року повідомляє: “За рік своєї праці театр зробив 25 прем'єр, відбулось 165 вистав, які відвідали 70 тисяч осіб”. Мистецька гра юної дівчини викликала подив і захоплення глядачів. У здібну юну артистку закохується адміністратор театру Вадим Тиравський. Його батько Євген Платонович був відомим українським патріотом, родом з Поділля, воював в армії УНР, а в часи панування поляків на Волині бачимо його серед активних діячів українського життя 20-30-х років, членом Товариства ім.Петра Могили.

Праця в театрі захоплювала Наталю Солошенко-Тиравську, і їй вона віддавала весь свій час. Волинський український театр був тоді серед тих вогнищ національного життя нашої землі, яке справді зігрівало й освітлювало душі волинян, будило їх національну свідомість.

1944 року Наталя з чоловіком і батьками залишає рідну землю, виїжджає до Польщі, пізніше до Німеччини. Там включилась вона до театрального товариства “Вінета” в Берліні, там дочекалась кінця війни і там, під розривами бомб, народила свою старшу донечку.

Будучи в таборі переміщених осіб в Майн-Кастлі, коло Франкфурту, вона продовжує театральну діяльність, на цей раз вже як балетмайстер. Емігрантські табори Німеччини були неодноразовими свідками виступу юних митців під керівництвом Наталі Солошенко-Тиравської.

Молодий балетмайстер з родиною переселяється з табору Ді-Пі 1949 року до п'ятого континенту і тут, в Сідней, продовжує свою працю український народний балет під проводом Наталі Тиравської. Від самих початків діяльності на п'ятому континенті було багато труднощів — розсіяність українських поселенців у великому місті, брак власного приміщення, костюмів і інше. Проте вони не зупинили прагнення української молоді творити українське танцювальне мистецтво, а їх керівника — повністю віддавати свій великий таланти балетмайстра-хореографа юним митцям.

Незабаром серед етнічних груп Австралії ансамбль під її керівництвом вів перед в хореографічному мистецтві, здобув широку славу серед австралійської публіки, визнання і нагороди. “Незаперечною заслугою хореографа Наталі Солошенко-Тиравської — читаємо в одному з документів, — є те, що, передаючи молодому поколінню велику любов до нашої рідної культури, до нашого танцювального мистецтва, вона стежила за високим рівнем виконання, а тим самим пропагувала український танець в його найкращій формі”. Вагомим доказом того, що ансамблю вдавалося досягти того рівня, є свідчення численних запрошень австралійських і новозеляндських ансамблів провести для них курси українського танцю.

Український ансамбль “Веселка”, яким керувала Наталя Тиравська, здобуває заслужену славу на австралійському континенті. Десятки концертних виступів від першого травня 1965 року на святі матері у передмісті Сіднею, по всіх великих містах Австралії, Канади і Америки.

Під час святкування 40-річчя ООН, австралійська місія при цій організації запросила ансамбль “Веселка” разом з хором “Чайка” з Мельборну дати величавий концерт в будинку цієї всесвітньої організації.

Але найбільшим щастям в мистецькому житті видатної мисткині була триумфальна поїздка її знаменитого хореографічного ансамблю “Веселка” по Україні.

Саме тоді віками уярмлена Мати-Батьківщина вставала з колін — свобода і незалежність стукали в наші двері, а українські мистецькі колективи з вільного світу допомагали усвідомити: хто — ми!

Сорок шість років творчої праці на ниві українського хореографічного мистецтва в біографії нашої видатної землячки Наталі Тиравської. Її творче життя — це час вічних пошуків, знахідок і втрат, бо ж без останнього не буває справжнього мистецтва, як і не буває радостей без печалей. В день її сімдесятиріччя прийшло заслужене визнання з рідної землі, якій віддала все своє життя видатна дочка України, пані Наталя Солошенко-Тиравська. В березні того року міністр культури України Іван Дзюба направив ювілярці вітання такого змісту: “Почесного Консула України пані Зіну Ботте ласкаво просимо від нашого імени сердечно поздоровити пані Наталю Тиравську — справжню подвижницю на ниві української культури, яка так глибоко зацікавлена і так багато зробила для розпросторення рідного мистецтва на світових обширах — з славним ювілеєм — 70-літтям”.

Всі ці роки в далекій Австралії, поруч своєї мистецької безкорисливої праці проявила вона себе і на широкій громадській ниві. Була довгий час культурно-освітнім референтом Союзу Українських Організацій Австралії, Об’єднання українських громад Нової Південної Валії, редактор української радіогодини на етнічному радіо в Сіднеї.

Ця перша книга спогадів видатної мисткині “Тріумф української Терпсіхори” є важливим внеском в духовну скарбницю нашого народу, якому вона посвятила своє життя.

Моє мистецтво, — писала наша славетна землячка, — скромний вінок з найкращих квітів мого саду — життя до ніг матері — Україні. Її книга займе почесне місце в наших бібліотеках, архівах, музеях і наших душах.

Володимир Рожко.

I. НАШОГО ЦВІТУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ

Кажуть, що все приємне звичайно швидко минає і залишаються лише спомини, які людина, як дорогий скарб, зберігає все своє життя.

Таким приємним і незабутнім спомином залишилось в моїй пам'яті турне, яке танцювальний ансамбль "Веселка" разом з чоловічим хором "Чайка" відбув по Америці й Канаді. До того часу, нам в Сіднею не раз приходилося приймати мистецькі одиниці тих країн, включно зі славною Капелею Бандуристів імені Тараса Шевченка з Детройту. Але про те, щоб самим вибратися на гастролі за океан, ми могли лише мріяти. На перешкоді стояло передусім: брак фінансів, а також брак людини, яка б таке турне могла організувати. Але завдяки адміністрації чоловічого хору "Чайка" з Мельбурну, яка запросила "Веселку" до співучасті в концертному турне по американському континенті, — ця мрія стала дійсністю. Спонсорами цього незабутнього турне були Український Народний Союз в США та Комітет Українців Канади, які справді вложили багато праці щоб гастролі мистецьких одиниць з Австралії були успішними.

**"Веселка" з Прем'єром штату Нового Південного Велсу
в Сіднеї**

Очевидно, що танцюристи “Веселки” з великим захопленням підготовлялись до поїздки за океан, усвідомлюючи собі важливість такої небуденної події. Одне, що применшувало загальну радість з такої нагоди, було те, що “Веселка” могла бути репрезентована лише чотирма парами. Це з огляду на частинну подорож автобусом, який не вмістив би повний склад обох ансамблів. Я сама вбачала в цьому турне справді гідне відзначення моєї 40-літньої праці на ниві хореографічного мистецтва.

І ось, 18 вересня 1985 року ми разом з хором “Чайка”, після 17-годинної подорожі новозеляндським літаком, ступили на землю Вашингтона на летовище міста Льос-Анджелес. Там нас чекали вже наші земляки, представники української громади цього міста та Українського Народного Союзу, що, як я вже згадувала, був спонсором нашого турне по Америці. Ця перша зустріч з земляками на американському континенті була, можливо, найбільш знаменною, бо від неї почалася наша мандрівка. Очевидно, в той час ми ще навіть не припускали, що буде вона такою успішною. Льос-Анджелес був лише зупинкою чи своєрідним відпочинком по дорозі до Едмонтону в Канаді, де ми починали свої гастролі першим концертом.

Переночувавши в гарному готелі недалеко летовища, наступного дня ми відлетіли до Едмонтону канадійською летунською лінією “Ейр Канада”. Мушу признатися, що цей день перед концертом був для мене /думаю, що й для інших учасників/ — найтяжчим. Бо ж від першого концерту залежала доля всього нашого турне. Не дивлячись на щирі, повні віри в наш успіх слова наших земляків з Льос-Анджелес, — у серце мимоволі закрадався неспокій. Як виконаємо нелегке завдання гідно репрезентувати українську спільноту Австралії? Чи ми, така мала горстка українців з далекого п'ятого континенту, зможемо конкурувати з багаточисленною громадою наших канадійських земляків? Але тут здоровий розум переміг. Думалося, ми ж не приїхали на змагання. Ми хочемо лише показати, що, не дивлячись на віддаль, яка відокремлює нас від інших континентів, а особливо від нашої батьківщини, — ми плекаємо рідне мистецтво і зберігаємо рідну культуру. Оце і все.

І не треба тривожитись і переживати. Ці свої міркування я старалася передати танцюристам, і вже більш оптимістично наставлена захоплено дивилася з літака на покриті снігом гори Канади.

В Едмонтоні зустрів нас представник Комітету Українців Канади, який відповідав за наше турне по цій країні.

В приміщенні біля католицької церкви чекали вже місцеві громадяни, які розібрали нас до себе на ночівлю. Моїми господарями було дуже симпатичне, народжене вже в Канаді, подружжя. Обоє вони вільно володіли українською мовою, проте їх доросла донька Брендта, сама танцюристка та інструкторка української танцювальної групи, — своєї мови нітрохи не знала. Це не окремий випадок. Таких було багато. Але зворушлива турбота молодого Брендти, щоб моє у них перебування було зручним і приємним, — було доказом типової української гостинності. Завдяки їй я мала нагоду оглянути Едмонтон і побувати в найбільшому в світі “шопінг центрі”. Це дійсно щось надзвичайне. Величезний комплекс крамниць і різноманітних розвагових центрів, включно з площею для гри в гольфа, — все було під одним дахом.

Ввечорі в Культурному Центрі Спілки Української Молоді, — наш перший концерт. Гарна простора зала і сцена. Публіка почала сходитись задовго перед початком концерту, мабуть, щоб зайняти крадці місця. На концерті має бути присутнім Голова СКВУ — доктор Петро Саварин. За сценою — нервові напруження.

Я перевіряю звукову систему, підпрасовую дівчатам стрічки до віночків, а хористам жупани, які в дорозі дещо пом’ялися. Танцюристи “розігрівають” свої м’язи, а солісти співаки — Валерій Ботте та Ярослав Ліщинський — свої голоси. Нас повідомляють, що зала переповнена і час починати. Отже, помагай Боже. Хористи вже уставлені, і на сцену, перед завісу, виходить наш адміністратор Петро Кардаш, щоб коротким словом привітати публіку і представити конферансьє Зіну Ботте. Її гарна зовнішність, бездоганна українська мова та австралійський акцент в англійській мові відразу створили відповідний настрій і знайшли контакт з залом, яка бурю оплесків зустріла появу хору на сцені, та з великим ентузіазмом оплескувала кожну

пісню. У мене за сценою схвильовано б'ється серце. З хором все гаразд, а як зустрінуть танцюристів? Вони вже на сцені з гарними усмішками чекають, щоб розсунулася завіса. Зіна заповідає, а я, перехрестившись, тремтячими руками включаю музику. Завіса відкрилась — і грім оплесків привітав танцюристів. Очима, повними сліз радості, слідкую за кожним їхнім рухом, а безперервні оплески стають доказом, що наші побоювання були даремні.

Концерт закінчується овацією і вставанням публіки з місць. Нам вручають квіти, промовляють, вітають. Після концерту — в сусідній залі прийняття і знову промови, зустрічі, подяки й вітання. Гарно промовляв доктор Петро Саварин — голова СКВУ, який підкреслив наші заслуги в плеканні народного мистецтва та відзначив користь від такого турне, що є доказом нашої приналежності, без огляду на океани й кордони, до однієї, великої української родини. До мене підходили знайомі і незнайомі люди, висловлювали свої признання за наш стиль у танцях та за збереження народного характеру, що, на їхню думку, в багатьох танцювальних групах вже занепадає. Бренда, донька моїх едмонтонських господарів, з невідомим зворушенням, щиро мене обняла і заявила по-англійському: “екселент денсінг”. Приємно було зустріти керівника місцевої танцювальної групи “Веселка”, який, висловлюючи свої гратуляції, запропонував тримати постійний зв'язок між двома “Веселками”.

Про цей наш перший концерт в канадійському місті Едмонтоні на сторінках щоденника “Свобода” була поміщена дуже гарна рецензія, підписана ініціалами П. С., в якій зокрема про “Веселку” писалось: “Автор цих рядків, хоча був вже в Австралії з едмонтонським “Дніпром” і знав, що є там добрі мистецькі одиниці, але аж такого гарного концерту не очікував. Не зважаючи на те, що з танцювального ансамблю, звичайно в складі 34-ох, прилетіло тільки вісім, виступ, який дали гості з Австралії в Едмонтоні, — був суцільною приємністю, за що публіка раз-у-раз нагороджувала їх рясними оплесками”.

Далі, в цій же рецензії, автор, висловлюючись дуже похвально про хор, солістів та акомпаніаторку, пише: “Треба співчувати

мистецькій керівниці і хореографу танцювального ансамблю — Наталії Тиравській в тому, що не могла виступити цілим своїм ансамблем, але вісімка, яка прилетіла, її не застидала ні в “Калині”, ні в “Чумацькому шляху”, ні в “Сюїті”. Зокрема енергійно і помистецьки виступив ансамбль у “Гудульці”, “Пирогах” і “Біля криниці”. Жалко, що не було повного ансамблю....”

Наступного дня після концерту вже о 5 годині ранку наш повний колектив зібрався біля церкви, готовий до від'їзду на лєтовище. Перед нами наступне місто в нашому маршруті — Вінніпег.

ВІННІПЕГ

Дуже успішний виступ в Едмонтоні підніс настрій усіх учасників турне, як хористів, так і танцюристів. Це не означає, що ми, так би мовити, після першого концерту “спочили на лаврах”. Це ж був тільки початок і перед нами було ще тринадцять виступів, які, кожен зокрема, слід трактувати як перший. Тому, не дивлячись на добрий настрій, усі мимоволі думали про наступний концерт у Вінніпезі. Чи буде він такий успішний, як перший? Вже на лєтовищі ми відчули якусь небуденну атмосферу. Увесь наш колектив повели до кімнати, призначеної для важливих осіб /ВІП рум/, при вході до якої стояла канадійська поліція, яка слідувала, щоб туди не заходили зайві люди. Простора кімната з баром та кельнерами, що сервували різні напої, була удекорована великим написом: “Вітаємо “Чайку” і “Веселку”. Чекали нас там представники місцевого Комітету на чолі з Вірляною Головка, диригенткою хору “Тирса”, який вже двічі відвідав Австралію. З коротким словом українською й англійською мовами виступив представник міської адміністрації, який вітав нас від імени посадника міста, пана Вільяма Норре. Диригентові хору “Чайка” С. Кореневі та мені вручено було чудові китиці квітів, і при чарці вина ми нав'язали перший контакт з організаторами нашого перебування у Вінніпегу.

З лєтовища спеціальним автобусом в супроводі поліції на мотоциклах ми поїхали до парламенту на офіційну зустріч з міністром, який дуже сердечно нас привітав і кожному вручив відзнаку стейту, чи, як там кажуть, провінції Манітоби. Перед

будинком парламенту, в парку, стоїть величний пам'ятник Тарасові Шевченку, біля якого ми поклали квіти і зробили спільну фотографію. У Вінніпезі ми затримались лише одну ніч, і нас, на кошт посаdnика міста, примістили в люксовому готелі Шератон. Це було для нас великою несподіванкою. Взагалі, організація нашого там перебування вказувала на винятково добрі взаємовідносини між українцями й адміністрацією міста. Наш концерт відбувся у великій, вщерть заповнений, професійній театральній залі. Акустика була чудова, хор і солісти звучали дуже добре, а підбадьорені успіхом з попереднього концерту танцюристи старалися дати з себе все, що могли. Відома річ, що позитивна реакція публіки викликає у виконавців бажання бути ще кращими. Концерт закінчився знову овацією та вставанням публіки з місць. Пізніше в готелі Шератон відбулося прийняття, на якому Степана Кореня і мене, як хореографа і мистецького керівника "Веселки", представник Комітету Українців Канади пан Лазаренко обдарував чудовими різьбленими альбомами. Від надміру вражень не спалося мені тієї ночі. Та й не було багато часу на спання, бо прийняття затянулося допізна, а ранком, на дев'яту годину, ми мали зустріч з посаdnиком міста. Був досить похмурий день і накрапав дрібний дощ, але наше око радував синьо-жовтий прапор, що гордо, поруч з канадійським, повівав на будинку міської ратуші. Його вивісили в цей день спеціально на відзначення нашого приїзду.

В своєму просторому кабінеті нас дуже сердечно прийняв посаdnик міста Вільям Норре, який сказав, що хоч не мав змоги бути на концерті, але знає про наш успіх і щиро нас вітає. Висловлюючи своє признание українській етнічній групі взагалі, а нам зокрема, Вільям Норре вручив диригентові хору "Чайка", мені та адміністраторові нашого турне — Петрові Кардашеві ручної роботи чудові грамоти почесних громадян Вінніпегу. Для мене це був дуже зворушливий момент, але, тримаючи цю, великого формату в рамці і за склом грамоту, я мимоволі подумала: "Як я буду її везти?". Посадник ніби відгадав мої думки, бо тут же заявив, що адміністрація може перешле їх нам до Австралії.

Під час невимушеної гутірки з нашим дуже милим господарем він знову підкреслив свою тісну співпрацю з українським населенням міста, доказом чого є імпозантний, побудований перед будинком ратуші, пам'ятник жертвам штучного голоду в Україні. Пам'ятник цей нагадує всім громадянам Вінніпегу про страшну трагедію нашої батьківщини. На закінчення цієї важливої для нас зустрічі хористи заспівали посадникові популярну австралійську пісню "Волцінг Матілда", після чого ми усі разом з нашим господарем зійшли вниз, перед будинок ратуші, де біля пам'ятника жертвам голоду поклали одержані на концерті квіти і зробили спільну фотографію.

Підсумовуючи цілість нашого перебування у Вінніпезі, можна сказати, що було воно зорганізоване не тільки бездоганно, але майже по-королівськи, і за це велика подяка належить Комітетові Українців Канади, а зокрема, Вірляні Головка та її чоловікові за колосальний вклад праці, щоб зробити наші відвідини дуже приємними і незабутніми. Про наш виступ у Вінніпезі Д. Яремчук у своїх враженнях з концерту, висловлюючись дуже похвально про усіх виконавців, про "Веселку" писав: "Веселка", танцювальний ансамбль із Сіднею, виконав ряд народних танців укладу мистецького керівника Наталії Тиравської, таких як: "Калина", "Чумацький шлях", "Пирogi", "Біля криниці" та "Сюїта".

Чотири пари вибраних танцюристів у гарних народних строях Полтавщини й Карпат, творили милий, ритмічний образ, не протягаючи виступів повторенням кроків. Ритміка рухів затримана в стилі народного танцю, в темпі музики, без лишньої акробатики й плескання в долоні з вигуками, як це помічається в деяких ансамблях. Мальовничі полтавські й гуцульські строї, як і танці, були витримані в народному стилі. Молоді виконавці танцювального "октету" створили кращий оптичний образ, чим не раз масові гурти великих ансамблів.

Чистота стилю народного танцю, легкість у його виконанні, природна граціозність рухів і жестів творили естетичне задоволення".

МІННЕАПОЛІС, США

Залишивши за собою гостинну Канаду, ми прибули до Міннеаполісу, де мав відбутися наш перший концерт на землі Вашингтона. Мушу признатися, що Америка в якійсь мірі мене лякала. Здавалася вона мені перед цим бездушною, до краю зматеріялізованою, а тому й непритягальною. Перебування в Льос Анджелесі, на початку нашого турне, було закоротке, щоб дати певну картину життя в цій країні, зокрема української еміграції. Але переїжджаючи з міста до міста і зупиняючись в хатах наших земляків, я переконалася в тому, що користуючись багатою американською технікою в щоденному житті і живучи в повному добробуті, — вони не втратили того, що успадкували від своїх батьків та дідів. Що в кожній українській хаті, обставленій практичними й зручними американськими меблями, ви відчуєте свою, українську атмосферу, яка виринає не тільки з численних наших вишивок, кераміки, ікон, картин та книжок, а й з притаманної нашому народові гостинності.

Міннеаполіс — світовий центр продукції борошна, і Сант-Пауль — столицю штату Міннесота, називають разом “Твін Сіті”/міста-близнюки/бо розташовані вони по обидва боки річки Міссісіпі. Українська громада в них порівняно невелика, але дуже активна. Наша перша зустріч була, можна сказати, досить цікава, якщо не комічна. З лєтовища в Міннеаполісі автобусом прибули ми з усім нашим вантажем відразу під будинок концертної залі, за півгодини до початку нашого виступу. Перед будинком чекав нас великий гурт людей, які з зацікавленням приглядалися до нашої процедури розвантажування. Кожний з нас, поспішаючи, намагався якнайшвидше вхопити свою валізу, бо ж часу залишилось обмаль. Коли раптом із гурту почулося: “О, диви, та вони точнісінько такі ж, як і ми!”. На жаль, у нас не було часу запитати, якими вони нас уявляли і що сподівалися побачити. Це так і залишиться таємницею.

Підготовка до виступу цього вечора була блискавичною, так що почався він з дуже малим запізненням. На початку публіка була досить стримана. Можливо, не була певна, чого може від

нас сподіватися. Під час вступного, привітального слова нашої заповідачки Зіни Ботте, після слів: “Нашому роду — нема переводу”, що звичайно викликали бурю оплесків, — цим разом повна мовчанка. Ніякої реакції. Мимохіть постала тривожна думка: “Що ж це за люди”? Проте, дуже швидко настрої у залі змінився і публіка почала з ентузіазмом сприймати кожную точку нашого концерту, який закінчився, як і два попередні в Канаді, спонтанною овацією. Слід згадати, що адміністратор нашого турне, Петро Кардаш, мав з собою достатню кількість примірників книжки “Українці в Австралії”, які по закінченні кожного концерту дарував місцевій громаді. В Міннеаполісі, в залі при православній церкві, було влаштоване для нас величне прийняття, після якого нас влаштували по помешканнях, і я мала щастя потрапити до дуже симпатичного і культурного подружжя, — панства Сінгаївських. Вони не щадили зусиль, щоб уприємнити мені, на жаль, це дуже коротке перебування в Міннеаполісі. Наступного дня, не зважаючи на досить настирливий дощ, панство Сінгаївських обвозили мене і Галю Кривенко /яка також у них затрималась/ по місті, вірніше по обох містах — Міннеаполісі і Сант-Паулі, по їх чудових парках над берегом Міссісіпі, де вбрані в осінні шати дерева захоплювали красою кольорів. До речі, в Твін Сіті мешкали мої славні земляки волиняни, покійні вже поетеса Оксана Лятуринська і професор Олександр Неприцький-Грановський, визначний зоолог, поет і громадський діяч, який видав кілька збірок своїх чудових поезій.

Жаль було мені покидати симпатичних господарів і гарне місто, але в нашому турне особиста розвага стояла на другому місці, бо перш за все був обов’язок. Про свої враження з концерту в Міннеаполісі гарну рецензію написала Зірка Гренджа-Донська, донька відомого письменника Василя Гренджи-Донського. Зокрема про виступ “Веселки” вона так висловилась: “Шкода, що могла приїхати тільки частина їхнього танцювального ансамблю. Виконання танців було надзвичайно гарне, — видно було мистецьку руку їхнього хореографа. Всі костюми були дотримані в стилі, включно з косами у дівчат та вишиваними

капчурами /шкарпетками/ в гуцульських строях. На жаль, на ці дрібні /але важливі деталі/ часто наші танцювальні ансамблі не звертають уваги”.

ЧІКАГО

Наступне місто на нашому маршруті — Чикаго. При самій згадці про Чикаго в уяві багатьох, що цього міста не бачили, а знають лише з описів чи телебачення, — постає образ страшного середовища бандитів. І нічого дивного. Таку славу придбало собі місто Чикаго в період між Першою світовою війною і 33-ім роком, коли було воно дійсно головною квартирою відомих гангстерів, назвати хоч би одного з найголовніших — Аль Капоне. Хоч ця доба кримінального насильства такого характеру давно минула, проте погана репутація пристала до міста і тримається його ще й досі. Отож, нічого дивного, що ще в дорозі до Чикаго я попереджувала танцюристів бути обережними і не вибиратися до міста малою групою. Тим часом, ми були приємно вражені.

Чикаго — надзвичайно гарне. Очевидно, як і кожне велике місто /налічує майже сім мільйонів населення/ має воно свої небезпечні дільниці, які нам не радили відвідувати. Але, в загальному, — це культурне, типово американське місто, чудово розміщене над великим, як море, озером Мічіган, з масою хмародерів, серед яких найбільший у світі — так званий “Сере Тавер”.

Прибули ми до Чикаго літаком 23-го вересня, а концерт мав відбутися 25-го. Отже, було трохи часу на відпочинок. Примістили нас у приватних помешканнях. Моїми господарями були панство Яремовичі, з якими я мала приємність познайомитися кілька років тому, коли вони приїжджали до Австралії відвідати брата в Сідней і я перевела з ними інтерв'ю по Сіднейському радіо. Заопікувалися вони мною дуже сердечно. Обоє — активні культурно-громадські діячі, які немало праці вклали в зорганізування нашого концерту і прийняття. До речі, пан Яремович — відомий в Чикаго диригент, а його дружина є головою 12-го відділу Українського Золотого Хреста. Наступного дня для нас була передбачена спільна прогулянка на оглядини міста. Цікаво, що у 1871-му році Чикаго було цілковито знищене

пожежею. Залишився лише один будинок, так званий “Вотер Тавер”, який стоїть досі в центрі міста. Це була чи не найбільша катастрофа в історії Америки. Відтоді Чикаго відбудовалося, як місто мурів і сталі. Ріст індустрії заманив тисячі європейських емігрантів, включно з українцями, які спричинилися до його культурного розвитку. В Чикаго існує дуже велика і добре зорганізована українська громада, яка гордиться своїми надбаннями: церквами, музеями, мистецькими галереями, банками, кооперативами, чисельними хорами і танцювальними ансамблями. Особливо ансамблем “Україна”, який існує при сумівському осередку і про який вже нераз доводилося мені читати дуже похвальні рецензії на сторінках нашої преси в Америці. Тому з великим зацікавленням прийняла я пропозицію відвідати пробу цього славного танцювального ансамблю. Мої танцюристи також вирішили не втратити рідкісної нагоди, надіючись, очевидно, дечим з баченого скористуватися. Коли я приїхала до Сумівського Дому, репетиція вже почалася. Вивчали гуцульський танок. Записана на магнітофонну стрічку музика грала неймовірно голосно, а 60 хлопців і дівчат з великим завзяттям дріботіли, підскакували, притупували, обкручувались.

Між ними проходив хореограф — єврейський емігрант з Советського Союзу — Міхаїл Літвінов і, намагаючись перекричати музику, давав свої вказівки. Танцюристи зробили на мене добре враження. Видно було, що вони здисципліновані, витренувані і рутину танку добре знають, але... дивлячись на них, особливо на дівчат, пригадалися мені російські ансамблі “Омск” та “Осіпова”, що колись приїжджали до Австралії з Советського Союзу. Той сам, що і в них характер. Брак жіночости, брак ніжности, що такі притаманні дівчатам в українському танці. Очевидно, неможливо виробити свою думку на підставі одного танку, треба було побачити більше, але в мене, правдоподібно, від голосної музики дуже розболілася голова і я була готова покинути репетицію. Перед тим, однак, користуючись з перерви між танцями, я підійшла до хореографа, щоб з ним познайомитися. Цей, невеликого росту, немолодий вже чоловік, що своєю

зовнішністю нагадував дещо Леніна, зробив на мене враження дуже самопевного і навіть зарозумілого. Він, розпитавши мене, які я ставлю танці, і довідавшись про хореографічну сценку “Біля криниці”, заохочував мене обов’язково залишитися і побачити його версію цього танку. Зрозуміло, що після цього мені не добре було б відійти, і я залишилась. Репетиція продовжувалася. Цим разом це був якийсь досить хаотичний монтаж, який почався ніби танком чумаків, які з мішками на плечах пхали один одного, перекидались, тоді ніби від когось ховались, а що це мало означати — тяжко було зрозуміти. Біля мене присів якийсь чоловік, правдоподібно батько одного з танцюристів, і почав вихвалювати хореографа. А тим часом музика не зупинялася, змінювалася лише дія. Чумаки зникли, а з’явився, пританцьовуючи, козак в шараварах з гармошкою в руках, а за ним гурт дівчат. Щось, як кажуть росіяни, “восем девок, адін я”. Вони під популярну в Советському Союзі мелодію “Карапет мой бедный, отчево ти бледный” — пішли в танок: козак спереду, розтягаючи гармошку, а дівчата за ним. Я не вірила своїм очам. Український козак з гармошкою і танцює під “Карапета”? Що ж це діється? Я відчула, що мені від цього стає погано.

А мій сусід поруч промовляє: “Але він, пані, велику роботу робить! Але він їх муштрує! А який вони завжди успіх мають!” Мені було цього досить і я встала, щоб піти геть, коли мелодія змінилася на якусь українську і на сцену, чи пак залю, де репетиція відбувалася, вийшла дівчина з коромислом і відрами. “А, це ж той танок, що хореограф радив побачити”, — майнуло мені в голові, і я знову сіла.

Дівчина танцюристка досить замашисте вийшла на середину залі і як пустилася в танок, як закрутилася! Відра причеплені до коромисла, кругом неї неначе літали. Біля дівчини з’явилися парубки, мабуть, з наміром залищитися, а вона їх тими відрами — направо й наліво так, що ледве встигали відхилятися, щоб не дістати по голові. Оце танець! Оце романтика нашої оспіваної криниці і дівчини, що йде по воду на зустріч з козаком. Для мене це була профанація нашого танцювального мистецтва і невірне відтворення нашого народного побуту.

Вийшла я з репетиції цілком хвора. В моїй голові не вкладалося — як наше свідоме громадянство могло допустити, щоб українській молоді прищеплювали таку советську халтуру? Хореографа за це винити не можна. Він навчає так, як його навчили, але невже між нашими знавцями цього мистецтва немає нікого, хто, дивлячись на це відкритими очима, старався б запобігти такому безоглядному псуванню нашої культури? На цю тему, протягом нашого турне, мені довелося не раз говорити й дискутувати з місцевими людьми. Але про це пізніше. Наш концерт в Чікаго пройшов з великим успіхом. Величезна зала не могла вмістити всіх глядачів і багатьом довелося повернутися додому, не побувавши на нашому виступі. Після концерту в залі Української Католицької Церкви відбулося гарне прийняття, на якому було виголошено чимало похвальних промов і навіть прочитано присвячений нам вірш, з якого наведу останню строфу:

Слава й дяка “Чайці”,
А з нею й “Веселці”,
Що нам танцем і піснею
Звеселили серце.

Про виступ “Веселки” Олександра Мудра в своїй рецензії писала: “І нас також чарувала легкість та граціозність типічного українського танку у виконанні “Веселки” з Сіднею, під дбайливим професійним керівництвом досвідченого хореографа Наталії Тиравської”.

Маючи за собою вже чотири дуже успішні виступи, наш колектив, після трьохденного перебування в Чікаго, з легким серцем вирушив в дорогу /автобусом/ до Детройту. Настрій у всіх учасників турне був дуже добрий — майбутні виступи не лякали, бо почували ми себе переможцями. Перед нами була досить таки далека дорога, яку дехто, а властиво, більшість з учасників турне, вирішила використати на відпочинок, так, що незабаром в автобусі панувало “сонне царство”.

Мене, що не визнає спання вдень, тишила нагода спостерігати з вікна автобусу чудові осінні краєвиди: мальовничі, типово американські містечка й хутори, ліси, що горіли помаранчево-червоними кольорами, та розлогі лани кукурудзи.

ДЕТРОЙТ

До Детройту приїхали ми з запізненням, бо наш водій автобуса заблудив і поїхав в інший кінець міста. Добре, що цього вечора не було концерту. Нас чекали з вечерею в приміщенні школи Української Католицької Церкви Св. Йосафата. До речі, ми звернули увагу на те, що більшість українських католицьких церков в Америці й Канаді названі ім'ям цього святого.

Серед представників місцевого громадянства приємно було зустріти цілий гурт бандуристів Капелі ім. Тараса Шевченка, які на чолі з адміністратором Петром Гончаренком привітали мене, як рідну людину. Я ж відбула з ними подібне турне по Австралії. Це вперше від того часу я мала нагоду поговорити цього вечора з Петром Гончаренком, так би мовити “по душах”.

Детройт — це головна квартира нашої Капелі Бандуристів. Там знаходиться відома автомобільна фабрика Форда, де більшість бандуристів колись працювала, а дехто ще й далі працює.

Найбільше скупчення українців у штаті Мічіген — це передмістя Детройту Воррен. Там знаходиться церква Св. Йосафата, довкола якої, мов гриби по дощі, повиростали чудові мешканеві будинки. Цілі українські вулиці. І де не глянеш — повно зелені: дерева, кущі, квіти, як у парку. А коли я побачила вивірок /білок/, що без страху перед людьми стрибають по деревах і травниках, — то мені це здавалось справжнім раєм на землі. Недалеко церкви, на другому боці вулиці, — гордість американських українців, і то не тільки Детройту, — Український Культурний Центр, в якому пульсує культурне і громадське життя.

Недалеко від нього просторий будинок “Самопоміч”, де, крім “Кредитівки”, приміщується ще декілька підприємств, а між ними крамниця “ЕКО”, власник якої — відомий мистець Едвард Козак. З другого боку розмістилося на семи акрах так зване “Українське село”. Це розкішний, двоповерховий будинок для громадян старшого віку. При в'їзді, біля дороги, видніє велика таблиця з написом англійською мовою: “Українське село”, а поруч — великий тризуб.

Завдяки доньці покійного вже нашого професора П. Лопати, пані Оменцінській, я мала нагоду оглянути цей розкішний дім для пенсіонерів.

Перебувала я на помешканні в гостинній хаті пані Слави Жуковської, вдови по відомому лікареві, який займав високе становище медичного дорадника у Вашингтоні. Її хата — це музей вишивок власної роботи. Чогось подібного я ще не бачила. Наш концерт відбувся у великій залі середньої школи передмістя Воррен, яка вміщує 1500 глядачів. Казали, що це вперше за 20 років вона була вщерть заповнена публікою, яка з великим захопленням сприймала кожен момент нашого виступу. Після концерту — вручення квітів, промови, подяки. В Детройті розкішні китиці квітів вручала княжна Детройту красуня Ліда Заревич. З подякою виступив також Петро Гончаренко, який при цій нагоді ще раз від імені всіх бандуристів висловив мені подяку за мою працю в улаштуванні концертного турне бандуристів по Австралії. Я була тим дуже зворушена. Але найбільша несподіванка чекала на мене в хаті пані Жуковської, де моя гімназійна товаришка, Тамара Коваленко, з якою я пізніше разом працювала в Луцькому Українському Драматичному Театрі, — улаштувала мені ціле прийняття. Ми з нею не бачилися від 1944-го року, і я навіть не знала, що з нею сталося. Тим часом вона, мешкаючи поза Детройтом, довідавшись про мій приїзд, заздалегідь домовилася з пані Жуковською, щоб зробити мені таку несподіванку. Моменту нашої зустрічі ніколи не забуду. Кажуть, що американський матеріалізм знищив українську гостинність і почуття дружби. Я цього ніде не відчула. Ми з Тамарою ще довго цього вечора просиділи, згадуючи гімназію, театр, наших спільних друзів і нашу молодість. Наступного дня, раненько, наш колектив покинув Детройт, щоб вирушити в напрямку Клівленду. Моя приятелька була доброї думки, що ми з нею ще побачимось.

В рецензії на наш концерт Володимира Барана, що була поміщена на сторінках української преси в Америці, між іншим писалося: “Танцюристи “Веселки” симпатичні своєю появою,

**Блаженніший
Митрополит Мстислав**

Українського Народного Союзу в Детройті – Василь Папіж підкреслив майстерність мистецького керівника і диригента хору “Чайка” маестра Степана Коріня, який зумів поставити хор на такий мистецький рівень. Вказав на професійність мистецького керівника і хореографа “Веселки” Наталії Тиравської, виявлену у виконаних танцюристами складних танках. Додав, що сольові точки Валерія Ботте /баритона/ та Ярослава Ліщинського /баса/ спричинилися до висоти мистецької вартости концерту. Акомпаньямент та окремі точки піяністки Галини Кривенко підкреслювали її професійність. Все це завершувало милозвучне заповідання Зіни Ботте. Промовця, який згадував окремих мистецьких керівників та виконавців програми, глядачі переривали гучними оплесками, виявляючи тим своє признание виконавцям”.

Не зважаючи на великий успіх турне, наше перебування в США принесло нашим молодим виконавцям деяке розчарування. Як відомо, українське громадянство в Австралії вже декілька разів мало нагоду гостити на цьому континенті мистецькі групи з Канади та Капелю Бандуристів з Америки. Кожний раз наша молодь

технічно бездоганні, такими точками як “Чумацький шлях”, “Біля криниці” чи “Пирого”, що є зачатком балету в класичному розумінні, маючи певний зміст, відбігли від рутинових танців, чим ансамбль виявив себе творчим та цікавим. Диригентові хору Степанові Кореневі та хореографові Наталі Тиравській належить наше признание за їх віддану працю та похвальні висліди. В іншій рецензії, підписаній ініціалами В. П., автор її писав: “В заключному слові-подяці пресовий референт Окружного Комітету Відділів

виявляла велике зацікавлення молодими гістьми з-за океану: приймала їх на помешкання, улаштувала приватні товариські зустрічі, возила на оглядини міст і, взагалі, сумлінно виконувала обов'язок господарів. Отже, чи дивно, що наша молодь вирушаючи в турне, заздалегідь плянувала зустрічатися там зі своїми ровесниками? Перебування у Вінніпезі та Едмонтоні, особливо у Вінніпезі, контакт з яким був нав'язаний ще в Сіднеї, — було для нашої молоді згідне з її сподіваннями, цілком задовільне. Тим часом українська молодь Америки, за невеликими винятками, виявила щодо нашого приїзду повну байдужість. На пряме питання, чому воно так, дехто старався зіпхнути вину на старше покоління, мовляв, запізно повідомили молодь про наш приїзд. Частина наших танцюристів, на жаль, впіймалася на цю вудочку і відчувала жаль до своїх американських ровесників. Для мене таке “виправдання” досить незрозуміле, бо кажуть, що досі в Америці ніхто такої великої реклами як ми — не мав, отже, про яке спеціальне повідомлення може бути мова? У мене витворилося враження, що українська молодь Америки виявила невинуватий снобізм і тим зробила кривду своїм австралійським ровесникам, для яких цей брак заздалегідь плянованого контакту був найбільшим розчаруванням.

Це одна, так би мовити, хмарка, яка до певної міри затьмарила наше турне, бо загалом було воно під кожним іншим оглядом надзвичайно успішне.

КЛІВЛЕНД

Про наш виступ у Клівленді наведу короткий уривок з рецензії відомого публіциста доктора Юліяна Мовчана: “Якщо все частіше чуємо оправдані нарікання на те, що залі наших імпрез чи концертів з кожним роком стають все у меншій мірі заповнені слухачами, то цього аж ніяк не можна сказати, що сталося в неділю 29-го вересня в середній школі на Пармі біля Клівленду, Величезна зала цієї школи була вщерть заповнена людьми з ближчих і дальших околиць Огайо. Чому? Зрозуміло — люди прибули на довгоочікуваний концерт чоловічого хору “Чайка” з Мельбурну та танцювального ансамблю “Веселка” з Сіднею, з далекої і тому для багатьох ще досі маловідомої Австралії. І варто

було прибути. Не тільки тому, щоб побачитися з дорогими братами, доля яких закинула аж по другий бік земної кулі, але й тому, щоб послухати рідні українські пісні та побачити чудово виконані танці в прегарних українських одягах їх виконавців”. Далі в рецензії йде докладний опис програми концерту та вислови похвали на адресу хору і танцювального ансамблю. Подібних рецензій появилася дуже багато: дослівно з кожної місцевости, де ми виступали.

В Клівленді ми затрималися дві ночі. Дуже гарне прийняття було влаштоване Об'єднанням Українських Організацій Клівленду в приміщенні католицької церкви. Для мене перебування в цьому американському місті залишиться гарним спогадом, бо і там зустріла я і провела час з моїми приятелями гімназійних років, з якими я пізніше працювала в театрі. Це Туся, донька директора нашого театру — Олександра Колісниченка, та Галя і Льоня Дмитровичі: Галя-танцюристка, донька режисера М. Лісовика, а Льоня — соліст балету. На спання не було нам часу. Цілу ніч проговорили, згадуючи молоді літа.

Для учасників концерту, а вірніше для кількох безпосередніх очевидців поза кулісами, виступ у Клівленді залишиться в пам'яті не без порції гумору. Цікавий випадок стався якраз під час співу соліста Ярослава Ліщинського, який виконував “Молитву” композитора Мошняги. Це дуже гарна і, зрозуміло, поважна річ. Наступною точкою мав бути танець, отже, дехто з танцюристів чекав вже на вихід за лаштунками, а я давала останні вказівки щодо музики кільком молодим американцям, які цими справами керували. Раптом біля нас звідкись з'явився старенький дідусь. “Мабуть, один з глядачів прийшов за сцену довідатись про свою родину чи знайомих в Австралії”, — подумала я. Тим часом він, нічого не сказавши, оглянув нас, постояв хвилину, дивлячись з-за куліс на протилежний бік сцени, а тоді, не поспішаючи, потьопав туди через сцену, на якій Ярослав Ліщинський чарував публіку своїм співом. Я завмерла, а одна з танцюристок переляканим, тремтячим голосом, пошепки, старалася його завернути: “Пане, пане, куди ви пішли?”. Та дідусь не звернув на це ніякої уваги, а може, й не чув. Ішов собі повільною,

старечюю ходою через колосальних розмірів сцену, і мені здавалося, що він другого кінця ніколи не досягне. На щастя, публіка, мабуть, з огляду на серйозний спів, не виявила ніякої реакції, а соліст не знав, що діється за його плечима. Дідусь же, добравшись до другого кінця сцени і постоявши там хвилину, розглядаючись і немов за кимось шукаючи, обернувся і тією ж дорогою, через сцену, преспокійно “потьопав” назад. Мені це здавалося вічністю! Молоді американці, працівники сцени зі сміху дослівно попадали, а солістка “Веселки” — Галя Кравченко, коли цей несподіваний і, так би мовити, “непрошений артист” добрів до нашого кінця сцени, з обуренням звернулася до нього: “Пане, чи ви знаєте, що проходилися по сцені під час виступу соліста?”. На це дідусь спокійно на неї подивився і ще спокійніше сказав: “А ти, дівчино, не турбуйся, у мене в Австралії приятелі і я прийшов передати їм привіт”.

Щоб не бентежити Ярослава Ліщинського, про цю подію ми розказали йому аж наступного дня, коли від'їжджали до Філадельфії. Місцева громада сердечно з нами прощалася, запевняючи, що наш концерт залишиться в їхній пам'яті, як один з найкращих, що їм довелося бачити на їхньому терені.

Залишивши гостинний Клівленд, наш автобус повіз нас американськими просторами до міста братньої любови — Філадельфії. Перед нами стелилася досить довга дорога: майже 10 годин їзди, отже, була знову нагода оглядати чудові осінні краєвиди землі Вашингтона. Цей відтинок подорожі відзначиться в моїй пам'яті знаменною подією: я стала бабунею ще одного внука. Ні, ніхто не народився, а сталося це так: біля мене в автобусі примостився малий Пилипко, син нашої заповідачки Зіни Ботте і соліста-баритона Валерія Ботте.

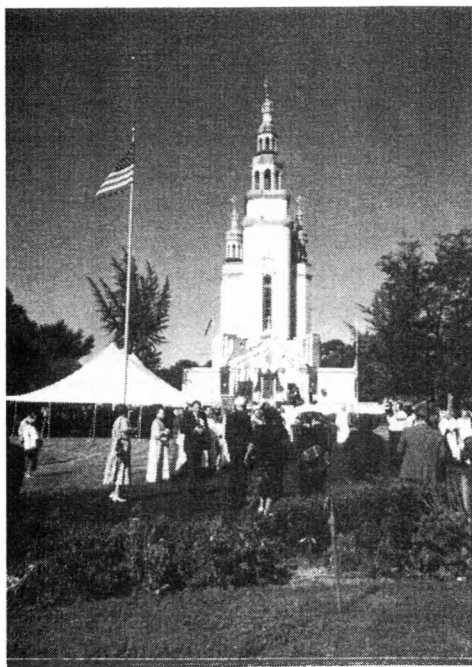
Пилипко вже не раз супроводжав своїх батьків в їхніх частих подорожах по світі. Цей семирічний, дуже на свій вік розвинений хлопчик, під час нашого турне часто дотримував мені товариство. Цим разом він якийсь час бавив мене розмовою, а тоді, несподівано, звернувся з проханням, чи не стану я йому бабусею, бо він її не має. Чи ж можна було відмовити щирому проханню

гарної дитини? Я, безумовно, радо погодилася і таким чином зб'ялнсувала непарне досі число своїх внуків: маю тепер три дівчинки і три хлопці. Від того моменту Пилипко називав мене бабусею і був моїм постійним компаньйоном. При кожній нагоді намагався навіть нести мою валізу.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ

До Філядельфії приїхали ми під вечір і, як звичайно, під церкву, де чекали вже представники Комітету та місцеві громадяни, які розібрали нас по хатах. Філядельфія зробила на нас дуже гарне враження, особливо своєю зеленню, яка переливалася вже всіма барвами осени. Коли ж я побачила хату своїх господарів, панства Бережницьких, до речі, обоє лікарі, що стоїть посеред старого парку, — то жаліла, що затримаємось тут лише два дні.

Другого, вільного від концерту дня, нас зорганізованою турою повезли оглядати місто. В першу чергу побачили пов'язаний з американською історією так званий “Індепенденс Голл”, де була підписана декларація незалежності, Конгресову залю — де Вашингтон виголосив своє останнє прощальне слово, славнозвісний “Дзвін Свободи” та інше. А тоді — чисельні українські церкви, установи, редакції часописів, чудовий інститут українських католицьких сестер, і накінець, Український Культурний Центр, де для нас була приготовлена смачна перекуска. Цього вечора у пані Віри Левицької-Книш, колишньої мешканки Сіднею, відбувся дуже приємний товариський вечір, який вона влаштувала для наших танцюристів з бажанням дати можливість побачити відеофільм з концерту ансамблю “Ятрань” з України. Після оглядин фільму між присутніми зав'язалася цікава дискусія про українські народні танці та шкідливий вплив на них сучасного підсоветського способу “пляски”. Між присутніми була також керівничка місцевого танцювального ансамблю та колишній учень, ще в Німеччині, нашого мільбурнського хореографа — Марини Березовської. Цей танцюрист особливо критично ставився до нової советської течії, яка спотворює наше танцювальне мистецтво, і яка чимраз більше охоплює Америку й Канаду.

Храм-пам'ятник св. Андрія Первозванного в Бавнд Бруці

Вранці наступного дня, ми мали цікаву зустріч з головним комісаром /гайкомішійонер/ Філядельфійської поліції, доктором Григорем Самбором, українцем з походження, який бажав познайомитися з нашим молодим хористом, поліцаєм з Мельбурну Петром Стефановим. Зустріч пройшла в приємній атмосфері.

Увечері на концерті був присутній головний передсідник Українського Народного Союзу — доктор Іван Флис, який виступив з офіційним

привітанням від установи, що була спонсором нашого турне. У Філядельфії зустрів нас колишній мешканець Австралії, фільмовий продуцент — Ярослав Кулинич, який протягом кількох наших наступних концертів супроводжував наші ансамблі, фільмуючи, крім концертів, цікаві моменти нашого турне.

Черговий виступ мав відбутися в місті Юнійон біля Нью-Йорку, але по дорозі була для нас запланована затримка в Бавнд Бруку, де знаходиться відомий Центр Українського Православ'я. Віддаль з Філядельфії до Бавнд Бруку недалеко, приблизно півтори-дві години їзди автобусом. Ще напередодні, перед концертом, ми домовились, що всі даровані нам квіти покладемо на могилі Григорія Китастого. З нами їхав Ярослав Кулинич, щоб зафіксувати в фільмі відвідини Центру Православ'я, як одну з важливих подій нашого турне.

На площі перед Церквою-Пам'ятником нас чекала група священників, а між ними старий знайомий — отець Артем Селепина з паніматкою Лесею — моєю подругою юних літ. Зустріч була дуже зворушлива. Перш усього, ми усі разом вирушили до могили незабутнього кобзаря — Григорія Китастого, щоб, проспівавши “Чуєш, брате мій”, покрити її привезеними квітами. На жаль, на оглядини відомого цвинтаря, який називають “українським Пантеоном”, не було часу. В

Пані Наталя Тиравська з блаженнішим митрополитом Мстиславом в Бавнд Бруці, 1985.

церкві отець Артем, прочитавши молитву, сказав кілька слів про цей Осередок Українського Православ'я, висловив своє задоволення з наших відвідин та побажав нам великих успіхів на майбутнє. Після того була нагода оглянути заснований 1966-го року музей, що міститься під церквою. Там симпатична директор пані Ірина Цегельська, щоб вкласти в дуже короткий час наших відвідин, намагалася скорочувати свої фахові пояснення до мінімуму. Великий жаль, що не було можливості оглянути докладніше цей справді дуже цікавий і цінний музей.

В залі, напроти церкви, сестрицтво приготувало нам смачний обід. Там ми зустріли Митрополита Мстислава, який жалкував, що ми не могли довше затриматися в Бавнд Бруку. Для владики це був дуже тяжкий час, бо через два дні мала відбутися хіротонія єпископа Антонія. Крій цього, він переїздив на нове помешкання, що звичайно порушує щоденний життєвий порядок людини. Та, не зважаючи на це й інші турботи, Митрополит Мстислав виглядав добре, тримався бадьоро, промовляв до нас з притаманною для нього красномовністю і навіть жартував. Він, як добрий господар, припрошував нас їсти борщ та дуже смачні січеники /шницлі/, що, за словами владики, він сам навчив сестриць приготувати. Обід був справді дуже смачний, і хористи й танцюристи, знаючи, що їдемо відразу до концертної залі міста Юнійон і вже не буде часу на іншу перекуску, — не гаяли часу і з великою швидкістю опорожнювали поставлені перед ними полумиски. Тут мушу згадати, що перед від'їздом до Америки, особа, яка бажала залишитися анонімною, передала через мене до музею в Бавнд Бруку дуже цінну візантійську золоту монету з 10-го століття, з часів імператора Константина VII. На монеті, з одного боку було зображено погруддя Константина та його матері Зої, а з другого Ісуса Христа. Офіційну передачу цінної монети я зробила в присутності всіх членів обох ансамблів, а Ярослав Кулинич зафіксував цей важливий момент на фільмовій плівці. Після обіду ми мали ще час оглянути недавно закінчений Дім Української Культури, де крім школи українознавства, приміщень для церковних організацій, конференційної кімнати та дуже великої репрезентативної залі, — міститься також фахово влаштована бібліотека з різними відділами, включно з часописним. У великій залі відбувалася в той час якась американська конвенція. Увесь будинок, як ззовні, так і всередині, приємно вразив нас своїм модерним і елегантним викінченням. Відвідини Бавнд Бруку залишаться в моїй пам'яті дуже приємним і незабутнім спомином.

ЮНІЙОН

Після відвідин Бавнд Бруку і зустрічі з Митрополитом Мстиславом в п'ятницю 4-го жовтня ми прибули до залі середньої школи міста Юнійону, де мав відбутися наш черговий концерт. Для членів обох мистецьких груп це був найтяжчий період нашого турне, бо, починаючи від Філядельфії, ми мали чотири виступи підряд — без відпочинку. Крім того, плянувався також ще додатковий п'ятий концерт в будинку Об'єднаних Націй в Нью-Йорку. В Юнійон нас мали розібрати місцеві українці на ночівлю аж після концерту і вже наступного дня ранком був запланований від'їзд до міста, яке нашу молодь найбільше цікавило — до Нью-Йорку. Перед виступом було ще трохи часу, але моросив дрібний дощ і ніхто не мав бажання виходити до міста. Слід згадати, що наші концерти відбувалися переважно в залах американських середніх шкіл, які нічим не поступалися професійним концертним залам — ні величиною сцени чи залі, ні устаткуванням. Правда, траплялися випадки, коли майже в останню хвилину треба було настроїти фортепіано, чи як, наприклад, в Нью-Йорку, не було звукової системи, але ці справи були швидко полагожені і, кажучи загалом, місцеві організатори старалися зробити все якнайкраще.

На концерті в Юнійон понад тисячна публіка з великим ентузіазмом сприймала всі точки програми. Після концерту, який закінчився овацією, нам усім не було відбою від людей, які хотіли щось довідатись про своїх рідних чи приятелів в Австралії і передати їм привіт. Тут трапився досить смішний випадок, коли якийсь чоловік, на закінчення концерту, підійшов до сцени і, не звертаючи уваги на виголошувану в той час промову представника організаційного комітету, — почав смикати за шаравари першого, що стояв скраю, танцюриста. Спочатку збентежений юнак удавав, що цього не помічає, але, мабуть, побоюючись, щоб настирливий чолов'яга своїм смиканням не стягнув з нього прилюдно шаравари, на запитання, що він хоче, почув вже нам усім добре відоме: “А ви з Сіднею чи Мельбурну?” Такий діалог міг би продовжуватися довше, але запобігливий

танцюрист порадив чоловікові прийти на розмову за сцену і цим припинив, так би мовити, додаткову точку нашого концерту. В час перерви до нас за сцену заходило багато старих знайомих, а між ними відома багатьом сіднейцям пані Майковська з донькою Уляною — колишньою танцюристкою очолюваного мною ансамблю.

На ночівлю забрала мене до себе пані Дарія Гординська-Каранович, визначна піяністка і музиколог, сестра відомого поета, літературного критика, маляра і графіка Святослава Гординського. Ця надзвичайно симпатична, з великим почуттям гумору жінка, високої класи мистець, прийняла мене, як рідну, і нам на розмови, на жаль, не вистачило ночі. На прощання пані Дарія подарувала мені видану в Нью-Йорку, зредаговану нею книжку вибраних фортепіянових творів Нестора Нижанківського з дуже теплою присвятою.

Одним з великих позитивів нашого турне було те, що ми мали нагоду познайомитись і навіть заприятелитись з визначними представниками українського культурно-громадського суспільства, людьми, які своєю працею вносять цінний вклад в скарбницю нашого культурно-мистецького життя в діаспорі. Ми зблизилися духово з нашими заокеанськими земляками, і світ через те здається таким малим, а кордони й океани — не мають великого значення.

Після концерту в Юніон Нью-Джерсі ми, лише переночувавши, наступного дня вранці 5-го жовтня, вирушили до одного з найбільших міст світу і найбільшого в світі фінансового центру — Нью-Йорку.

НЬЮ-ЙОРК

По дорозі між Юніоном і Нью-Йорком ви вже не побачите зелених ланів чи сільських краєвидів, лише обабіч широчезної автостради — одну за одною фабричні будови і великі комплекси різних підприємств, а на обрії панораму Нью-Йоркських хмародерів, всю покриту хмарами, — цементову джунглію. Це величезне місто стало символом людських амбіцій, багатства, розкошів та ... розпусти. Деякі вулиці й частини міста є загально відомими й прийнятими символами окремих ділянок. Волл Стріт — вулиця фінансів, Бродвей — театрів, П'ята Авеню — елегантних

крамниць, Сьома Авеню — жіночого одягу та хутряних виробів, Грінвідч Віледж — модна мешканева дільниця, Сого — дільниця артистів, Гарлем — дільниця негрів, хоч їх скрізь повно.

Від 1940-их років населення Нью-Йорку поповнилося тисячами пуерториканців, які тепер, коли йде мова про злочинність, починають брати верх над неграми. На мене Нью-Йорк справив дуже неприємне враження, і тому я була рада, що ми ночувати в тому місті не будемо, а відразу після концерту відїжджаємо на оселю “Союзівка”. Одноденне перебування в Нью-Йорку було заплановане точно до хвилини. Перш за все ми відвідали 15-поверховий будинок нашого спонсора — Українського Народного Союзу. Там нас зустріли урядовці головної канцелярії, які були відповідальні за все наше американське турне: головний скарбник магістер Уляна Дячук та головний секретар Володимир Сохан. Щоденник “Свобода” репрезентували редактор Людмила Волянська та редактор Михайло Боцюрків. Ми мали нагоду оглянути редакційне приміщення: друкарню та бібліотеку з масою різної періодики найбільшого у вільному світі українського часопису. З так званого “пент гаузу” на 15-му поверсі ми з захопленням дивилися на чудову панораму нью-йорських хмародерів, на ріку Гудзон та статую Свободи. Правда, погода не була дуже добра, моросив дрібний дощ, але це не перешкодило ентузіястам фотографічного мистецтва робити знімки. Після оглядин будинку нас запросили на обід, або, як там кажуть, “полуденок”, що завдяки милим господарям пройшов у дуже приємній, дружній атмосфері.

Наш концерт мав розпочатися о 4-ій годині пополудні, але перед тим ми мали змогу, проїхавши довгим тунелем, що йде попід рікою Гудзон, відбутися автобусом кількогадинну прогулянку по місті. Між іншим, автобус мав скляну стелю спеціально для того, щоб можна було дивитись вгору на хмародери. Але нам цікаво було спостерігати також, як пульсує життя на вулицях цього прославленого міста. Час швидко минув і наша прогулянка закінчилася перед будинком середньої школи “Вашінгтон Ірвінг”, де мав відбутися наш концерт. Величезна зала цього вечора

була вщерть заповнена — явище в Нью-Йорку дуже рідкісне. І хоч ми тут не мали відповідного звукового устаткування і мусіли задовільнитися касет-рекордером, ласкаво позиченим місцевою танцювальною групою, — то успіх концерту на цьому не потерпів. Публіка сприймала кожную точку програми довготривалими оплесками і домагалася наддатків. Після концерту від Українського Народного Союзу виступила магістер Уляна Дячук з привітальним словом, яке подаю в скороченні:

“Вітаю хор “Чайка” і танцювальний ансамбль “Веселка” від Екзекутивного Комітету Українського Народного Союзу і висловляю щирю радість, що вони прибули до нас з далекої Австралії і своєю проявою заманіфестували єдність українського духа. Їх присутність між нами є найкращим доказом, що не існують географічні кордони, які розділювали б українських людей, розсіяних по всіх континентах, бо усіх нас єднають спільні національні ідеали і єднає нас спільний труд над творенням культурних цінностей, яких не можна творити під ворожою окупацією в Україні. Спів і танок — це невід’ємні частини мистецтва, а мистецтво — невід’ємна частина культури народу, і ці скарби зберігаються завдяки таким ансамблям, як “Чайка” і “Веселка”.

На руки диригента хору “Чайка”, маестра Степана Коріня та хореографа і мистецького керівника танцювального ансамблю “Веселка” шановної Наталії Тиравської, складаю щирі гратуляції за цей прекрасний вечір. Хоча живете, дорогі гості, далеко від України, але вашою дбайливо підбраною та блискуче виконаною програмою, заманіфестували ви нам свою велику любов до українського хорового мистецтва та до українського танку. Бачимо також, що успішно цю любов вщиплюєте і передаєте молодшому поколінню, народженому в Австралії, яке тут так вміло перед нами виступало. Ми повинні бути гордими, що розуміння вартости рідної культури просякло в усі осередки українського поселення в діаспорі і що те розуміння так пишно проявляється у вашій громаді в Австралії. Ми радіємо, що маємо у цих двох мистецьких одиницях якнайкращих амбасадорів української пісні і танку в Австралії”.

Після того Уляна Дячук передала керівникам обох ансамблів спеціально виготовлені, дуже гарні дерев'яні таблички. Для "Веселки" — з таким написом: "Ансамблеві "Веселка" на знак признання і подяки за плекання українського хореографічного мистецтва в далекій від рідної України Австралії та за величаве і тріумфальне турне по українських осередках Америки й Канади — Український Народний Союз".

Отримали ми, як і після усіх попередніх виступів, масу чудових квітів, а в час перерви і після закінчення концерту наші убиральні були переповнені старими приятелями, знайомими та людьми, які лише хотіли висловити нам своє захоплення концертом. Приємно було зустріти нашу колишню активну союзянку — Олену Процюк, відому балерину і хореографа — Рому Приймубогачевську, співачку Ію Мацюк, славного мистця Михайла Мороза з дружиною та багато інших цікавих особистостей, а між ними друга моїх гімназійних років — інж. Андрія Пащука, брата нашого сіднейця Юрія Пащука.

Після багатой і смачної вечері в залі Українського Спортивного Клубу, де була нагода ще трохи поговорити з нашими нью-йоркськими земляками, ми від'їхали на "Союзівку", щоб вже наступного дня вирушити до Рочестеру на черговий виступ. По дорозі з Нью-Йорку на оселю "Союзівка" проїжджали ми цілковито темними, страшними передмістями цього великого міста і мимохіть приходило на думку, що коли б ці вулиці були освітлені, то, хто знає, може, хоч трохи зменшилася б кількість кримінальних злочинів.

"СОЮЗІВКА"

На славу "Союзівку" приїхали ми пізно вночі, бо по дорозі трохи поблукали. Одурманюючий запах смерек при виїзді на оселю переніс мене відразу в інший світ, світ давно минулої молодости та наших чудових лісів на Волині.

Нас вже з нетерпінням чекали, і тому що "Союзівка" займає величезний простір, то спеціальне авто порозвозило втомлених хористів і танцюристів до різних будиночків цієї оселі з назвами міст України. Я з більшістю танцюристів потрапила до "Києва",

інші до “Львова” та “Ужгороду”. “Союзівка” — це окрема і широка тема, до якої ще повернуся.

Вранці наступного дня, в головному будинку “Союзівки”, де міститься велика їдальня, нас чекав смачний сніданок, який довелося дуже швидко їсти, бо ж треба було виїжджати до Рочестеру, а це досить далека дорога. Мене тішила думка, що після Рочестеру ми повертаємося назад, щоб тут, у цьому чудовому куточку американської України, мати кількадекільні відпочинок.

РОЧЕСТЕР

В Рочестері, з огляду на неділю, концерт мав відбутися о 4-й годині пополудні, отже, приїхали ми відразу до залі і то з деяким запізненням.

Нас повідомили, що перед початком концерту відбудеться церемонія вручення представниками міського заряду мистецьким керівникам обох ансамблів, себто Степанові Кореневі й мені, символічних ключів від міста і спеціальних почесних грамот. Відбулося це на тлі уставлених на сцені хористів і танцюристів та в присутності переповненої залі глядачів, які з великим задоволенням сприйняли цю небуденну церемонію. Зрозуміло, що і для нас, членів обох ансамблів, таке особливе відзначення з боку американських чинників, було надзвичайно цінним, і від цього, здавалося, виконання поодиноких точок програми, своїм рівнем, ще більше піднеслося. Під час перерви підійшла до мене молода, вродлива жінка з малою дитиною і зі сльозами в очах, висловила мені своє захоплення виконанням танців “Веселки”. Виявилось, що це була колишня танцюристка Гуцульського Народного Ансамблю зі Львова, яка три роки тому прибула до Америки. На моє запитання, чому вона не продовжує танцювати, відповіла, що місцеві групи їй не подобаються, але вона до такого ансамблю, як наш, вступила б без вагання.

Слід сказати, що ці вияви признання на нашу адресу в усіх містах, де ми виступали, дуже позитивно вплинули на наших танцюристів. Піднесли їхній настрій і додали сили й бажання ще більше старатися, щоб себе удосконалювати. А я, очевидно, з

цього дуже раділа і було це для мене своєрідним бальзамом на моє, почуття безсилля в не завжди дуже сприятливих умовах праці в Австралії.

Після концерту, в просторій залі української католицької церкви /читач, мабуть, сам догадається/ святого Йосафата, відбулося дуже гарне прийняття, де за почесним столом разом з нами сиділи душпастирі церков обох наших віровизнань. Було безліч привітів і подяк — і все в дуже невимушеній, товариській атмосфері. Засиділися ми до пізньої ночі і навіть не хотілося розходитися, але ранком ми мали повертатися на “Союзівку”. Не знаю, як кому, але мені під час турне на спання не було часу. І як не дивно, але втомленою я себе не почувала. Можливо, що постійна зміна обставин, зустрічі з цікавими людьми, несподіваний успіх, — таке скупчення вражень тримало мене постійно в напруженні і в духовому піднесенні. Зрештою, я не сміла почувати себе втомленою, бо що подумали б про мене мої танцюристи?

ЗНОВУ “СОЮЗІВКА”

Наш наступний концерт мав відбутися на “Союзівці”, а тоді — один з найважливіших в Нью-Йорку в будинку Об’єднаних Націй на відзначення 40-ліття цієї організації. Важливість цієї події, можливо, в якійсь мірі, зганяла мені сон з очей, проте тишила думка про відпочинок на “Союзівці”.

Але декому, мабуть, невідомо, що це за “Союзівка”. Отже, це дуже популярна відпочинкова оселя Українського Народного Союзу, якою американські українці справді можуть гордитися. Знаходиться вона серед мальовничої природи на північному боці Кетскільських гір, в околиці, що нагадує Карпати. Засновано “Союзівку” у 1952-му році і від того часу зростає і шириться добра слава про неї. Доказом цього може бути популярний між нашими земляками вислів: “Нема то, як на нашій “Союзівці””.

Відразу при в’їзді до оселі, напроти головної брами, ваш зір притягає і захоплює диво-церква Св.Тройці, яка стоїть на розлогому лузі серед чудового лісу.

Біля брами велика дерев'яна статуя гуцула вказує вам дорогу до оселі. І церква, і гуцул відразу вводять вас у відповідний настрій і дають передчуття чогось свого, рідного. Ви їдете широкою тінистою алеєю вгору до будинків оселі і повними грудьми вдихаєте одурманюючий, але який же здоровий запах чудових, величезних смерек. Яка розкіш! Вгорі, недалеко головної гостинниці, зустрічає вас погруддя Тараса Шевченка роботи славного скульптора Олександра Архипенка. Напроти нього — Леся Українка — роботи мистця Михайла Черешньовського, пам'ятник основоположникові часопису "Свобода" — отцеві Григорієві Грушці, а перед будівлею "Київ" — пам'ятник гетьманові Іванові Мазепі — роботи мистця Сергія Литвиненка. Все це, так би мовити, данина нашій історії та літературі, що є запорукою створення справжньої української атмосфери в цьому куточку американської України. Для древньої ж доби, часів дохристиянських, — перед головною гостинницею красується статуя-водограй богині весни і молодости — "Маяна". Це вибаглива керамічна скульптура мисткині Слави Геруляк. Заходимо в головний вестибюль готелю. Тут пишається чудова, велика картина краєвиду Карпат пензля Михайла Мороза. Коли йде мова про приміщення, то "Союзівка" має місце на дві сотні осіб. Гарні кімнати з усіма вигодами розміщені по окремих будинках, що мають назви міст України. Тут є "Київ", "Львів", "Полтава", "Ужгород", "Ворохта" та інші.

Крім головного готелю, де знаходяться велика їдальня, бар, гарна світлиця, бібліотека та українська крамниця з сувенірами, є ще імпозантний будинок під назвою "Веселка" з великою / на 400 осіб / концертною залю, баром та окремими кімнатами для різних розваг. Тут же, побіч, новозбудована велика альтана-газібо та просторий майдан у формі балькону, з якого гості, при численних столиках, на відкритому повітрі, можуть спостерігати тенісові чи плавацькі змагання в олімпійському басейні чи тенісових кортах, що розміщені поруч, але нижче. Всі ті будівлі та устаткування — серед чудового мішаного лісу, що нагадує швидше розкішний парк.

Між будинками широкі, тіністі алеї, по яких, без найменшого страху перед людьми, скачуть і тішать око вивірки-білки. Краса, яку годі описати! Кожного літа тут проводять свої вакації тисячі гостей з Америки й Канади, а якщо кому не пощастить дістати на “Союзівці” приміщення, то вони наймають кімнати по сусідніх мотелях /яких в цій околиці дуже багато/, а цілий день проводять на українській оселі, серед своїх друзів і знайомих.

Популярна “Союзівка” між українцями не тільки тому, що тут найвигідніше, але перш за все тому, що це — немов клаптик України, за якою всі тужимо. І тут свої люди, своя традиція і атмосфера. На оселі кожного року відбуваються різні мистецькі та спортові імпрези, а також табори: хлоп’ячі, дівочі, плавацькі, тенісові, танцювальні семінари, образотворчі курси і навіть курси кухарства. А протягом усього сезону — постійні виступи наших визначних мистецьких груп. Цікаво також, що протягом літа на “Союзівці” zatrudнюють українську молодь, яка вдень виконує доручену їй працю, а вечорами виступає в самодіяльних концертах: танцює, співає, грає на різних інструментах. Так що безпрограмового вечора на оселі не буває. Душею “Союзівки” є головний адміністратор, справжній гуцул — Володимир Квас, який не дивлячись на похилий вік, живе оселею і не може з нею розлучитися. Під час нашого перебування він огорнув нас своєю зворушливою батьківською опікою.

Наш концерт на “Союзівці” відбувся у вівторок 8-го жовтня. Не дивлячись на будень та на те, що в той час на оселі крім нас майже нікого не було, бо літній сезон вже закінчився, — зала не могла вмістити усіх глядачів.

Приїхала сила-силенна людей Кергонксону, Елленвілу, а також з таких міст, як Олбані, Трой, Ютика, Сиракуз, Амстердам, Гантер тощо. Усі стоячі місця були розкуплені, а багатьом взагалі не пощастило купити квитка. В залі, яка нормальне вміщає максимум 400 осіб, кажуть, було більше ніж півтисячі.

Це було для нас великою несподіванкою, бо усі ми сумнівалися в успіху цього концерту і думали, що доведеться виступати перед

пустою залю. А тим часом публіка не приховувала свого захоплення. З-за лаштунків я мала змогу бачити кілька крайніх крісел першого ряду і мені тяжко було стримати сміх, спостерігаючи одну немолоду жінку, яка, неначе заворожена, слідувала за танцями з дослівно відкритим ротом.

Коли взяти до уваги, що на “Союзівці” регулярно відбуваються виступи різних наших ансамблів та мистецьких одиниць і солістів Америки, та що українське населення з попередньо згаданих міст має нагоду часто їх відвідувати, — то така чисельна присутність на нашому концерті та спонтанні вияви захоплення є незаперечним доказом нашого успіху. На мене особисто незабутнє враження на концерті в “Союзівці” справив спів Ярослава Ліщинського, а саме його виконання “Молитви” композитора Д. Мошняги з Мельбурну. Цю річ, як і зрештою усі пісні хору “Чайка” і солістів Валерія Ботте та Ярослава Ліщинського, я слухала на кожному концерті з приємністю і навіть зі зворушенням.

Цим разом сталося так, що двері з коридора до наших убиралень за сценою, які виходили безпосередньо надвір, — були відчинені, і мені здалося, що там хтось співає. Я ненароком виглянула. В слабому світлі місяця, навкрузи “Союзівки” видніли покриті лісами Кетскильські гори. Була 9. 30 вечора. На дворі дійсно було чути спів — спів Ярослава Ліщинського. Його оксамитний голос, посилений виставленими назовні голосниками, — лунав у вечірній тиші над довколишніми горами й долинами і, здавалося, нісся до небес молитвою за Україною. Я стояла мов зачарована, і цей незабутній і зворушливий спів глибоко закарбувався в моїй душі.

ОБ’ЄДНАНІ НАЦІЇ, НЬЮ-ЙОРК

Наступного дня /в середу 9-го жовтня/ мав відбутися наш концерт в будинку Об’єднаних націй в Нью-Йорку на відзначення 40-ліття існування ООН. Хоч про це були розмови вже в перші дні нашого приїзду на американський континент, то, правду кажучи, ніхто з нас не був стовідсотково певний, що ця історична подія

стане дійсністю. Виступ, організований австралійською місією при Об'єднаних Націях і в порозумінні з Українським Народним Союзом, був для нас, членів ансамблів “Чайка” й “Веселка”, можна сказати, кульмінаційною точкою американсько-канадського концертного турне. Думаю, що цим можуть гордитися не тільки члени наших ансамблів, а й уся українська спільнота у вільному світі, зокрема в Австралії, бо ж це вперше в 40-літній історії існування Об'єднаних Націй мистецькі одиниці української діаспори продемонстрували там наше хорове і танцювальне мистецтво. Про успіх наших ансамблів свідчить факт, що голова Ювілейного Комітету 40-ліття ООН — Жан Газар'ян, який відкрив наш виступ, в своєму заключному слові запросив хор “Чайка” та ансамбль “Веселка” до участі у святкуванні 40-ліття цієї потужної, світового значення організації. При цьому він вручив обом ансамблям пропам'ятні медалі та прапори ООН. Зі словом привіту виступила також представниця Культурного Товариства Об'єднаних Націй — Дуліс де Монтаньяк. З нашого боку гарним жестом зриванувалася конференсьє — Зіна Ботте, вручивши Ж.Газар'янові чудову українську писанку. Цей дуже вдалий концерт, на якому було понад 300 гостей, повністю сфільмував присутній там Ярослав Кулинич, а журналіст радіо “Свобода” Віктор Боровський колишній советський дисидент, автор книжки “Поцілунок сатани”, — записав на плівку і разом зі своїм коментарем передав на хвилях етеру нашим братам і сестрам в Україні. Після концерту нам організували екскурсію по величезному будинку ООН, де представники майже усіх держав вирішують долю світу. Після цього ми ще повернулися на “Союзівку”, щоб переночувавши, вирушити автобусом в досить таки далеку дорогу, через американсько-канадський кордон, до Торонто. Частина співаків і більшість танцюристів вирішили не повертатися на “Союзівку”, щоб використати час на оглядини Нью-Йорку і щойно день пізніше — подолати простір до Канади літаком. Ця ідея не дуже мені подобалась, бо знала, що спричинить мені турботу. Нью-Йорк — небезпечне місто, особливо для молодих туристів. Але відмовити їхньому рішенню я не могла. Вони ж бо усі дорослі, повнолітні, і в такому випадку самі за себе відповідають. Не був за тим і наш адміністратор — Петро

Кардаш, який намагався не допустити до такого, так би мовити, роз'єднання групи. Проте, йому це не вдалося і ми, вже меншим складом, переночували на “Союзівці”, виїхали наступного дня до передостаннього на нашому маршруті міста.

ТОРОНТО, КАНАДА

Жаль було залишати чудову “Союзівку” та її привітного господаря і працівників. З огляду на непорозуміння з замовленням транспорту — вирушили ми в дорогу з великим запізненням і на кордон прибули вже ввечері. Процедура прикордонної перевірки пройшла дуже швидко і незабаром ми були вже коло однієї з найбільших атракцій Північної Америки — водоспаду Ніагара Фолс. Цей найбільший у світі водоспад, що постав 10 тисяч літ тому внаслідок відходу льодовика, є справді незабутнім видовищем. Думаю, що так, як ми його бачили, вночі, він робить ще більш імпозантне, ще більш могутнє враження. На жаль, час не дозволив нам затриматися трохи довше, бо ж в Торонто нас уже чекали. Чекали аж до пів першої ночі. Перед будинком Інституту Св. Володимира стояла велика група людей і з хвилиною, коли втомлені довгою дорогою хористи почали виходити з автобусу — почувся дзвінкий і такий знайомий голос Ганни Колосник, яка по черзі кожного обнімала, приговорюючи: “Дорогі мої, рідненькі, любі австралійці, як я за вами затужила”, — а тоді вже трохи нетерпеливо: — “А де ж Туся? Де наша Туся? /це про мене/, і за хвилину я вже майже потонула в її міцних обіймах. Ганна, або як я її називаю Галя, не змінилася. Вона така ж щира і безпосередня як була. Вони обоє з Володимиром з великим сентиментом згадують своє перебування в Сіднеї та всіх своїх друзів і знайомих, яким просили передати сердечний привіт. Мрія Володимира Колосника — приїхати зі своїми солістами до Австралії і при допомозі місцевого хору і танцювального ансамблю поставити в Сіднейській Опері “Запорожця за Дунаєм”.

Але повертаючись до нашої зустрічі з представниками торонтської української громади, виявилось, що вони вже від 6-ї години вечора чекали нас з вечерею, яку нам довелося їсти о

2-й ночі. Проте довге чекання не зменшило ентузіазму наших канадських господарів і вони приймали б нас до ранку. Я не чекала кінця зустрічі: лише упевнившись, що усі мої танцюристи щасливо прибули літаком з Нью-Йорку, — від їхала з Ганною і Володимиром Колосниками до їхнього гостинного мешкання. У них затримались також наш адміністратор Петро Кардаш з дружиною. Про спання, очевидно, не було мови, розмовам не було кінця.

Наступного дня була запланована спільна екскурсія по місті під проводом відомої громадської діячки і журналістки — Оксани Бризгун-Соколик. Торонто — це одне з найбільших скупчень українських поселенців в діаспорі, що нараховує приблизно 60 тисяч наших земляків. Знаходиться тут 18 українських церков обох віровизнань, 248 організацій, споріднених відділів та інституцій. В Торонто має своє приміщення Бюро Секретаріату Конгресу Вільних Українців, яке ми мали приємність відвідати, та ряд Центральних установ. Тут видається 7 тижневиків, ряд журналів та книжок. Діє 13 українських шкіл, 5 курсів українознавства, виклади української мови, літератури та історії в Йорському університеті та Катедра Українознавчих Студій при Торонтському університеті. Торонто є відомим центром українського культурного життя. Тут знаходиться Канадсько-Українська Мистецька Фундація, ряд музеїв. Оперне Товариство, театр “Заграда” та багато різних оркестрів, хорів, танцювальних ансамблів. Є також чисельні фінансові та комерційні установи. Завдяки духе милій і симпатичній пані Оксані, ми в цьому майже українському місті поглянули все, що було можливе за короткий час. Смачний обід приготували для нас в приміщенні Спілки Української Молоді, а після обіду — продовження екскурсії. Наступного дня, перед концертом — вільний час на відпочинок, якщо так можна сказати, бо, розуміється, кожний зужив його по-своєму і, очевидно, без відпочинку. Концерт відбувся у великій залі Технічної школи, яка могла вмістити здається 1600 глядачів. На жаль, для багатьох місць не вистачило і їм довелося повернутися додому дуже незадоволеними. Після концерту,

який пройшов з великим успіхом, знову ж овації, вручення квітів, промови, зустрічі з приятелями чи знайомими та прощальне прийняття в приміщенні Інституту Св. Володимира. Член Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців — пан Барабаш, з яким мені довелося відбути довгу розмову на тему українського танцювального мистецтва та негативного впливу деяких советських хореографів, вручив мені після концерту відеокасету місцевого танцювального ансамблю, з проханням після перегляду написати йому свої спостереження та завваги.

Про наш концерт, а зокрема про “Веселку”, в своїй рецензії на сторінках газети “Гомін України” Софія Сосняк між іншим писала: “Декілька танків виконав танцювальний ансамбль “Веселка”. Наталія Тиравська, як мистецький керівник і хореограф, подбала про те, що майже кожен танок розкривав відповідну тему, що не часто можна бачити на українських сценах. Приємне враження робили прекрасні костюми, про вигляд яких, мимо далекої дороги, дбали танцюристи. Дві і пів години проминули незаметно. Велике спасибі диригентові хору Степанові Кореневі та мистецькому керівникові і хореографу танцювального ансамблю Наталії Тиравській за чудовий вечір. Це ж бо їхня заслуга в тому, що “Чайка” і “Веселка” досягнули таких вершин”.

В рецензії журналістки Оксани Бризгун-Соколик, поміщених в газеті “Наша мета”, авторка, дуже похвально висловлюючись про кожний танок, зокрема писала: “Веселка” — характеристична легкістю, безпосередністю. Дівчата в танку вмiли передати типову дівочу скромність та соромливість, як і легку кокетливість. Прикмети, які властиво притаманні народньому танкові. Хлопці гарно передали темперамент українського танку, без зайвої акробатики”.

Триденне перебування в Торонто проминуло дуже швидко, занадто швидко, і залишило гарне враження. Цікаві зустрічі і нові знайомства, що так конструктивно впливають на самопочуття, на психіку, гадаю, кожної української людини на чужині, є стимулом до дальшої боротьби за наше існування і стократ підтверджують клич, що “Нашому роду — нема переводу”.

ЗНОВУ ЛЬОС-АНДЖЕЛЕС

Останньому місту на нашому маршруті — Льос-Анджелесові припала подвійна місія вітати і прощати нас на американському континенті. Виступом в Льос-Анджелесі “Чайка” і “Веселка” закінчували своє турне. Прибули ми туди в суботу 12-го жовтня. На летовищі чекали нас усі ті представники української громади на чолі з доктором Святополком Шумським, які вітали нас в перший день на землі Вашингтона. Усіх членів нашої групи повезли з летовища до Українського Культурного Центру, щоб звідти розподілити по помешканнях. Мене відразу з летовища забрали до себе панство Віра та Іван Василини. Між іншим, пан Василин — це рідний брат пана Василишина /попередньо з Кабраматти, передмістя Сіднею/. З Сан-Франціско прибула зі своїм чоловіком наша сіднейська Гандзя Шухевич, тепер Івах, яка заопікувалася частиною танцюристів, своїми колишніми друзями з Сіднею. Наш останній концерт відбувся наступного дня, в неділю. Усі ми були вже трохи втомлені ціломісячним подорожуванням та частими виступами, до того ж один з танцюристів в останню хвилину перед концертом звихнув собі ногу, отож, не дивно, що цей наш заключний виступ видавався нам найгіршим. Проте публіка і критики так не думали. На доказ цього наведу уривок з рецензії журналіста і редактора української радіогодини в Льос-Анджелесі — доктора Святополка Шумського, який писав: “Їхній виступ у нас був справді знаменним, про що свідчила заповнена простора зала в Бурбенку, та ті спонтанні оплески присутніх і повстання з місць. Цей їхній концерт у нас був їхнім останнім, прецезійно виконаним та фахово переданим зі всіма питомо українськими нюансами, незалежно від того, що велика кількість учасників чи учасниць народилася або виховалася поза Україною. У великій мірі поміг успіхам “Чайки” і “Веселки” формат їхнього репертуару, який був більш кольоритним та різнився від давно “обтесаних” форматів, які сягають своєю давниною ще до передвоєнних часів. Нові, або ще не відомі у нас композиції пісень, уведення композицій західних клясиків, зміна строїв чи одягів та окремі виступи солістів, — це все давало глядачам

щось нового, різноманітного. І як ми вже раніш згадали, професійність виконання та чистота передання деталей композицій, піднесли хор “Чайка” до професійних висот, в результаті чого й заслужений успіх. Танцювальний ансамбль “Веселка” під фаховим керівництвом хореографа Наталі Тиравської, окрім свого добірного репертуару, передав публіці чистоту та красу неспотвореного українського мистецтва, “обережно” увівши в нього і легку модерністику, яка, однак, не тільки не порушила чистоти наших народніх танцювальних зворотів, але, на нашу думку, їх у великій мірі збагатила кращими формами. І помимо того, що дехто з наших австралійських мистців і мисткинь вважали їхній виступ в Лос-Анджелесі найгіршим, через їхню переважну концертну програму по Америці й Канаді, однак, для нас їхній виступ був бездоганним та виконаним на високому рівні”.

На концерті був присутній австралійський консул з дружиною, який на закінчення вийшов на сцену і в своєму щирому привіті підкреслив великий вклад нових емігрантів, зокрема українців, в скарбницю австралійської культури. Дуже зворушливою для мене була зустріч з Галиною Китастою, яка в супроводі свого сина прибула на наш концерт аж з Сан Дієго. Пригадалось, як ми разом з нею та з Капелою Бандуристів гастролювали по містах Австралії. Після концерту в залі православної церкви Св. Андрія відбулося прощальне прийняття, на якому після усіх промов і подяк можна було зустрітись і поговорити з представниками української громади Лос-Анджелесу. Протягом двох останніх днів на американському континенті, які були до нашого розпорядження, кожен старався, в міру можливості, використати якнайкраще. Пані Віра Василенко не жаліла часу і труду, щоб показати мені усі варті уваги місця. Сама пристйна і елегантна, як голівудська зірка, вона, перш за все, повозила мене по Голівуді та славному Беверлі Гіллс. Відтак, ми відбули цікаву екскурсію до фільмової студії “Юніверсал Студіо”. Увечорі в чудовій, голівудського стилю хаті панства Василенків відбулося величаве прийняття для деяких членів наших ансамблів. Наступного дня — відвідини казкового “Дізней Ленд” і перед відлетом до Австралії — прощання з Америкою і новими приятелями.

Усі вони, подібно як і ті, яких нам доводилося зустрічати протягом турне по Америці й Канаді, засвідчили, що не, дивлячись на велику розпорошеність по всіх континентах світу, — усіх нас єднає невидиме прядиво в одну велику українську родину.

II. НАША ПІСНЯ, НАША ДУМА НЕ ВМРЕ, НЕ ЗАГІНЕ...

КИЇВ

Пригадую, як перед поїздкою, крім ентузіястів великого задуму, знайшлися і скептики, що казали: “В Україні ви своїм колективом нікого не здивуєте”, або: “До їхніх танцюристів вам не рівнятися”. Це правда, але правдою було й те, що ми ніколи не думали когось здивувати чи з кимось конкурувати. Нашою метою, передусім, було доказати, що ми на чужині зуміли зберегти все те, чим багата душа українська: народні пісні, танці, музику і, очевидно, мову.

І судячи по тому, як нас приймали, та по численних рецензіях в тамошніх часописах, — думаю, що нам це вдалося, що ми досягли своєї цілі.

Розпочну свою розповідь з нашого приїзду до Москви, де нас на летовищі зустріли з синьо-жовтими прапорами представники місцевого відділу Народнього Руху та члени Товариства “Славутич”. Чекав нас також добре відомий сіднейським радіослухачам журналіст — Анатолій Доценко. І тут я мушу стати в обороні нашої молоді, учасників турне, які, за словами Анатолія Доценка, будімо розмовляли між собою англійською мовою. Слід вияснити, що ситуація на московському летовищі була дуже неприємна і пригноблююча. Хоч нікого з нас не контролювали, проте митники не хотіли пропустити звукову систему, без якої наші виступи не могли б відбутися. Ми усі були цим дуже стурбовані і не знали чим воно закінчиться. Прийшлося навіть телефонувати до австралійської амбасаді в Москві. До того ж дійшла перевтома після довгої подорожі, отже, нічого дивного, що молодь з пересердя, в розмові між собою, користувалася іноді також англійськими, легшими для неї виразами. Проте, в загальному, протягом цілого

турне, усі учасники розмовляли рідною мовою, з гордістю демонструючи перед місцевим населенням своє менше чи більше її знання. Але про це я згадала лише, так би мовити, “на маргінесі”. Щодо тверджень Анатолія Доценка, то думаю, що він прийшов до свого висновку, не оцінивши як слід витвореної ситуації. Історія зі звуковою системою закінчилась успішно і після довгого, виснажуючого і голодного дня /проблема з харчами в Москві була неймовірно погана/ я з сестрою вилетіла літаком до Києва, а група з огляду на великий багаж, заладувалась на поїзд і мала прибути до Києва наступного дня /4-го липня/. Картина, яка в цей день відкрилась перед нашими очима на Київському залізничному дворі, перевищила усі наші сподівання. Нас чекав великий натовп людей у вишиваних сорочках і море синьо-жовтих прапорів.

Тут були представники Народнього Руху на чолі з Лесем Базилевським — організатором нашого турне, представники СНУМ-у, члени фільмової спілки “Укртелефільм”, які, до речі, в складі 12 осіб супроводжували нас протягом цілого турне, члени заслуженого Народнього Хору заводу “Більшовик”, а також відомий правозахисник — Василь Овсієнко. Зустріли вони наш колектив, цю нашу народжену і виховану в Австралії молодь, хлібом і сіллю на вишиваних рушниках, чудовими китицями квітів та привітальною піснею “Ласкаво просимо”.

Їхні, осяяні теплими, щирими усмішками, обличчя відразу створили належну атмосферу і здобули наше довір'я. Тяжко описати почуття, які в такий момент зродилися в душі кожного члена нашого колективу. Майже у всіх я бачила сльози на очах. Свідомість, що ми ступили на рідну землю, що ми в Києві — в столиці України, що нас так щиро й тепло вітають наші брати і сестри, що над нами майорать синьо-жовті прапори, — до щему хвилювала серця і наповнювала сльозами очі. Тяжко було повірити, що це дійсність, а не якийсь чарівний сон, який зараз розвіється. Я певна, що ця радісна хвилина залишиться у кожного в пам'яті на все життя.

Після офіційної зустрічі і привітального слова настав час ближче запізнатись з людьми, які нас зустріли. Виявилось, що Народній

Рух в Києві про спонсорування і опіку над нами домовився з одним з найбагатших київських заводів, що носить дещо залякуючу для нас назву “Більшовик”. Нас примістили в гарному санаторії-профілакторії в Пущі-Водиці, що являється власністю згаданого підприємства. Слід визнати, що працівники його своєю гостинністю та увагою до нас протягом нашого перебування в Києві повністю заслужили нашої великої вдячності. Думаю, що усі учасники турне зі мною погодяться, коли скажу, що тих щирих, таких привітних і гарних українських людей — ми ніколи не забудемо. Кілька слів про санаторій-профілакторій. Це комплекс досить модерних будинків, розположених серед розлогого парку в чудовій курортній місцевості біля Києва, що називається Пуща-Водиця. Нас примістили по дві-три особи в окремих кімнатах з лазничками та убиральнями. Харчувались ми в туристичному мотелі-ресторані “Пролісок”, що знаходиться також на окраїні Києва в лісній місцевості. Варто згадати, що їдальня, де для нас звичайно були пришиковані столи, дуже відрізнялася своїм інтер’єром. На її стінах були відображені картини з життя козаків. Це створювало особливий настрій.

Годували нас добре, хоч для нашої молоді незвичним було їсти на сніданок сало як додаток, очевидно, до інших страв, таких як: яйця, сир, млинці тощо. Коли скажу що нам в Україні дуже смакував житній хліб і він швидко зникав зі столів, то не подумайте, що це із-за недостачі інших харчів. Нас справді достатньо і добре годували, але всі признали, що хліб український винятково смачний.

Вже з перших днів нашого перебування в Києві на обличчях усіх учасників турне випромінювало якесь внутрішнє задоволення, радість, ніби відчули вони живильний струмінь тепла батьківської землі. Всі почували себе, як на відпочинку. Ми перебували в Києві шість днів і мали нагоду багато оглянути і запізнатися з історичними пам’ятками нашої столиці, збагнути наше культурне багатство і усвідомити собі, що ми є нащадками великої нації.

Як вже згадувалось, за домовленням з Народним Рухом, опіку над нами під час нашого перебування в Києві, перебрала

дирекція київського машинобудівельного заводу “Більшовик”. В основному займалися нами члени хору, що існує при заводі. Це люди різних професій: інженери, економісти, слюсарі, майстри, звичайні робітники. Але усі вони надзвичайно щирі, привітні і гарні українські люди, з якими було нам дуже приємно спілкуватися. Головне, що усі вони розмовляли і з нами і між собою виключно українською мовою. На другий день після нашого приїзду нам влаштовано товариську зустріч в Пуці-Водиці, а відтак прийняття, де ми мали нагоду в атмосфері дружби і єднання, серед співів і танців, ближче заізнатися з нашими господарями. Коротко про хор київського машинобудівельного заводу. Заснований він 1979 року любителями української народної творчості, працівниками заводу. Від невеликого гуртка ентузіястів хорового співу, що давали концерти в цехах свого заводу, в міських парках і клубах, вони виростили до народного колективу відомого не тільки в Україні але й поза її межами. Чотири роки тому йому було присвоєно почесне звання “народний”. Мистецьким керівником хору являється молодий, енергійний, відданий своїй праці — Володимир Каплан. Цікаво, що репетиції хору відбуваються в одному з чисельних цехів заводу під час обідньої перерви. І в тому, що за таких умов вдається підтримувати не тільки високу майстерність, а й вдосконалювати її, заслуга в першу чергу мистецького керівника і, очевидно, кожного хориста зокрема.

Між іншим, цей хор робив старання приїхати на гастролі до Австралії і в цій справі сконтактувався вже з нашим “Бояном”. Слід сказати, що усі хористи безмежно закохані в українську народню пісню і це постійно відчувалося в нашому з ними спілкуванні.

З жалем мушу сказати, що заплановані для нас поїздки до Умані і Чернігова не відбулися з огляду на побоювання, що будуть вони для виконавців занадто виснажуючі перед концертом. Зате ми мали більше часу на оглядини Києва, а у Києві є що оглядати. Почали ми з Байкового цвинтаря, який сам по собі являється своєрідним музеєм нашої історії. Скільки тут видатних людей знайшли своє останнє пристановище: письменники,

науковці, актори, художники, співаки, державні мужі. Тут і Леся Українка, Михайло Грушевський, Микола Лисенко, Іван Нечуй-Левицький, Микола Кропивницький, Павло Саксаганський, Марія Заньковецька, Оксана Петрусенко, Наталя Ужвій... Хіба усіх перерахуєш? Ми довше затримались біля пам'ятника Лесі Українки, а тоді подалися до віддаленої частини цвинтаря, де перепоховані тлінні останки замучених на засланні наших правозахисників: Василя Стуса, Олекси Тихого та Юрія Литвина. Лежать вони там рядом і на їхніх могилах, покищо, поставлені великі дубові хрести.

Дивимось на ці хрести, під якими лежать незламні тортурами борці, що смертю заплатили за свої переконання, за свою любов до нашої обездоленої батьківщини, і в серці збирається гнів, а на думку приходять рядки з вірша Василя Онуфрієнка:

Кати, кати, коли ж відплата буде
За люту смерть, яку ви нам дали?
Коли спаде важкий туман облуди,
В яку ви світ сьогодні оплели?
О, прийде час жорстокої розплати,
Тремтять кати, ми ще міцні, живі!...
І не втекти вам, чорні супостати,
З руками в нашій праведній душі!..

Усі члени нашого колективу поклали китиці квітів на могилах, а супроводжуючий нас Василь Овсієнко розказав коротко про загинулих і всі разом проспівали "Вічная пам'ять". Відходячи, дехто з нас зірвав по квіточці, що росли на могилах замучених борців, щоб засушити собі на пам'ять.

Коли ми залишали Байковий цвинтар, нашу увагу привернула до себе якась дивна споруда, що виглядала як оборонний мур із сірого бетону. З розповіді Леся Базилевського ми дізнались, що на цій своєрідній стіні, яка тягнеться досить таки далеченько, були створені нашими мистцями колосальні скульптурні рельєфи, що відображали історію України і людства. 17 років праці вкладено, щоб здійснити такий оригінальний задум, який не був по душі колишньому генсекові України Володимирові

Щербицькому, і він наказав залити все високоякісним бетоном, щоб зупинити будь-які намагання реставрувати мистецький твір. За його словами він не мав жодної мистецької вартости. В загальному, Байковий цвинтар залишив у нас незабутнє враження.

В цей день ми побували також в найстаршому українському монастирі – Києво-Печерській Лаврі. Назва “Печерська” від того, що засновник її, преподобний Антоній, жив і молився в печерах, з яких і починається історія цього славного монастиря. Печері збереглися по сьогодні і їх щоденно відвідує тисячі туристів, щоб оглянути ніші, в яких поховані праведники. На території Печерської Лаври, яка має великі заслуги на полі культурного розвитку нашого народу, крім церков, багато музеїв і за один день неможливо все побачити.

Тут музей історичних дорогоцінностей з рідкісною колекцією скитського золота, музей театральний, колекція мініатюр відомого земляка Миколи Сяндристого, музей декоративного мистецтва, образотворчого, та рідкісних книг. Говорячи про Печерську Лавру, мушу згадати нашого провідника, – молодого, свідомого українця – члена Руху, який звернувши нашу увагу на групу московських туристів, розказав про випадок, коли одна з таких туристок під час оглядин Лаври запитала: “Як це так, що в княжому місті Києві, в столиці древньої Русі, раптом з’явилися якісь українці? Звідки вони взялися?”.

Під час нашого перебування в Києві оглянули ми Софіївський Собор, чудову Андріївську церкву, яка передана була Українській Автокефальній Православній Церкві, Собор Святого Володимира, Золоті Ворота, пам’ятник Богданові Хмельницькому, пам’ятник Володимирі Великому на Володимирській гірці, побували на Подолі. Цікава була поїздка в Музей під відкритим небом, де селянські хати розташовані по областях: Полтавщина, Чернігівщина, Поділля, Полісся та інші. Тут все так, як було тоді, коли вся праця виконувалася власними руками. Наша молодь з великим зацікавленням і, можна сказати, з захопленням, оглядала і напевно уявою переносилась в інший, незнаний їй досі світ, світ своїх дідів і прадідів.

Відразу на другий день після нашого прибуття до Києва, відвідали ми приміщення нашого спонзора Київського Народного Руху. В той час, там перед будинком на вулиці, відбувалася реєстрація громадян Української Народньої Республіки. Таким чином усі ми, члени українського колективу з Австралії, зареєструвавшись, отримали посвідчення, де сказано, що такий-то, чи така, є громадянином чи громадянкою Української Народньої Республіки згідно закону про громадянство УНР, ухваленого Центральною Радою від 2-го березня 1918-го року. Мій реєстраційний номер — 323.

Знаменною була наша поїздка до Канева, на могилу Тараса Шевченка. З усіх країн світу приїждять туди українці, щоб схилити голови перед могилою свого пророка, співця правди і свободи. Це місце стало священним для кожного, хто не охолов серцем, не збайдужів душею. Ми були вдячні організаторам нашого турне за можливість відвідати Тарасову Гору і поклонитися геніяльному поетові, великому синові українського народу. Їхали ми до Канева Дніпром пароплавом-ракетою фірми “Ікарус”. Хоч дорога далека, проте за розмовами час пройшов швидко, до того ж члени хору, наші господарі, розважали нас своїми піснями. Слухаючи їх, мимоволі прийшлося дивуватись, де в них береться сила голосу, витривалість і такий багатий репертуар.

Приїхавши на місце призначення, ми зішли з корабля на широкий зелений луг перед Тарасовою горою і опинилися на дорозі, що вела до неї. Потопала вона в морі чудових квітів, які місцеві жінки вирощують на своїх присадибних ділянках, щоб продавати приїжджим туристам. Купивши їх повні оберемки, ми подалися до сходів, що ведуть на Тарасову могилу. Треба сказати, що день був винятково гарячий і спинатися цими сходами нагору — не було легко. Був момент, коли одна з наших пань, в половині дороги, відмовилася іти і ми турбувалися, що прийдеться її нести. Проте втома не применшила емоцій. Картина, яка відкрилась перед нами, коли ми вийшли наверх, на територію заповідника, сколихнула цілим нашим еством. Велична Кобзарева постать височіла над докільлям і притягала до себе всю увагу. Стоїть він

в задумі на вибраному собою клаптику землі і погляд його спрямований туди, де “широкополі лани і Дніпро і кручі...”. Ми йшли до нього мов зачаровані і я певна, що всі ми були свідомі неповторної ваги цього моменту.

Поклавши квіти на могилі, у підніжжя п’єдесталу, ми усі спільно промовили молитву “Отче наш”, одна з хористок дуже емоційно продеklamувала вірш Тараса Шевченка “Розрита могила”, а Лесь Базилевський, організатор нашого турне, розказав коротко про перевезення тіла нашого пророка з Петербургу на Чернечу Гору. Відтак ми усі, разом з хором, проспівали “Заповіт”, що прозвучав особливо могутньо. Не можна не згадати старого бандуриста, який постійно виступаючи перед відвідувачами заповідника, — прославляє генія нашого народу. Послухавши його і коротко поготоривши з ним, ми пішли до музею, що знаходиться тут же, майже поруч з пам’ятником. Це гарний будинок, в якому зібрані дуже цікаві експонати, пов’язані з життям Тараса Шевченка. На жаль, не було достатньо часу, щоб їх як слід оглянути і ми не обійшли, а дослівно оббігли музей. Нас підганяли, бо вдалині, на лузі, чекала вже пришикована членами хору перекуска. На розстелених на траві рядках були розложені пиріжки, ковбаса, варені яйця і неодмінне сало і горілка. Цей своєрідний “пікнік” на лузі біля Дніпра, під Тарасовою горою, пройшов в дружній і веселій атмосфері. Співи не вгавали. Дехто з молоді скористався нагодою, очевидно не без помочі горілки, щоб після гарячого дня освіжитися в Дніпрівій воді.

Наступного дня для нас була запланована участь в Купальському вечорі... З відродженням в Україні усіх святкувань, пов’язаних з нашою традицією, відродились також купальські святкування, що у Києві відбуваються щорічно в так званому Гідропарку над Дніпром. В цей день на берег Дніпра сходяться кияни, в основному молодь, і там плетуть вінки з польових квітів, виводять хороводи, співають купальських пісень, а дівчата кидають на воду вінки.

Нам усім цікаво було побувати на такому справжньому святкуванні і ми навіть надіялись використати там танок з нашого

репертуару, що називається “Ніч під Івана Купала”. Але, вже в Києві стало ясным, що з огляду на обставини, це не буде можливим. Всеж-таки ми тішилися можливістю бути присутніми на святі. Хоч погода в цей день не була дуже сприятлива і на вечір заповідали дощ, то прибувши до Гідропарку, ми переконались, що це не відстрашило людей, бо зібралось їх на березі Дніпра велика маса і більшість в народних строях чи вишиваних сорочках. Тішили око молоді вродливі дівчата в чудових віночках з польових квітів.

Та й наші дівчата поспітали та й завітчалися гарними віночками з синіх волошок. Настрій був якийсь особливий. Присутній на святі київський хор під орудою відомого диригента Леопольда Яценка, почав співати, та несподівано зірвалася буря. Здавалося, що це буде кінець святкування, але буря швидко вщухла, а на дрібний дощ ніхто не звертав уваги. Свято проходило за пляном. Хтось, чи не сам Яценко, оголосив присутність гостей з Австралії і нас привітали гучними оглєсками. Коли стемніло, почались хороводи: з запаленими свічкам, під супровід хору і неодмінної соплки диригента.

Це творило незабутню картину. Вже пізно вночі, повні нових вражень, ми повернулися до Пущі-Водиці, де зупинились під час нашого перебування в Києві. Треба було відпочити, бо на другий день в залі Палацу Культури заводу “Більшовик” мав відбутися наш перший в Україні концерт, і ніде правди діти, протягом усіх днів нашого перебування в Києві, не дивлячись на чисельні розваги й заняття, які були для нас зорганізовані, підсвідомо нуртувала думка: як пройде концерт, як справляться зі своїм нелегким завданням танцюристи і співаки, як приймуть нас кияни? Успіх нашого турне, у великій мірі, залежав від цього першого концерту в Києві. Нам було відомо, що усі квитки продані, навіть стоячі місця, і це нас підбадьорювало. Сцена в театрі виявилась велика і професійно обладнана. Наші пані, відповідальні за костюми, були задоволені, побачивши просторі гардероби, звукова система, якою завідував Віктор Зубенко, як слід заінстальована і готова до репетиції. Пройшла вона, як і слід було сподіватися, в досить напруженій атмосфері.

А тоді треба було вже одягатись, гримуватись, шикуватися до великого моменту, як до важливого іспиту. І ось усе готове до початку. Танцюристи на своїх місцях до Привітальної Сюїти заповнили сцену чудовими кольорами костюмів. Вокальний квартет “Євшан” в неменше гарних костюмах вистроївся збоку. На кінець перед завісу вийшли зі вступним словом ведучі концерту Алла Дубик і Ярослав Соловій, обоє мої колишні танцюристи. Я, що звичайно нервуююсь і переживаю за всіх і все на кожному виступі, — стою за кулісами, а серце зі зворушення несамовито б’ється. Мені все ще не віриться, що це наяву, що це не сон, що ми дійсно в Києві і незабаром “Веселка” виступатиме перед київською публікою. Невже те, що здавалося недосяжною мрією, стало дійсністю?

Я нишком хрещуся і дякую Всевишньому, що хоч на схилі літ дозволив мені дочекатися такої хвилини. Концерт почався, ведучі закінчили вступне слово і куртина безшумно відкрилася.. На вид ансамблю заля зареагувала бурхливими оплесками, а над головами авдиторії заколихалися десятки синьо-жовтих прапорів в руках молодих киян. Струнка, висока і вродлива Аня Зелінська, з хлібом і сіллю на вишиваному рушнику, на тлі цілого ансамблю, почала читати чудовий вірш-привіт Василя Онуфрієнка спеціально на цю оказію написаний:

Привіт.

Які знайти слова для щирого привіту?

Шукали в радості й, здається, не знайшли.

Хіба не диво це, з далекого крайсвіту

До вас нежданно ми у гості прибули?

Австралія... У вас в уяві піски, спека

І вічна зелень й синь приморської імлі...

Родились там, але земля батьків далека

Нам дорога, немов би ми на ній зросли.

Ми любимо усе, що тут живе віками:

І мову, і пісні, й широкий плин Дніпра...

Ми їхали сюди зі світлими думками,

Щоб доказати вам, що рід наш не вмира.

В далекому краю нас знають добре всюди.

“Юкренієнс” — це ми, і танці, і пісні.

Тепер погляньте ви, незнані, рідні люди,

За що шанують нас в далекій чужині.

І знайте: хай життя снує, як хоче, зміни,

Хай холодами б'є, хай спекою пече,

Ми будем тим, чим є: ми — діти України,

Бо українська кров у жилах в нас тече.

Цей вірш викликав ще більшу овацію, ще більше заколихалися синьо-жовті прапори, захопленню глядачів не було кінця. Але гадаю, що про враження з концерту вам цікаво буде почути думки присутніх, тому наведу вам кілька уривків з рецензій київських журналістів, які побувавши на концерті, помістили їх на сторінках своїх часописів. І так Євгенія Кириленко на сторінках газети “Вісті з України” пише: “Переді мною фото, а на ньому — осяяне добрим усміхом лице чарівної українки. Фото з автографом “З далекої Австралії на згадку”. І власноручний підпис. Це фото Наталії Солошенко-Тиравської, мистецького керівника українського танцювального ансамблю “Веселка”, що разом з вокальним квітетом “Євшан” та бандуристом Віктором Мішаловим подарував той незабутній липневий вечір у столиці України. І глядачам, і, — цілком упевнена — акторам. Які примхливі іноді забаганки долі! Хіба ж могла колись бодай подумки уявити собі юна вродлива Наталка, солістка балету Українського Волинського театру в Луцьку, що такий шлях вистелить їй життя! Окрилюючі вогні рампи, а потім... табори для переселенців в Німеччині, й далі за ними — друга півкуля землі, Австралія”. Тут слідує коротка історія ансамблю “Веселка”, після якої журналістка продовжує:

“Хоч ведучі згаданого концерту скромно наголошували: ми, мовляв, любительський ансамбль, але в усіх номерах, як до речі, й квітету “Євшан”, і бандуриста Віктора Мішалова, відчувався почерк, притаманний тільки справжньому митцеві, бо він спроможний розкрити всю красу й глибочінь народного мистецтва, зберігши, виплекавши і нам же тепер його й подарувавши, як

коштовний діамант. Й ми, що довго блукали десь у лабіринтах застою, гордо іменуючи своє мистецтво реалістичним, забувши при цьому, що, сказавши вагомі слова, треба бути гідними їх, щиро раділи зустрічі з рідними нашими братами і сестрами з Австралії, які подарували нам той нестримний потік настрою і

Бандурист

Віктор Мішалов

й зовсім за тісні стіни Будинку Культури заводу “Більшовик”, що прийняв гостей та їхніх шанувальників. Я шукаю подібних паралелей у близькому й далекому минулому — і не знаходжу. Бо все було вперше. Перший — за сорок років! — приїзд українських митців з Австралії з ініціативи Народнього Руху України. Перший — і, на жаль, єдиний їхній концерт у Києві. Звичайно, пролягли вже їхні дороги і в Луцьк /той самий, що його довгі десятиліття не бачила Наталя Солошенко-Тиравська!/, і в Тернопіль, в Івано-Франківськ і до Львова, буде в них і Косів, і Золочів, і Говерла, будуть зустрічі й концерти, але цей у Києві, однак залишиться першим.

А це — вперше ступили на землю своїх батьків молоді митці, які по праву вважають Україну своєю ненею, бо “Українська кров у жилах в нас тече”, як гордо заявили вони у своєрідному, зворушливому заспіві на початку концерту. І на землю чернігівську

почуттів, що перетворив зал на суцільний вал емоцій”... Ще далі журналістка продовжує: “Так, воістину можна тільки радіти з того, що впала таки зрештою та жорстока завіса, що ховала від наших же очей наше життя...”

Й недаремно присутній на концерті художній керівник самодіяльного ансамблю Будинку вчених та Будинку культури — Леопольд Яценко разом з очолюваним ним хором заспівав на честь гостей “Многі літа”, а далі... далі цей концерт вихлюпнувся вже

теж вони ступили уперше, і вперше сяяли їм золоті куполи Софії й пролунали дзвони Києво-Печерської Лаври, і вперше побачили вони, як у розповні літа пливли у липневі Купальські свята Венеціанською затокою Дніпра барвисті віночки... Все вперше, як і для нас — оця зустріч”. Свою рецензію на сторінках газети “Вісті з України” журналістка Є. Кириленко закінчує словами: “Прилітайте ще, ластів’ята, ми ж бо широко вже розчахнули арки земні й небесні!...”.

Успіх, з яким пройшов наш перший в Україні концерт, — нас усіх просто приголомшив. Він був понад наші сподівання. Після кожного номера з залі на сцену поспішали захоплені глядачі і вручали виконавцям китиці квітів. Багато квітів. Звичай дуже гарний і досі нам чужий. На наших виступах в Австралії ми вдячні, якщо якась організація, взагалі, здобудеться на квіти для керівника концерту, а вже про виконавців не може бути й мови, а тут такий спонтанний вияв шани до усіх артистів! Можете собі уявити, яке велике задоволення отримали наші молоді танцюристи і співаки, побачивши, що керівника обдарували само-собою, але й про них не забули. І так було на всіх виступах протягом цілого турне. З цього приводу журналістка Ганна Шеремет на сторінках газети “Вечірній Київ” писала:

“Сьогодні навіть популярні естрадні виконавці не завжди можуть похвалитися аншлагами на своїх концертах, залом, що потопає у квітах”... І далі: “Однак ті, хто побував на концерті українського танцювального ансамблю “Веселка” у палаці культури виробничого об’єднання “Більшовик”, якщо й дивувалися, то зовсім з іншого приводу. І не тому, навіть, що рівень аматорського ансамблю високий, а постановка концертної програми зроблена вельми професійно і з не абияким смаком. Адже таке можна сказати про багато колективів. Мабуть, усе-таки, головне, що захоплювало і розчулювало глядачів, — це та природність, з якою трималися і виступали самодіяльні артисти, їхнє вміння і здатність зрозуміти і передати душу українського танцю і пісні, а по суті душу народу, невід’ємною частиною якого вони цілком органічно почувуються”. І закінчує Ганна

Шермет словами: “Концерт “Веселки” у палаці культури “Більшовик” і участь у святі “Івана Купала” не залишилися непоміченими киянами”.

Після закінчення концерту ціла заля перетворилася справді в суцільний вал емоцій, в маніфестацію національних почуттів. Синьо-жовті прапори, в руках молодих киян, завирували, немов у шаленому танці. Нас дуже довго не відпускали зі сцени і публіка хором скандувала: “мо-лод-ці, мо-лод-ці” і, очевидно, ще більше квітів і дарунків”. Були й подяки, вирази признання. Чогось подібного, мабуть, ніхто з нас в житті не пережив. Присутній на концерті Леопольд Яценко з цілим своїм багаточисельним хором колективом заспіва на нашу честь “Многі літа”, а вся заля спонтанно долучилася. Але кульмінаційною точкою і дуже для нас зворушливою був, безперечно, виконаний усіма глядачами гімн “Ще не вмерла Україна”. І з соромом треба признатись, що ми, так би мовити “українці з вільного світу”, проспівавши спільно з усіма перший куплет, змушені були зупинитися і з великим здивуванням слухати, як ціла заля співає його повністю, усі куплети, як в оригіналі” І мимоволі думалось: коли вони усі встали вивчити ці складні, невідомі нам, слова. Тут дозволю собі навести ще кілька відгуків на наш концерт у Києві. Відомий критик Федір Погребенник сказав: “Ваша аматорська діяльність є високопрофесійна. Вона допомагає нам вірити, що наша дума, наша пісня не вмере, не загине.... Гадаю, що ми багато втратили, не маючи змоги бачити такі ансамблі і ми повинні робити все можливе, щоб навздогнати утрачене”.

Журналістка Людмила Жарнікова в своїй рецензії на сторінках англомовної газети “Вісті з України” пише: “Виконані “Веселкою” хореографічні композиції були так майстерно відтанцьовані, що полонили серця киян. Тяжко було повірити, що українські танцюристи з Австралії не є професіоналами”.

Усі критики дуже похвально висловлювались також про квітет “Євшан” з Аделаїди та про Віктора Мішалова, про якого журналістка Є. Кириленко писала: “А яку бездонну глибину сердець людських сколихнув своїми піснями Віктор Мішалов!

Його “Пісня про Мазепу”, дума “Буря на Чорному морі” тощо, буквально полонила всіх, зачарувала. А вже мелодекламацію “Про 1933-ій рік” зал слухав стоячи, бо перед внутрішнім нашим зором навіч поставали жахливі картини голодомору, що забрав мільйони людей” ...

Знову ж на сторінках престижного київського журналу “Народна творчість і етнографія” була поміщена цікава стаття під заголовком “Дарунки рідному краю”, в якій автор М. В. Гудзь з-поміж усіх ансамблів з діаспори, які досі відвідали Україну цього року, вирізняє “Веселку”. Він писав: “На Україні цього року виступало чимало хороших і танцювальних українських колективів з різних країн світу — хор “Полонина” з Польщі, танцювальний ансамбль “Веселка” з Австралії, хори “Бурлака” та імені Кошиця з Канади, танцювальний колектив “Шумка” і співоче тріо “Троянда” також з Канади та інші. В програмах було чимало творів української духовної і світської музики, народних пісень і танців, які здавна полонять своєю мистецькою красою і силою не лише українців, а й представників інших народів. З багатьох художніх колективів, що гастролювали останнім часом на Україні, хотілося б дещо детальніше розповісти про ансамбль “Веселка” з Австралії. Концерт цього колективу відбувся в липні у святково прикрашеному палаці культури київського заводу “Більшовик”.

Далі автор статті описуючи досить детально історію ансамблю “Веселка” продовжив: “Того вечора, коли “Веселка” і “Євшан” виступали перед киянами, у всіх на серці було справжнє свято”. А ще далі: “У виконанні танцювального колективу на високому професійному рівні була виконана “Козацька сюїта”, де плавні рухи змінювалися стрімкими, що відбивали неспокійне життя запорожців. Особливо зворушив глядачів запальний танець запорожців зі списами в руках, якими колись наші предки боронили рідний край від ворога”. В іншому місці автор наголошував: “Закінчився концерт під гучні оплески традиційним, запальним гопаком з оригінальною творче новаторською хореографією”. М. Гудзь закінчував свою статтю словами: “Австралійські українці подарували нам незабутні хвилини радості

від спілкування з високим мистецтвом наших талановитих заокеанських співвітчизників”. Після концерту за куліси нагрянула ціла інвазія киян, збирачів автографів, а також з ціллю нав’язати контакти, отримати адреси і взагалі ближче познайомитись. Усі виконавці, включно з адміністративним і технічним персоналом, були окрилені небувалим успіхом і жаліли тільки, що наш виступ в столичному місті Києві обмежився лише до одного концерту.

Після цього незабутнього виступу, в тому ж палаці культури, відбувся улаштований господарями процьальний вечір. Дещо пізніше я з сестрою, в товаристві Василя Овсієнка, відвідали відомого правозахисника і довголітнього політв’язня московських тюрем і концтаборів — Євгена Сверстюка. Євген Сверстюк — талановитий поет і публіцист, людина великої ерудиції і високої культури. В його маленькому помешканні, яке він займає разом з родиною, ми в розмовах провели непомітно кілька годин. На другий день, наш останній день у Києві, для нас в будинку Спілки Письменників України була зорганізована зустріч з представниками Народнього Руху та українськими письменниками. Перед тим, маючи кілька вільних годин, ми з сестрою вирішили пройтися потоповаючою в зелені вулицею Пуцці-Водиці. По обидві сторони були розташовані старі будинки-особняки і біля одного з них, в саду, ми побачили групу дітей біля юнака, що працював над якоюсь скульптурою. Він чудового українською мовою щось малятам розказував, а вони уважно слухали. Ми підійшли ближче і, розговорившись, довідались, що це будинок санаторії, в якій лікуються і відпочивають сироти і діти з Чорнобиля. Юнак — студент архітектури, але свої вакації він повністю присвячує тим нещасним дітям. Цей коротенький епізод пригадав нам сумну дійсність, про яку ми в хвилини радості — забули. В цей день в будинку Спілки Письменників України наш колектив зустріли визначні літератори. Поет Іван Драч — голова секретаріату Народнього Руху і письменники: Роман Іваничук та Роман Лубківський. В офіційній частині зустрічі і господарі, і гості висловили свої

погляди на позитивні наслідки взаємовідносин між Україною і українською діаспорою. В цей сам день ми з сестрою Галею Яськевич, яка є головою сіднейського Комітету Оборони Прав Людини в Україні, були запрошені на зустріч з членами Республіканської Партії і побувати на їхньому засіданні в приміщенні Народнього Руху. Дуже цікаво було запізнатися з людьми, про яких ми так багато чули, звільнення яких з ув'язнень і концтаборів вимагала ціла українська діаспора. Тяжко описати словами почуття, які зроджувалися у наших серцях при зустрічах з визначними людьми України. Ще, можна сказати, не опам'ятались після зустрічі з чільними письменниками, а вже нас представляють нашим нескореним борцям. Тут і Левко Лук'яненко, брати Михайло і Богдан Горині, Оксана Мешко, Євген Пронюк, Олександр Сергієнко, Олесь Шевченко, Василь Овсієнко, Мелетій Семенюк та інші. Особливо зворушила нас зустріч з Левком Лук'яненком, який в Україні є дуже авторитетною особою і здобув собі багато прихильників. Усі вони дуже гарно прийняли. Було багато питань, на які ми старалися дати вичерпні відповіді. Сестра розказала коротко про життя нашої спільноти в Австралії, я — про мистецькі досягнення. В невимушеній, дружній атмосфері, час швидко минув і нам треба було вертатися до Пущі-Водиці. На другий день — виїзд до Луцька. Десятого липня ми двома автобусами залишили Київ. З нами їхав цілий екіпаж фільмової спілки "Укртелефільм", щоб задокументувати історичну подію — перше концертне турне українського колективу з Австралії.

Перед будинком палацу культури, де ми виступали, щоб нас попрощати, зібралось багато киян. В першу чергу представники Народнього Руху і працівники заводу "Більшовик", які протягом нашого перебування в Києві постійно нами піклувалися. Ми були вдячні їм за щирість і теплоту, якою вони нас наділяли. Вони ж, думаю, полюбили нас, — перших, з якими їм прийшлося спілкуватися, — українців із західного, капіталістичного світу. Світу, який ще донедавна був для них уосібленням всього, що найгірше. Можна з певністю

сказати, що через нас вони пізнали правду. На підтвердження цього одна з працівниць заводу — Аня Маслонок, у відповідь на наш вірш-привіт Василя Онуфрієнка, написала зворотний привіт:

Привіт ваш щирий ми прийняли
І зрозуміли б і без слів,
Все те, що ви сказати мали
Душею кожен зрозумів.

Так, невеличкі маєм зміни
І раді вдома вас вітати,
На вас чекала Україна,
Як на тих діток рідна мати.

Можливо дві в вас батьківщини...
Нас думка зв'язує одна,
Що всі ми діти України,
Тараса мова нас, єдна!

Чи знали ми, що австралійці
Десь, із далекого Сіднею
То наші рідні українці
Святою зв'язані землею.

Тепер, навек, як два крила
Ми з вами побратались,
Сідней і Київ — міста два
Веселкою з'єднались.

Прощаючись з нашими новими друзями, ми обмінювалися адресами, обіцяли писати, були й обійми і цілування, були і сльози. Вже примістившись в автобусах ми востаннє дивились на дороге нам місто, яке поволі залишалось позаду. Погода змінилась і почав моросити дощ, неначе Київ прощав нас небесними сльозами. Прощай чудовий, рідний Києве! Прощай золотoverха столице нашої батьківщини! Ми ще до тебе повернемося! Нам усім шкода було залишати Київ, але нас чекали ще інші міста України і, судячи за нашим концертом у Києві, ще нові успіхи.

ЛУЦЬК

Автобуси швидко мчали по Луцькій магістралі, яка, хоч і не дорівнює нашим, але як на советські обставини, — досить добра. В Шепетівці ми мали затриматись на обід, а тоді, через Рівне — до Луцька. Луцьк, мій рідний Луцьк, — на саму думку, що ми сьогодні вже там будемо — серце починало швидше битися. Ми проїжджали села і містечка. На задньому вікні автобуса була приклеєна велика афіша нашого ансамблю з написом: “Австралійська Веселка в Україні”, а ззовні були причеплені синьо-жовті прапорці. Вони розвівались на вітрі і привертали увагу пішоходців. Дітворя на вид прапорців підносила три пальці на знак тризуба, а старші з привітливими усмішками махали нам руками. Краєвиди мінялися. На полях дозрівало жито, але видалось воно мені якесь марне, низьке, проросле бур'яном і місцями витолочене, не таке, як я пам'ятаю до війни. Взагалі поля виглядали занедбані, не відчувалось на них руки господаря, і від того робилося сумно. Боже, Боже, земле моя рідна, до чого тебе довели. З тяжкої задуми вирвав мене оклик: “Ось і Шепетівка!”

Тут, в ресторані, нас вже кілька годин чекали з обідом. Ми дуже запізнились, бо у Києві прийшлося довгенько чекати на наші автобуси. Усі були голодні, та нам треба було поспішати, щоб ще завидна потрапити до Луцька, а по дорозі хотілось оглянути Рівне. Хоч на зупинку там не було часу, то, все ж таки, автобус обвіз нас по головніших вулицях того гарного волинського міста. Виїхавши знову на дорогу, яка вела до Луцька, ми побачили чудові мішані ліси, що простягнулись по обидві сторони. Ми з сестрою, можна сказати, приліпили до вікна і намагалися пізнавати колись так добре відому нам околицю нашої рідної Волині, яку ми вже сорок шість літ не бачили.

І раптом, вже перед самим Луцьком, нас несподівано затримав міліціонер. Наш водій стривожився і намагався пояснити, що він їхав добре і ніяких правил не порушив. Ми усі також трохи збентежилися. Але міліціонер з привітливою усмішкою сказав: “Я зупинив вас з іншого приводу. Лише хочу попередити, що вас чекають вже на межі міста. І дійсно, ще здалеку, біля

величезного з бетону зробленого напису “Луцьк”, видно було велику групу людей з квітами і синьо-жовтими прапорами. Це нас чекали вже від кількох годин представники Народнього Руху на чолі з головою, доктором Євгеном Шимоновичем та інші громадяни, а між ними наш родич-інженер Юрій Кречковський, який вклав багато зусиль, щоб розповсюдити вістку про наш приїзд. Його внуки піднесли мені хліб і сіль на вишиваному рушнику. Зустріч була дуже зворушлива. Танцюристи не гаяли часу і використали нагоду, щоб вилізти на бетоновий велетень-напис “Луцьк” і зробити собі там фотографії з синьо-жовтими прапорами.

Відтак, під ескортою автомашин, на яких повівали наші прапори, ми довгою колоною прибули на головний сквер міста, де біля пам'ятника Лесі Українки чекав на нас величезний натовп лучан, які протягом кількох годин, не дивлячись на дощ, терпеливо чекали на перших гостей з-за океану, зокрема на свою землячку. Чекали мене мої шкільні і театральні друзі, а також ті, що мене пам'ятали з театру. Декого з них мені було тяжко впізнати, — це ж пройшло майже пів віку від часу, як ми розстались. Почались привіти, промови. Мені від зворушення стиснуло горло, але виступити треба було. Закінчилася ця зворушлива, небуденна зустріч посеред центру міста спонтанним відспіванням стрілецької пісні “Ой у лузі”, а тоді гимном “Ще не вмерла Україна”.

На дворі вже майже стемніло. Нам треба було приміститись в готелі “Україна”, що знаходився тут же поруч, на головному сквері міста, а тоді, відсвіжившись після довгої дороги, зійти наниз до ресторану на вечерю.

Між іншим, будинок, в якому ми мешкали разом з чоловіком в 1944-му році перед виїздом з Луцька, знаходився в центрі міста, приблизно за одну-дві хвилини від пам'ятника Лесі Українки, тож не дивно, що цікавість, чи він ще стоїть, спонукала мене, відлучившись від групи, спрямувати туди свій хід. Це був колись дуже гарний, на той час модерний будинок, з яким пов'язані чудові спогади. Стоїть він тепер далеко не такий, як я його пам'ятаю, хоч порівнююче з іншими такого типу будинками — досить добре утриманий.

Дивлячись на нього, перед очима, як в калейдоскопі, проходили фрагменти з того життя, що пройшло і вже ніколи не повернеться. В глибокому роздумі, схвильована я пішла до готелю. В цю ніч, першу ніч у Луцьку, від надміру вражень я не могла заснути. В пам'яті вставали все нові картини з минулих, юних літ. З сусідніх кімнат чути було співи. Це наша молодь безжурно і з захопленням, під враженням загального національного піднесення, співала одну за одною стрілецькі пісні. І тишила думка, що ця наша подорож не залишиться непомітною в молодих серцях. Що в декого збудить, в декого підсилить почуття національної свідомості і зробить з них гордих нащадків нашого великого роду. Я була певна, що запланована на другий день прогулянка до славного Берестечка, на Козацькі Могили, ще більше до цього спричиниться. Пригадую, як перед війною, за Польщі, рік-річно учні з моєї гімназії ходили туди пішки, як на прощу, і не раз доходило там до сутічок з польською поліцією. Такі відвідини не залишалися безслідні.

Наш цілий колектив, у супроводі фільмової спілки, виїхав двома автобусами відразу після сніданку. По дорозі хтось, чи не Лесь Базилевський, оповідав про події, пов'язані з Берестецькою битвою, бо ж не усі молоді члени нашого колективу були ознайомлені з козацьким подвигом, що стався триста тридцять дев'ять років тому. Український історик — Микола Костомаров, спираючись на свідченнях історичних джерел, дуже докладно описав, як триста козаків мужньо захищалися на болотистову острівку від нападів польського війська. Останки цих героїв лежать у великому саркофазі в Георгіївській церкві.

Під'їжджаючи до музею-заповідника "Козацькі Могили", розташованого серед розлогого поля, де відбувалася знаменна битва, ми побачили неповторне видовище: сотні лелек шукали корму на чорній, вологій від дощу ріллі. Протягом нашого турне нам не раз приходилося бачити лелек у гніздах на стріхах хат чи на придорожніх стовпах, але це, біля Берестечка, було найбільше скупчення, яке мені, та й не тільки мені, прийшлося коли-небудь бачити. Дивно, бо це ж не був час збиратися у вирій.

На території заповідника знаходиться збудований у 1912-1914-му роках храм-пам'ятник — Георгіївська церква. Храм вражає обширом і розмахом мистецького задуму, відчуваються мотиви української архітектури сімнадцятого, вісімнадцятого століть.

Тут, у підземеллі, що називають церквою Святої П'ятниці, зберігаються останки загинутих козаків. У 1912-му році на територію заповідника з сусіднього села Острів перевезено Михайлівську церкву, в якій, за переказами, напередодні битви побував Богдан Хмельницький. Ця церква, — один з найкращих зразків української дерев'яної архітектури середини сімнадцятого століття. В ній зберігся дерев'яний різьблений іконостас — непересічний твір українського народного мистецтва. Обидві церкви з'єднані вісімдесятиметровим підземним переходом, який із Михайлівської церкви веде до підземелля Георгіївської, до саркофага з козацькими кістками. Між церквами, у двоповерховому будиночку знаходиться експозиція музею-заповідника. Зберігаються там сотні справді унікальних пам'яток, як зброя: шаблі, пістолі, гаківниці, мушкети, кулі, ядра. Особисті речі: шкіряні гаманці, чоботи, пояси, люльки, монети. Похідне, срібне гетьманське канцелярське приладдя, казанки до готування їжи, музичні інструменти та багато іншого. Над долею заповідника вже від років бідкаються визначні громадяни України, бо йому з усіх сторін загрожує небезпека. В першу чергу загроза зі сторони атомного відомства, а це розширення Рівеньської Атомної Електростанції і, пов'язаний, з тим план затопити поле, де відбулася Берестецька битва. Це ж був би непростимий злочин.

Оглянувши все, що можливо, ми помолилися, поставили перед іконостасом свічки за спокій душ поляглих козаків і мимоволі на думку прийшов присвячений їм вірш сучасної волинської поетеси — Євгенії Лещук під заголовком "Дві свічки".

В береги, аж до самої річки,
У продовж буревісних років
У жалобі приходять лиш нічка
На поклін до могил козаків.

І завжди у долині зеленій
Де за раттю проходила рать,
Щось ясніє... Неначе знамена —
То дві свічки в п'їтьмі майорать.

І здається, хтось жалібно кличе,
Хтось блукає у сірій імлі...
Ні, то чайка так сумно кигличе
І в зажурі стоять журавлі.

А “прогрес” наче впав в божевілля,
Міненерго танцює, як смерч...
А Чорнобильське чорне похмілля
Над людьми — як дамоклів меч.

Розлилася тривога навколо,
Ця тривога у серці болить.
Не допустим! Ніколи! Нікого!
Нашу славу злобою залить...

Спіть спокійно... У вас є сторожа,
Що відхилить жорстоку ріку,
Та ж стоять біля вас Мати Божа
Й Україна в терновім вінку.

Вже повертаючись до автобусів, ми з сестрою зустріли групу малих школярів, які разом з учителями приїхали чи прийшли із поблизького села, щоб оглянути музей-заповідник. Усі вони розмовляли гарною українською мовою і довідавшись, що ми з Австралії не могли вийти з дива, що десь далеко, за океаном, живуть люди, які також розмовляють по українському. Приємно було дивитися, яку велику радість справили їм наші скромні дарунки — маленькі кенгуру-шпильочки. В автобусі на нас чекала велика несподіванка. Саме в той час по радіо проголосили прийняття декларації про Суверенітет України. Факт, що про цю історичну подію ми довідалися, перебуваючи на території знаменної Берестецької битви, на цьому, зрошеному козацькою кров'ю кляптику української землі, — ще більше усіх нас зворушив і зробив її, цю подію, в наших очах ще більш важливою. І, мабуть, ніколи перед тим слова нашого гімну “Ще не вмерла Україна”, який ми спонтанно відспівали, не звучали так переконливо.

Повернулися ми до Луцька в дуже піднесеному настрої, повні великих сподівань. Офіційна зустріч, улаштована для нас цього вечора, була гідним завершенням пам'ятного дня. Відбулася вона в новому готелі-ресторані “Свितязь”, при гарно накритих столах, з участю представників Народного Руху, голови місцевого товариства “Україна”, представників Товариства Української Мови, Міської Ради, визначних громадян Луцька та цілої групи моїх шкільних і театральних друзів. Зустріч відкрив волинський письменник — Микола Панасюк, відтак слідували промови й привіти. На нашу честь була влаштована мистецька частина. Дуже гарно співав чоловічий квартет, відома бандуристка — Марійка Вислоцька, майстерно виконала кілька пісень, співав, створений при Народному Русі, мішаний хор, були й деклямації: молода, популярна в Луцьку поетеса — Клава Корецька, сама знаменита декляматорка, відома зі своїх дуже патріотичних віршів, з великим пафосом прочитала один із них. Поет — Віктор Лазарук подарував кожному з нас збірку своїх поезій. Молода поетеса, лікарка Галина Рожанська присвятила мені свій вірш, в якому алегорично відзеркалила мої почування, викликані поверненням на рідні землі.

ВЕЛЬМИШАНОВНІЙ НАТАЛІ ТИРАВСЬКІЙ

Затоплює приливами дитинства сторона.

Можливо зійдуть крилами прожиті там літа.

Черпнуть собою пахощів, приляжуть на щоці,

Відкриється від радощів мій пролісок в душі.

І сон, що ще не бачився нікому уві сні,

Як димом заклубочився в моєму вітражі.

То засвітає кронами берізок череда,

То звечоріє соснами у мене край вікна.

В ночі гудуть в підшвах проходжені стежки,

Бо від землі святої нікуди не втекти.

Вдаль попливла роками я своїми у життя.

До берега купавою пригорнуся здала.

Намуленість обурено нуртує, каламутиться.

Я чую, що із нею ніяк не розминутися.
Перехилиюся травами, чи вигнуся містком,
Чи листячком опалим зустрінусь з беріжком.
А все ж прийду, причалюся: зупинка — не біда.
Від того не печалюся. Мій берег — де рідня.

Луцьк 1990 р.

Несподіванкою для всіх був виступ представника єврейської громади в Луцьку, великого приятеля українців, доктора Якова Човника, який привітавши нас і підкресливши свою приязнь до українців, — подарував мені вишиваний рушник. За нас піднесли тост і проспівали “Многії літа”. Від колективу зі словом подяки виступив Ярослав Соловій, очевидно, і мені прийшлося подякувати своїм землякам. Між іншим, же на початку зустрічі, при вході на залу, ми завважили під стіною, на долівці, багато чудових українських глечиків та макітер, роботи відомого волинського гончара. Це був дарунок від нього і кожен учасник нашого колективу міг собі вибрати, що хотів. Кожен дістав також гарно видану, ілюстровану книжку про Волинь. Вечір пройшов дуже успішно і я була горда за своїх земляків — лучан.

День нашого концерту в Луцьку був для мене днем особливих вражень і переживань. Для колективу була заздалегідь запланована екскурсія по цьому гарному, старовинному місті, яке 1985-го року відзначало своє 900-ліття.

Ми з сестрою вирішили піти, так би мовити, своїми стежками, щоб оглянути усі, так добре відомі нам місця і в першу чергу старий музично-драматичний театр, в якому я починала свою сценічну кар’єру і в якому тепер приміщений обласний ляльковий театр. Стоїть він майже в центрі міста і його вигляд ззовні не змінився. Та нам цікаво було побачити чи пороблені якісь зміни всередині. Пояснивши при дверях хто ми і звідки — попросили дозволу оглянути театр, на сцені якого, майже 40 років тому я дебютувала. Нас спрямували до директора Данила Поштарука і він прийняв нас в своєму великому, гарно обставленому кабінеті. Знав він вже і про “Веселку” і про мене, мав квиток і ввечері вибирався на концерт. Відношення його до нас було дуже гарне.

Присвятив нам багато часу, почастивав кавою і уможливив оглянути весь театр від фойє почавши і гардеробами закінчивши. В основному, за винятком деяких змін, приміщення цього великого будинку лишилось таким, як було. Та ж сама заля, ті ж льожі, сцена... Директор наказав включити на сцені повне освітлення, і коли я вийшла під осліплююче світло рампи, мені на мить видалося, що я повернулася в свою молодість, що цієї довгої перерви в моєму житті ніколи не було, що з оркестрової ями до мене усміхається добродушне обличчя нашого диригента, що ось він зараз піднесе свою диригентську паличку, я почую перші вступні акорди оркестри і, як колись, почну танцювати...

Старша група Ансамблю “Веселка” в 1990 році

Та це була мить, і ілюзія розвіялася.

Ми розговорилися з Данилом Поштаруком, якого дуже цікавив той період луцького театру, коли я там працювала, 1941-44 рр., а який більшовиками цілковито замовчаний. І нічого дивного, бо це був час, коли театр досяг найбільшого розвитку і зачислявся до найкращих в Західній Україні. На жаль, про це ніде не написано.

В готелі в цей день на мене чекала несподіванка. Виявилось, що мене шукає моя тітка —Тетяна Ужвій-Тиравська, колишня

провідна акторка нашого театру і рідна сестра відомої заслуженої артистки СРСР – Наталі Ужвій, яку називають “Поетесою української сцени”. Вона телефонувала до готелю в час моєї відсутности, залишила свій київський номер і просила з нею сконтактуватись. Це мене дуже схвилювало. Після виїзду на еміграцію ми з чоловіком навіть не старались її розшукати, з думкою очевидно, щоб їй не пошкодити.

Зрештою сумнівались, чи вона ще взагалі живе. Тимчасом, який збіг обставин, і чи це не Боже проведіння, що вже після того, як наш колектив залишив Київ, моя тітка цілком випадково почула по радіо інтерв'ю зі мною. Не знаючи нічого про перебування “Веселки” в Києві /реклама, на жаль, не була дуже добра/, вона негайно подзвонила до київської радіостанції і довідалась, що ми вже в Луцьку. Моя телефонна розмова з нею була дуже коротка /нас кілька разів переривали/, все ж таки, я успіла повідомити, що після закінчення турне повернуся до Києва, щоб з нею зустрітись. Її чоловік, дядько Михайло Тиравський загинув в Луцькій в'язниці відразу після приходу більшовиків. Я була цілковито потрясена, і, здавалося, на цей день досить переживань і радісних і сумних. Та це не був кінець. Ми знали, що від деякого часу в будинку Міської Ради обговорювалася, крім інших, також справа української національної символіки. Дехто з нас мав навіть змогу побувати на засіданні. Щодня перед будинком, де ці засідання відбувалися, збирався великий натовп людей з синьо-жовтими прапорами, щоб слідкувати за вислідом нарад, які передавалися через заінстальовані назовні будинку гучномовці. Люди, дослівно, цілими днями вистоювали там, слухали, дискутували.

Отож, в цей день ми довідались, що сесія міської Ради прийняла накінець рішення про відновлення національної символіки на території Ради. Це для нас була дуже радісна новина, тим більше, що сталася ця історична подія в день нашого концерту, і тим самим, робила його ніби святочним відзначенням.

В своїх спогадах я часто звертаюся до віршів, а це тому, що поезією найкраще передати почуття, викликані окремими подіями.

Думаю, що вірш молодій лучанки, лікарки Галини Рожанської, який вона написала під впливом загального національного пробудження України, добре підходить до моменту піднесення національного прапора на будинку Міської Ради міста Луцька. Вірш має заголовок “Скриня”.

В старому вишитті проснулись квіти
Й питати стали: — Хто ми? І чії ми діти?

Чому у скрині замкнені ще й досі?

Чому лелека сонця не приносить?

Чи чорними нитками ще замало

Нам доля візерунки вишивала?

А може волю осліпили ночі?

Ті безконечні ночі й ночі... ночі.

Вже очі волошкові у колосі

Давно відкрити темну скриню просять.

Замки ж залізні, затиснувши зуби,

Сказали: — Волі вам не буде!

Тут парості нові у повний зріст піднялись

Не витримала скриня — розірвалась.

І стали квіти проростать не в скрині,

А на широких лузі України!

Увечері наш концерт відбувся у вщерть переповненій залі нового будинку обласного Музично-Драматичного Театру ім. Тараса Шевченка, яка не могла вмістити всіх бажаючих нас побачити. Люди заповнили не лише місця, а й стояли в проходах. Концерт, можна сказати, був повторенням київського виступу з цією різницею, що перед початком мене викликали на сцену, щоб привітати і вручити коровай на вишиваному рушнику. Цілий вечір пройшов у великому піднесенні і зі сторони виконавців і зі сторони глядачів. Кажали, що у місті забракло квітів, бо усі були викуплені громадськістю міста для гостей з далекої Австралії. Після закінчення концерту, зі словами признання і вдячності виступили представники Народнього Руху, Міської Ради, Товариства Української Мови та інших організацій. За куліси, як і в Києві, прийшло багато збирачів автографів та представників

місцевих самодіяльних колективів, які висловлювали своє захоплення високим рівнем виконуваних точок. Зокрема директор лялькового театру Данило Поштарук зложив свої гратуляції. Перед будинком театру на мене чекала ціла делегація жінок з поблизького, національно свідомого села Жидичин, в якому за Польщі мені приходилось часто бувати. Отримані на концерті квіти члени колективу зложили у підніжжя чудового пам'ятника Лесі Українки перед будинком театру.

ТЕРНОПІЛЬ

І знову перед нами путь-дорога. На другий день після концерту, наш колектив двома автобусами залишив Луцьк і подався в напрямку на Тернопіль. Хоч після закінчення турне, ми з сестрою мали повернутися назад до Луцька, то все ж таки тяжко було розлучатися з рідним містом після так коротких відвідин.

Кажуть, що людина, як дерево, востає корінням в рідну землю і навіть пересаджена на чужий ґрунт зберігає в його сплетінні грудки рідної землі, які дають їй силу й почуття приналежності.

Перебування в Луцьку, місті моєї молодости, було для мене своєрідним еліксиром, що підніс мене на дусі і наповнив особливим почуттям щастя і внутрішнього задоволення. Не сумніваюсь, що усі члени колективу були приємно вражені тою увагою, якою наділяли їх лучани. Я ж була горда за своїх земляків, що так щиро і сердечно нас приймали, але одночасно була також безмежно горда за своїх танцюристів, які зуміли захопити глядачів не тільки танцювальною технікою, але, передусім, передати в танках те, чого дуже часто бракує ансамблям в Україні, а що я роками намагалась їм передавати — український характер і українську душу. Де б ми не виступали, — це було перше, на що звертали увагу. В автобусі, по дорозі до Тернополя, я дивилась на прекрасні краєвиди рідної землі, а в думках переживала усі нагромаджені в серці, чудові враження з відбутих зустрічей і незабутніх подій.

Згідно з програмою нашого перебування в Україні /між іншим, нам видали надруковані програми в гарно, якимсь мистцем зі Львова, оформленій обкладинці/, для нас в Тернополі була

запланована поїздка до Почаївського монастиря, до Крем'янця, а також до поблизького села. Тут слід сказати, що після Києва, за домовленням з Народнім Рухом, опіку над нами перебрав Комітет Молодіжних Організацій Західньої України. Вже від Києва нас постійно супроводив молодий енергійний чоловік — Ярослав Португай, але від Руху не залишив колектив Лесь Базилевський. Увесь в зелені Тернопіль зробив на нас дуже приємне враження. Ми мали зупинитись в готелі “Тернопіль”, в центрі міста, але чомусь нас примістили в готелі “Москва”, який, до речі, мали перейменувати.

З ліва на право: дівчата — Аня Зелінська, Наталка Теодорович, Наталка Білінська, Соня Дубик, Надя Соловій, Анетка Зелена, Аня Голубінська, Лариса Гладка, Оріся Гладка, Христя Коломиєць, Наталка Олексин, Оріся Сивак.

Хлопці — Михайло Іванченко, Марко Сивак, Петро Крет, Петро Домазар, Павло Базалицький, Віктор Голубінський, Адріян Гавришкевич, Євген Олексин, Ярослав Сивак.

Це гарний, модерний готель над самим озером, напроти парку, але дещо віддалений від центру. Проїжджаючи головною вулицею Тернополя по дорозі до готелю мою увагу привернула велика афіша-повідомлення про гастролі львівського Драматичного Театру ім. М. Заньковецької. В цей вечір ставили п'єсу Карпенка-Карого — “Безталанна”. Чи ж могли ми пропустити небувалу

нагоду, після стількох років побувати на виставі одного з найкращих театрів в Україні? Рішення запало. На прогулянку до села ми з сестрою не їдемо. Для нас сьогодні театр і це не абияке свято. Квитки були дуже дешеві, щось по півтора карбованці і то в перших рядах. Зайнявши місця ми почали розглядати програмку і раптом мій зір зупинився на прізвищі актора, що грав ролю батька — Б. Кох. “Невже то Богдан Кох, з яким я разом вчилася в гімназії, а пізніше працювала в Луцькому театрі” — подумала я. “Невже то Бодьо?” — як ми його в той час популярно називали. Не встигла я висловити свій здогад сестрі, як вона зникла, щоб поговорити з розпорядницею місць і устійнити ідентичність актора. Виявилось, ще це дійсно Бодьо. Йому передали, що дві жінки з Австралії хочуть його бачити і він, не знаючи хто ми, просив чекати на нього після закінчення п’єси. Чи ж можна переказати словами, що творилося в моєму серці протягом цілої вистави? Свідомість, що перед нами на сцені відбувається спектакль у виконанні акторів знаменитого театру Заньковецької, одного з найкращих театрів України, що там, між ними, виступає у провідній ролі друг моєї юности, з яким ми зараз зустрінемось, — до болю хвилювала. Можете собі уявити здивування Богдана і його реакцію, коли він впізнав в мені товаришку юних літ. Актори театру Заньковецької мешкали в тому ж готелі “Москва” і за одну ніч, яка пройшла на розмовах, відновилися в пам’яті, хоч тяжкі, воєнні, але все ж таки безжурні, бо молоді, роки нашого життя. Наступного дня, після сніданку, Богдан, який в між часі встиг сконтактуватися зі своєю родиною у Львові, щоб сповістити цікаву вістку, довідався, що спеціально замовлена обкладинка для програми нашого перебування в Україні, була виготовлена його сином, відомим мистцем — Юрієм Кохом. Чи ж не дивний збіг обставин? Богдан був дуже гордий, що мав нагоду представити своїм друзям, акторам, подругу юних літ — мистецького керівника і хореографа українського ансамблю з далекої Австралії. Очевидно, і мені було дуже приємно представити моїм друзям з колективу визначного актора театру

Заньковецької, який, як довідалась, тісно співпрацює з Львівським театром “Не журись” і часто на їхніх виступах виконує ролю ведучого. Після того ми ще кілька разів зустрічалися і в Тернополі, і у Львові, де я мала приємність відвідати його родину. Одно лишилось певним, що коли б ми з сестрою поїхали на прогулянку до села, до зустрічі з Богданом ніколи не дійшло б. Очевидно, наша молодь отримала велику приємність з перебування серед природи в українському селі, де мала нагоду погуляти в озері і провести час на дозвіллі.

ПОЧАЇВ

Одною з визначних подій під час нашого перебування в Тернополі, можна назвати відвідини славного Почаївського монастиря. Вийшли ми туди повним колективом включно з київською фільмовою спілкою, яка мала цей важливий момент нашої подорожі записати на відеострічку. Проїжджаємо повз села й лани, вертаємось знову на територію Волині і ось ми в Почаєві. Вже здалеку, на мальовничій горі, видніє в усій своїй красі монастирський собор. Почаївська Лавра — це другий по величині і віку монастир в Україні, засновний ще до 1240-го року. Позолочені бані Лаври можна бачити за 40 миль. На фронтонних воротах при вході у монастир — ікона Божої Матері з негасимою перед нею лампадою, а біля воріт каліки просять милостині. Страшно на них дивитися, які вони бідні, нещасні, але пройти повз них байдуже — неможливо, і тому більшість членів ансамблю, зокрема молодь, якій не приходилося тут в Австралії щось подібне бачити, давала їм щедрі грошеві датки. По великому, обсаженому деревами монастирському подвір'ї тихо снуються прочани, деякі з них сплять на лавках, а деякі навіть у церковному притворі на розложених на долівці, принесених зі собою ковдрах. Ці люди приходять пішки з віддалених сторін і часто, не маючи приміщення, ночують тут же на території монастиря. Прикро на них дивитися, бо це ж люди, які шукають у святому місці ласки Господньої і допомоги в своєму, часто нужденному житті.

Наша екскурсія, мабуть, була заздалегідь зголошена бо нам на зустріч вийшов молодий ще монах-проводир. Говорив він по-українському, але вів себе стримано, можна сказати, непривітно і боявся фотоапаратів, як вогню, а вже на фільмову апаратуру zareагував дуже гостро. Заспокоїло його дещо лише запевнення, що фільм буде для власного вжитку, проте від камери він все-одно відвертався. До речі, заховання монаха буде більш зрозумілим, як скажу, що Почаївська Лавра підлягає Московському Патріярхату. Супроводжуючи нас по монастирі, монах показав нам три найважливіші святощі, якими славиться Лавра, а це: Відбиток стопи Божої Матері її чудотворний образ, та Печерну церкву, де знаходяться нетлінні мощі преподобного Іова, Ігумена Почаївської Лаври, за часів якого монастир набув найбільшої слави. На закінчення наших оглядин ми оточили монаха і, можна сказати, засипали його питаннями, на які він не знав що відповісти. Наприклад: чому головне святкування 1000-ліття Хрещення України відбулося в Москві, коли в той час Москви ще взагалі не існувало, або чому ми в Україні мусимо підлягати Московському Патріярхату, коли маємо свою церкву, або як віднесеться Москва до приїзду нашого Патріярха. Було дуже помітно, що монах хвилювався, таких питань він, мабуть, не чекав і щоб себе не скомпроментувати, швидко з нами розпрощався. Залишаючи Почаївську Лавру нам пригадалося чудесне врятування монастиря від турецько-татарської навали. На пам'ятку цієї події пізніше була складена народна дума, яка стала дуже популярною:

“Ой зійшла зоря вечорова,
Над Почаєвом стала...”

Дума ця хвилює змальовує і трагедію Почаївського монастиря і чудесне заступництво Божої Матері за українську святиню. Будучи ще під враженням розмови з монахом-москофілом, мимоволі назріла думка: коли ж настане час на друге спасіння Почаївської Лаври від небажаної окупації?

КРЕМ'ЯНЕЦЬ

Після Почаєва нашою наступною зупинкою був Крем'янець, одно з найдавніших українських міст, яке під польською окупацією, десь в половині 16-го століття було власністю польської королеви Бони. Її ім'ям названа гора, на якій знаходяться руїни замку, так званого "замку Бони". Крем'янець славився своїм ліцеєм, який був важливим польським науково-культурним осередком і в деякій мірі заступав університет.

Нас повезли на гору Бону, щоб оглянути руїни замку. Ішов дощ, дорога на гору була жахлива, в одному місці, вже на самому верху, коли прийшлося розвернути автобус, ми думали, що опинимось в проваллі. Та наш водій майстерно володіючи кермом, запобіг, здавалося б, неминучій катастрофі.

Біля славного ліцею ми лише проїжджали. Він виглядає дуже занедбаний і що там тепер, ми так і не довідались. Натомість звернули увагу на колись прекрасну будівлю польського костьола, який ремонтується коштами поляків з-за кордону, колишніх мешканців Крем'янця. Цікаво, що сказали б наші будівельники побачивши риштування для ремонту. Споруджено воно з нагів прогнилих деревин і в Австралії відповідальна за це людина напевно була б покарана. Тут слід сказати, що такі риштування, дуже примітивно споруджені, нам приходилося бачити в багатьох містах чи містечках України.

В Крем'янці відвідали ми ще Краєзнавчий музей з деякими цікавими експонатами, за винятком кімнати, призначеної для гльорифікації так званого "визволення Західньої України доблесною красною армією". Ця кімната нікого з нас не цікавила. Обідати ми мали в крем'янецькому ресторані, але було ще трохи часу і нам дозволили протягом одної години оглянути центр міста, яке, на мою думку, від часу війни не змінилось і дуже підупало. Проходячи біля православного собору, ми з сестрою зайшли всередину і побачили, що він заповнений діворою. Виявилось, що кожного тижня там відбуваються лекції релігії і то в українській мові. Діти сиділи посеред церкви на уставлених рядами кріслах, священник читав лекцію, а задоволені батьки примістившись попід стінами

самі з зацікавленням слухали Божу істину. Картина в советській дійсності — небуденна і ще рік тому не можлива. Ми запитали дозволу зробити кілька фотографій, погугорили коротко з батьками і вийшли, щоб не перешкоджати.

Наступного дня, в день нашого концерту, до обіду ми мали ще час оглянути місто, походити по крамницях, зайти до книгарень, заглянули до одної, другої кав'ярні, а їх у Тернополі дуже багато, і прикро сказати, що усі вони виглядали як “забігаловки” і не викликали до себе довір'я. А вже про обслуговування краще не говорити.

В цей день місцева радіовисильня провела зі мною інтерв'ю, а ввечері в будинку культури ім. Леся Курбаса, що має одну з найкраще обладнаних сцен, відбувся наш концерт.

Танцюристи та усі виконавці, маючи за собою два надзвичайно успішні концерти в Києві й Луцьку, почували себе певно, заховувались як професійні артисти і мені приємно було на них дивитися. Театральна зала була переповнена.

Мене, як і в Луцьку, викликали на сцену перед початком концерту, щоб привітати традиційним хлібом і сіллю. Усі точки концерту глядачі сприймали з великим захопленням і оплесками та вигуком “браво” не було кінця. Після кожного виступу окремих виконавців нагороджували чудовими квітами. На закінчення на сцену вийшли зі словами подяки представники від Товариства Української Мови, Українського Фонду Культури, Крайової Ради Руху. З чудовою промовою виступила представниця Українського Фонду Культури, а представник Руху, своїм дуже патріотичним, протимосковським виступом, викликав бурю оплесків і зі сторони глядачів і зі сторони виконавців. Як і попередні концерти, вечір цей закінчився відспіванням нашого гімну “Ще не вмерла Україна”. Усі даровані нам квіти, море їх, ми зложили біля пам'ятника Тараса Шевченка, а тоді цілим колективом пішли до поблизького приміщення Народного Руху, де для нас було улаштоване прийняття. Рухівці зустріли нас хлібом і сіллю і в їхньому товаристві, в щирій, дружній атмосфері, ми провели останній вечір в Тернополі.

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

З Тернополя наша дорога пролягла до Івано-Франківська, що розташований у межіріччі двох Бистриць: Надвірнянської і Солотвинської. Івано-Франківськ, колишня назва Станіславів, — це індустріальний і культурний центр Прикарпаття. Мабуть, немає людини, яка, відвідавши хоч на короткий час Прикарпаття, не захопилася б його красою. І не дивно, що стільки письменників і поетів написали свої твори під враженням від перебування в цьому прекрасному закутку української землі. Відомий письменник — Роман Іваничук, який, до речі, нещодавно побував в Сіднеї, якось писав: “Я завітав в дивний край, що давав надхнення митцям. Прийшов побачити його й створив пісню”.

Своєрідний, повний краси краєвид, вічно зелені вершини Карпат, стрімкі гірські ріки, щороку приваблюють тисячі людей з різних частин України та й з інших країн, для відпочинку, лікування та спорту. І як вже попередньо сказано, краса Карпат є джерелом надхнення для письменників і митців. Усі учасники нашого колективу задалегідь тішилися запланованими для нас прогулянками до відомих відпочинкових місцевостей — Ворохти і Яремча та сходженням на гору Говерла. Особливо нагода сходження на найвищу гору українських Карпат дуже зацікавила наших молодих танцюристів, які, будучи пластунами, змалку при звичаєні до мандрівок.

Колишній Станіславів, заснований понад три століття тому, було названо Івано-Франківськом щойно у 1962-му році на відзначення трьохсотліття свого існування, а також, щоб вшанувати великого українського письменника за його роллю в історії міста. Славиться воно чудовими виробами народних майстрів вишивання, ткацтва, різьби, обробки шкіри та металу. Нас примістили в найкращому готелі під назвою “Україна”. Це модерний будинок, а перед ним простора площа з пам’ятником Леніна в центрі. Поруч готелю дуже гарний музично-драматичний театр імені Івана Франка, який серед українських театрів виграв першу нагороду за свій інтер’єр. Позаду готелю /і це мене дуже вразило/ — колишній цвинтар, перетворений на міський парк. Варвари не знищили лише декілька надгробних пам’ятників, але коротко перед нашим приїздом, на

цьому колишньому кладовищі відбулося врочисте посвячення відновлених могил похованих там січових стрільців. Вікна кімнати, яку ми з сестрою займали виходили на обезцещений цвинтар і це зганяло мені сон з очей.

Веселі україночки з ансамблю “Веселка”

Перед готелем нас зустріли наші приятелі: Володимир Кушпета, якого сіднейці, зокрема мешканці Кабраматти, мабуть, пригадують з його виступу в Народньому Домі, та Віктор Охват, обоє члени Товариства Української Мови в Івано-Франківську. Вони, з вдячності за нашу опіку під час їхнього перебування в Сіднеї, присвятили нам багато часу й уваги, і, завдяки їм, ми з сестрою після закінчення турне ансамблю мали нагоду об'їхати Прикарпаття, можна сказати “вздовж і впоперек”. В наш перший день в Івано-Франківську ми відбули екскурсію по місту і мали змогу побувати в художньому і краєзнавчому музеях. Більш детально запізналися ми з цим дуже гарним містом вже після турне і факт, що нашим провідником був загальновідомий і дуже популярний депутат до Верховної Ради України, неперевершений знавець музейних експонатів, поет Степан Пушик, зробив нашу екскурсію не тільки цікавою, але й незабутньою.

Коли згадую про оглядини міста, не можу пропустити одного випадку, який особливо врізався в пам'ять. Під час нашого перебування дуже відчувалася недостача різних товарів. Крамниці вже тоді світили пустими полицями і на міському ринку, де все ще можна було дещо купити, правда, за ціну для багатьох мешканців недоступну, — збиралося багато народу. В цей день ми були там свідками такої події: до під'їхавшої автомашини збіглося з усіх сторін багато людей, переважно мужчин і обліпили її дослівно, як рій бджіл. Ми не знали, що робиться, і раптом цей рій почав рухатись. Машина їхала, а люди не відпускали, цупко тримаючись її. Машина прискорила ходу і здавалося ось-ось хтось під неї попаде, я з переляку зажмурилася, — та слава Богу все щасливо закінчилося. Люди кінець-кінцем відступилися, і авто від'їхало. Виявилось, що в машині продавали цигарки, і продавець, налякавшись такої атаки зі сторони покупців, яка могла притягнути небажану міліцію — вирішив швидше від'їхати. Це був лише один з багатьох неприємних епізодів, свідками якого нам довелося бути під час перебування в Україні. Але, на щастя, приємні, радісні хвилини переважали і до таких належить і велика маніфестація на міській площі на відзначення проголошення Суверенітету України, і прийняття, яке нам цього вечора влаштувала громадськість Івано-Франківська. В ресторані готелю "Україна" нас чекали з традиційним хлібом і сіллю при багато заставлених столах представники Обласної Ради, Союзу Українок, Народнього Руху, Міської Ради, Товариства Української Мови та інші. Було багато привітів, зокрема слід відзначити виступ місцевого пароха католицької церкви /прізвища, на жаль, не пам'ятаю/ довголітнього в'язня советських тюрем і концтаборів — Зіновія Красівського та відомого мистця Опанаса Заливаха, який подарував "Веселці" свою картину. Опанас Заливаха разом з Аллою Горською створив вітраж за творами Тараса Шевченка для Київського університету, який було знищено, а їх обох переслідувано. Було ще багато інших промовців, прізвища яких, на жаль, не пам'ятаю. Від нашого колективу зі словом подяки виступив Ярослав Соловій. В усіх виступах наших

господарів відчувалась щира, неприхована радість, викликана зустріччю з людьми, які, живучи у віддаленій на тисячі миль країні, не перестали бути українцями і приїхали на батьківщину, щоб це доказати. Цікавою подією для нас з сестрою були відвідини Скиту-Манявського біля села Маняви. Це колишній монастир і відомий культурно-релігійний центр 17-го — 18-го століть, остання опора православ'я на Західньо-українських землях. Збудований він у формі оборонної фортеці високо на горі, серед казкової краси карпатського смерекового лісу. Заснував його відомий ігумен, схимонах Йов Княгиницький. Під ту пору у Скиті-Манявському, який тоді належав до Московського Патріархату, проходили реставраційні роботи. Нам цікаво було оглянути старі оборонні мури, за якими в час татарських нападів шукали захисту мешканці довколишніх сіл. Оглянули ми також відреставровані тепер монаші келії і якраз там трапилась мені така пригода: в той час, як моя сестра з нашими провідниками пішла ці келії оглядати, я при вході до будинку встряла в розмову з завідуючим Скиту-Манявського, світською людиною, українцем, який намагався мене переконати в потребі приналежності української православної церкви до Москви. По якомусь часі його вперті, нелогічні аргументи почали мене дратувати і я була вдячна сестрі за те, що вона нашу розмову перервала і з таємничою міною поклікала мене до середини. “Там, — сказала вона притишеним голосом, — в одній із келій, сидить такий симпатичний, молодий монах. Ти піди і скажи йому: “Слава Ісусу Хресту”. Будучи ще під враженням розмови з прихильником Московського Патріархату, така пропозиція сестри видалася мені трохи дивною і я не мала ніякого бажання зустріти ще одного перевертня. Сестра, побачивши моє вагання, настоювала: “Піди, піди, він справді дуже симпатичний”. І так, всупереч моїй волі, я опинилася перед відкритими дверима малої келії, де за столиком біля вікна сидів монах. Він перелистував якусь велику книгу, мабуть біблію, і його спрямований на мене пронизливий, гипнотизуючий погляд перелякав мене. Я завмерла і тремтячим голосом, ледве чутно, промовила: “Слава Ісусу Хресту”. Монах

дивився на мене і мовчав. Я збентежено подумала: “Чому він мовчить? Може не дочув?”. І вже хотіла повторити свій християнський привіт, коли до моїх вух донісся досить голосний сміх сестри. Вона стояла збоку в коридорі і монах не міг її бачити. Я ще більше збентежилась і мені стало навіть за неї соромно. “Як вона себе веде, — подумала я, — він же напевно чує”. Проте монах мовчав, не зводячи з мене своїх пронизливих очей. А може він мене не розуміє? Може він москаль? Я намагалась пояснити собі його незрозумілу мовчанку і почула, що сестра вже цілком відверто сміється. Глянувши вбік, я побачила, що вона, сміючись, аж присіла, а наші провідники — Володимир Кушпета та Віктор Охват також не приховують своєї, моїм коштом розваги. Виявилось, що монах — це зроблена з воску фігура, але так реалістично виготовлена, що навіть на віддалі двох метрів видавалася живою людиною. Я також мала нагоду посміятись, бо цей жарт наші приятелі випробували раніше на моїй сестрі, з цією різницею, що вона дуже самопевно привітала монаха і, не отримавши від нього відповіді, запитала, чи йому не перешкоджає.

Ця подія ще довго викликала в нас вибухи щирого сміху, шкодуємо, що не мали з собою відеоапарату. Залишивши Скит-Манявський і повертаючись до машини, що стояла у підніжжя гори, ми зустріли групу селянок з повними глечиками лісової малини. Такої солодкої малини я не їла від часів мого дитинства. Ми йшли гірською дорогою вниз, по обидва боки якої височіли красуні смереки. Погода була вимріяна, повітря чисте, запашне, і, дивлячись на цю чарівну красу, хотілось затримати її в серці назавжди.

Наш концерт в Івано-Франківську мав відбутися в Будинку Культури під назвою “Будівельник”. В цей день до обіду ми мали вільний час і останню нагоду оглянути ще місто та походити по крамницях. Між іншим, туристам в Україні неможливо не звернути увагу на особливу систему праці в ділянці торгівлі. Ви ніколи не знаєте коли, яка з крамниць відчинена, бо в одній відбувається ремонт, в другій — переоблік товарів, в третій — прийом товарів, а ще в четвертій — вівіска повідомляє,

що там “санітарна година”, щоби відбувається прибирання. На мою заввагу, чому саме прибиранням крамниці займаються серед дня, в час, коли вона повинна бути відчинена для покупців, мене здивовано запитали: “А коли ж в Австралії прибирають?”.

До речі, наслідків того, так званого “прибирання”, ніколи не видно, хоч слід визнати, що Івано-Франківськ в порівнянні з іншими містами — досить чистий. Проте долярової крамниці, або, як там кажуть “валютної”, що називається “Каштани”, там не було, бо місто до 1-го липня 90-го року для заокеанських туристів було закрито. В “Каштанах” у Києві і Тернополі крім сувенірів члени нашого колективу купували здебільшого так званий “дефіцитний” товар, а саме: цигарки, які при потребі були найкращим дарунком для родини чи друзів, розуміється в Україні. Походивши по місті, ми з сестрою повернулися до готелю, де нас чекали голова Братства УПА Карпатського Краю — Михайло Зеленчук та голова Об’єднання “Державна Самостійність України” Іван Кандиба, обоє довголітні в’язні советських тюрем і концтаборів. Михайло Зеленчук дав моїй сестрі, яка є головою сіднейського Комітету Оборони Прав Людини в Україні, пакунок важливих документів і фотографій, щоб передати Юрію Борцеві в Сіднеї. Нам було дуже цікаво запізнатися з такими визначними людьми, та час на розмовах швидко минув, і ми мусіли їхати до театру.

Як звичайно в день концерту, треба було до нього як слід підготуватися: виконавцям познайомитися зі сценою, відповідальним за костюми паням розкласти їх і розподілити, технічному персоналу заінстальовати звукову систему, перевірити і узгіднити освітлення тощо. Перед початком концерту у фойє театру була улаштована виставка народнього мистецтва і деякі експонати були на продаж. Кореспондент місцевої радіовисильні перевів зі мною і двома членами “Веселки” — Кадею Соловій і Петром Домазаром, коротке інтерв’ю, а фотограф Івано-Франківської газети захоплено фотографував наших дівчат. Після концерту, який, як і попередні, пройшов дуже успішно, за куліси і на сцену зібралися глядачі з бажанням нав’язати з членами колективу ближчі контакти, отримати автографи чи довідатися

дещо про своїх рідних і друзів в Австралії. Така процедура відбувалася кожний раз і прикро, що тим людям неможливо було приділити більше часу й уваги. Ми мусли поспішати, бо внизу, в приміщенні ресторану будинку Культури, нас чекало прийняття.

Був на ньому також присутній владика Павло Василик, єпископ української греко-католицької церкви, який разом з нею довгі роки перебував у катакомбах. Він приїхав спеціально, щоб привітати “Веселку”, і на прийнятті виступив зі зворушливою промовою. Була й розвагова частина. Вокально-інструментальний ансамбль в гарних, стилізованих народних строях, з красунею солісткою, забавляли нас допізна. Заохочений присутніми, виступив також з сольоспівом голова Братства УПА — Михайло Зеленчук. Він бравурно проспівав кілька пісень, а між ними пластову пісню куреня “Лісові чорти” — “Гей гу, гей га”. Присутні сприймали його виступ бурєю оплесків. Цей дуже успішний вечір закінчився відспіванням традиційної пласової пісні “Ніч вже йде”.

Нам слід було відпочити бо на другий день нас чекала небуденна прогулянка: сходження на найвищу гору українських Карпат — Говерлю. Після сніданку, отримавши з кухні готелю сухий пайок, ми вирушили автобусами спершу до Яремча. Проїжджаємо чудовими околицями Прикарпаття, минаємо Коломию над Прутом, колись важливий осередок торгівлі сіллю. Прут — це рвучка гірська ріка, а його долина має найкращі краєвиди. Гори покриті лісом, в якому переважають смереки і ялиці, а на верхах — полонини де вже не ростуть дерева, лише буйна трава і прегарні квіти. Долина Прута то звужується, то розширюється, і тут багато гуцульських осель, перетворених здебільшого на місця відпочинку. Доїжджаємо до Яремча, найбільшої відпочинкової оселі, яка ще до війни славилася своєю красою і була дуже популярним місцем відпочинку і літом і зимою. З цією місцевістю зв’язані оповідання про Олексу Довбуша, гірського ватажка, що зі своїми легінями боронив свободу гуцулів перед панщиною. В Яремчі Прут творить досить великий водоспад, а коло Яремча є величезний камінь-скеля, названий “Каменем Довбуша”. В Яремчі ми зупинилися на пару годин і мали нагоду походити і оглянути цю відпочинкову оселю. Після

сходження на Говерлю, там в гарному ресторані “Гуцульщина” для нас була замовлена вечеря. Щоб подивитися на водоспад на Пруті, треба було перейти через дерев’яний старий міст, який знаходиться в такому стані, що повинен бути закритий для вжитку. По ньому справді небезпечно було іти. Але це вина советської господарки, і з цим ви зустрічаєтесь на кожному кроці.

Оглянувши Яремче, ми через Ворохту подались в напрямку Говерлі. Ворохта — це також ще перед війною відоме місце відпочинку і лікування. Тут знаходяться санаторії для хворих туберкульозою. З Ворохти вже недалеко до Говерлі, найвищої гори України, що має дві тисячі 58 метрів. Ми автобусами доїхали до її підніжжя, до туристичної бази “Заросляк”. В той час там на відпочинку перебували діти з околиць Чорнобиля. Висівши з автобусів, ми вирушили дорогою через ліс, що провадила на Говерлю. Попереду два прапороносці з синьо-жовтим та австралійським прапорами, екіпаж фільмової спілки, молоді і на кінці наші пані. Ішли ми гірським хребтом, що зветься Чорногора. Дорога веде чудовим, старим смерековим лісом, а далі виходить на полонину. Вона не надто важка, хоч вся покрита переплетеним, покрученим корінням дерев і піднімається все вище і вище.

Так сталося, що молоді швидко пішли вперед, жінки залишилися далеко позаду і я опинилася посередині сама. Внедовзі не бачила вже ні одних ні других. Так, як я безмежно люблю ліс, бо можна сказати, виросла в ньому /мій батько довший час працював в лісництві/, то мені приємно було іти самій, лише зі своїми думками, вдихати чисте, гірське, запашне смерекове повітря і усвідомлювати, що ноги мої ступають по рідній українській землі. Що за чудове почуття! Я цілком не відчувала втоми, а навпаки — відчувала якусь внутрішню силу, ніби вибух енергії, під впливом якої — неначе відмолоділа. Так невідчула, як пройшла ліс і опинилася на покритому чагарником просторі, між яким в гору вела вузька стежина. Дещо вище видно було полонину, а там вже і покритий прозорою хмарою вершок Говерлі. Тут, на відкритому просторі відчувалася прохолода і було вітряно. Вгорі, далеко на полонині, видно було групу нашої молоді, що вже

доходила до самого вершка. Опинившись на полонині, я побачила наших дівчат з квартету “Євшан” з Аделаїди. Вони сиділи, заслонившись від вітру біля розлогого куща, і не були певні, що робити: чи іти далі, чи повертатися назад. Одна з них погано себе почувала і виглядало, що мала гарячку. Хоч до вершка Говерлі вже не було далеко, але був сильний вітер і недоцільно було б ризикувати здоров’ям. Нам видно було, як наші молоді завзятці закріпили на горі два прапори: український і австралійський, отже, головна місія завершена і нам не було вже потреби іти далі.

Зробивши кілька фотографій, ми, повертаючись назад, на хвилину затрималися, захопившись краєвидом, а він з цього місця, де ми стояли, був справді незрівняний. З-під Говерлі випливає ріка Прут, що срібною смугою біжить вниз по камінні. З-під цієї ж гори випливає також Черемош, а з південного боку — Тиса. А там далі тягнуться покриті зеленню гірські хребти. На південь Говерлі не менш гарний, але вже інший краєвид. Там гора спадає стрімко вниз і вихід на неї дуже важкий. І гори там стрімкі, скелясті. Деякі з них це колишні погаслі вулкани. Налюбувавшись красою краєвиду з вершин Говерлі, ми почали сходити вниз. Далеко перед нами побачили групу наших жінок, які щойно вийшли з лісу. По дорозі ми на короткий час зупинились, щоб поїсти виданий нам в готелі полуденок, а вже внизу нас навздогнала втомлена, але щаслива молодь. Вони почували себе героями і переможцями.

Побували на вершині найвищої в Україні гори і закріпили там і український і австралійський прапори. В цей вечір при чарці, співах і загальних танцях ця подія була гідно відзначена. Вона незабутнім спомином залишиться в молодих серцях на все життя.

ЛЬВІВ

І ось концертне турне “Веселки” закінчувалося. Перед нами останнє місто на нашому маршруті — Львів. Думка, що там наші виступи відбуватимуться на сцені оперного театру, — видавалася якоюсь неправдоподібною, не реальною. Ми, самодіяльний ансамбль з Австралії, виступимо перед львівським

глядачем у Львівській опері? Не знаю, як задивлялися на це танцюристи /молодь все сприймає легше, без особливих емоцій/, але я таки хвилювалася. Думка про це турбувала мене всю дорогу. Ми проїжджали знайомим уже шляхом, яким їхали з Тернополя до Івано-Франківська, а тепер на Львів, і частково повертали назад. Минувши Калуш, мабуть найбільш занечищене місто на Підкарпатті /тут великого розвитку набув видобуток калійних солей/, їдемо далі в напрямку Галича. Це старовинне місто, засноване на переломі 9-10-го століть, було деякий час центром княжої Русі-України. Від нього і пішла назва Галичина. Тепер від колишньої слави мало що залишилось. Наступне, варте уваги місто, Рогатин, звідти походить славна турецька бранка — Настя Лісовська, названа Роксоляною, яка стала улюбленою дружиною турецького султана Сулеймана Першого. За розгляданням чудових краєвидів та цікавих, пов'язаних з нашою історією міст, час швидко минув і ми не оглянулись, як на обрії появився Львів. Це старовинне місто має якийсь особливий чар. Славиться воно передусім великою кількістю чудових пам'яток архітектури і мистецтва. Проходячи вулицями Львова, ви не раз зупиняєтесь, щоб милуватися красою старовинних будинків, пам'яток архітектури давніх часів.

У Львові нас примістили в готелі “Уляновський”. Сам готель, як і його назва, дещо нас розчарували, але це не було дуже важливе. Наш перший день був призначений на відвідини Личаківського цвинтаря та княжої гори з руїнами Високого Замку, звідки, як на долоні — чудова панорама міста. Личаківський цвинтар, подібно як і Байковий у Києві, — це виняткової краси, свого роду комплекс архітектурно-скульптурних та історично-меморіальних пам'ятників.

Тут поховані такі визначні діячі української культури як Іван Франко, Маркіян Шашкевич, Соломія Крушельницька, Володимир Гжицький та багато, багато інших. А останньо, тут знайшов вічний спочинок брутално замордований Володимир Івасюк. Біля цвинтаря, на вулиці, жінки продають квіти. Кожен член колективу купив по кілька китиць, щоб розділити їх на могилах Івана Франка та кумира української молоді —

Володимира Івасюка. Пам'ятник на його могилі зображує гарну постать славного творця чудових пісень на тлі роялю. Обидві могили покриті живими квітами, докладаємо й ми свої. Одну китицю залишаю, щоб покласти на могилі славної оперної співачки – Соломії Крушельницької. Наш перший вечір у Львові ми провели в будинку Палацу Молоді, що має назву “Романтик”. Це імпазантна, модерна будова в парку Культури імені Богдана Хмельницького. Там заходами Виконавчого Комітету Львівської Міської Ради Народних Депутатів та Львівського Міського Відділення Українського Фонду Культури був улаштований святковий вечір українських творчих колективів Львова, Австралії й Канади. Це був цілком відмінний від усіх попередніх, улаштованих для нас вечорів-прийнять. Тут Львів вітав одночасно дві мистецькі одиниці: “Веселку” з Австралії та хор “Бурлака” з Канади. Львів'яни, крім офіційної, підготували також мистецьку частину, яка складалася з виступів місцевих колективів, включно з дитячим. В офіційній, серед промовців виступив також довголітній в'язень советських тюрем і концтаборів – Юрій Шухевич та відомий письменник, депутат до Верховної Ради СРСР – Ростислав Братунь. Вже сама поява Юрія Шухевича, який з білою палицею, в товаристві чоловіка, що його супроводив, вийшов перед сцену, – викликала серед присутніх шанобливу мовчанку. Він почав говорити і усі немов завмерли. Мені соромно признатись, але я не чула, що він говорив, бо дивлячись на нього, думала про всі ті роки страждань, які він пережив лише за те, що був вірним сином свого славного батька та його ідей.

Після офіційної і мистецької частини при гарно поданій перекусці ми мали нагоду зустрітися з членами хору “Бурлака” та поділитися з ними своїми враженнями: ми закінчували, а вони щойно починали турне по Україні.

Для мене особисто вечір залишиться в пам'яті ще й тому, що там я перший раз зустріла свого троюрідного брата – Ростислава Братуня та його дружину Нелю, яка є ведучою львівської телевізійної програми. Вона прибула на вечір зі своїм фільмовим екіпажем, щоб перевести інтерв'ю з членами “Веселки”. На другий день до обіду наш колектив

мав нагоду оглянути місто, а я провела час з Братунями в їхньому помешканні. Протягом нашого турне в кожному місті, крім запланованих екскурсій, для членів колективу був виділений час, яким кожен міг розпоряджатись, як хотів. Такий вільний час перед нашим концертом у Львові ми з сестрою використали на те, щоб походити вулицями цього старовинного міста. Наше захоплення його красою, чудовою архітектурою, було до деякої міри затьмарене його неохайним виглядом, що, зрештою, є притаманне майже усім містам і містечкам, які ми відвідали. У Львові воно більш наглядне, можливо, тому, що там дуже багато приїжджого, чужого елементу. Проте відрадним явищем були постійні мітинги з синьо-жовтими прапорами на площах біля університету та перед театром, а також чисельні кіоски та стояки, де продавали неформальні українські часописи і різного роду національні відзнаки-жетони. До тих стояків неможливо було доступитися, бо там повсякчасно товпилися покупці, і можна сміло сказати, що у Львові не було українця без тризуба на вилозі ковніра. В приміщенні Народнього Руху, який знаходиться недалеко будинку Опери, ми зустріли Стефанію Шабатуру та відповідального редактора греко-католицького часопису “Віра батьків” — доктора Юліяна Редька.

Стефанія Шабатура — це надзвичайно мила жінка, мистецькилар, яка довгі роки пробула в Мордовському концтаборі за свої переконання, за те, що у своїй творчості відображала душу народу, його болі і радість, історичне минуле і сучасне стремління. З цією небуденною жінкою ми мали нагоду ще декілька разів зустрітись. Час у Львові так швидко минав і був так переповнений все новими враженнями, що я ходила, як в лихоманці. Проте думка про концерт мене не покидала. Думаю, що усі виконавці і, очевидно, технічний персонал були також свідомі важливості виступу у Львівській опері. Вже сама атмосфера приміщення викликає яесь особливе почуття. Коли ви зі сцени дивитесь на чудову, недавно реставровану, обрамовану кількома ярусами розкішних лож залю, а особливо, коли вона по береги виповнена глядачами, у вашому серці мимохіть зроджується бажання бути гідними такої чести і дати з себе все, що можливо.

Тут я ніяк не применшую важливості всіх попередніх наших виступів, але Львівська опера — це мов недосяжний П'ємонт, про який скромна, самодіяльна група могла лише мріяти. І нічого дивного, що серед виконавців відчувалося якесь особливе піднесення.

Небуденне, відмінне від усіх попередніх, привітання перед початком концерту, — ще більше піднесло загальний настрій всіх членів нашого колективу.

“Австралійські козаки” з ансамблем “Веселка”

Коли відчинилась завіса, мене викликали вийти перед готовий до першої точки ансамбль, а на аван-сцену, дослівно, висипався цілий гурт малят віком від 4-ох до 6-ти роцків, в прекрасних народніх строях і з китицями квітів в руках. Це був відомий Львівський дитячий ансамбль “Джерельце”. Малята, уставившись рядочком перед нами, дуже серйозно відспівали пісеньку, а тоді, приклавши ручки до сердець глибоко поклонилися перше глядачам, повернулися до виконавців, з таким же поклоном вручили нам квіти. Це був один з найбільш зворушуючих моментів під час нашого турне. Після концерту ми зустрілись з нашими сіднейцями

— Женею і Орестом Барчинськими та Оксаною і Романом Кордубами, які в той час перебували у Львові, були на концерті і прийшли привітати нас з успіхом та розділити нашу радість.

Наші останні два дні у Львові були переважані огляданням пам'яток архітектури, церков, музеїв та зустрічами з рідними і друзями. Коли мова йде про музеї, то не можна оминати мовчанкою художньо-меморіального музею Олени Кульчицької, однієї з найвидатніших постатей у сучасному українському образотворчому мистецтві. Ми були щасливі, що мали нагоду відвідати приміщення цього музею, де перед нами відкрився світ прекрасного, неповторного, і багатогранного українського мистецтва, бо Олена Кульчицька увібрала в свій могутній талант всю мудрість і красу свого народу, з життя якого черпала теми й сюжети для своєї творчості. В нашій пам'яті залишиться довго те, що ми там побачили. Очевидно, велике враження зробив на нас також Львівський Музей Українського Мистецтва, в якому серед зібраних творів чимало шедеврів світового значення. Згадую про це, щоб підкреслити важливість ознайомлення української молоді з далекої Австралії з осередками культури нашої батьківщини. У львівському музеї відбувалася в той час виставка Мистецького Товариства "Шлях", до якого належать 14 львівських мистців, між ними син мого друга — Юрій Кох, той сам, що виготовив обкладинку для програми нашого в Україні перебування. Він обвів нас і познайомив з виставленими творами авангардних мистців міста.

Наш концерт цього вечора, другий у Львівському Оперному Театрі, пройшов, як і попередній, у вщерть заповненій залі і з великим успіхом. З привітаннями виступили перед початком концерту депутати до Верховної Ради України — брати Михайло і Богдан Горині та депутат до Верховної Ради СРСР Ростислав Братунь. Після концерту, серед глядачів, які прийшли за лаштунки, щоб висловити свої вітання, були також: балетмайстер драматичного театру імени М. Заньковецької, балетмайстер і мистецький керівник Львівського Танцювального Ансамблю "Юність", який шість років тому приїжджав до Сіднею і виступав у Тавн Голі, та мистецький керівник народнього ансамблю пісні і танцю львівського

державного університету. Всі вони були приємно вражені тим, що побачили, і дуже похвально висловлювалися про мистецький рівень “Веселки”. Зокрема відомий хореограф львівського ансамблю “Черемош” — Олег Голдрич сказав, що був зачарований хореографічними сценками, а звернувши особливу увагу на чоловічий склад “Веселки”, поцікавився, як мені, жінці, вдається навчити їх таких складних чоловічих кроків. Члени нашого колективу не встигали підписувати автографи для усіх бажаючих і напевно така увага до них збуджувала почуття гордості за те, що народившись і вирішивши на чужині, вони гідно продовжують плекати українське мистецтво. Ще перед концертом відомий журналіст і заслужений майстер народньої творчості України — Дмитро Пожаджук перевів інтерв'ю зі мною та танцюристами “Веселки” — Анею Зелінською та Михайлом Іванченком. Його дуже обширний репортаж, ілюстрований чисельними фотографіями нашого колективу, — був надрукований на сторінках газети “Верховинські вісті”. Між іншим, ми з сестрою скористали з запрошення Дмитра Пожаджук і вже після закінчення турне, відвідали його в Космачі, де він разом з дружиною і батьками живе високо в горах, в чудовій гуцульській хаті. Там, одягнувшись в старовинні, витягнуті зі скрині, гуцульські строї, ми провели цілий день в атмосфері побуту українських верховинців. Наш останній день у Львові провели в музеї народньої архітектури і побуту під відкритим небом, що називається “Шевченковий гай”, де відбулася імпреза під назвою “Свято Веселки”.

“Шевченковий Гай” — це великий і дуже гарний парк, розміщений на пагорбах і долинах, де з усіх районів зведено хати, церкви і навіть млин. Саме тут організатори нашого турне вирішили улаштувати нам останній в Україні виступ. До співучасті з нами Український Фонд Культури запросив також Фолкльорний Ансамбль з Ільцівської середньої школи, який приїхавши привітати земляків з-за океану, виступив з інсценізацією “Гуцульські Вечорниці”. Цей суто народній ансамбль, в автентичних гуцульських строях, та його керівник — Лідія Данилюк, були дуже щасливі, що мали нагоду виступати разом з нами, і дивилися на нас, як на професійних виконавців. Цей гарний гурт такої щирої і скромної

української молоді зробив на нас якнайкраще враження. Чудовий літній день та небуденна нагода побачити виступи українського мистецького колективу, так би мовити, з другого кінця світу, — притягнули величезну кількість львів'ян, які не мали нагоди чи можливості потрапити на наші концерти у Львівській Опері. Хоч були й такі, що прийшли на нас подивитися вдруге. Усі точки виступу, чи то “Веселки”, чи ансамблю “Євшан” з Аделаїди, чи нашого неперевершеного бандуриста — Віктора Мішалова сприймалися бурею оглесків, які на закінчення перетворилися в овацію. Цей виступ, на мою думку, був гідним завершенням нашого турне по Україні. Після закінчення мене зо всіх сторін оточили люди, так, що не було можливості з усіма поговорити та усіх запам'ятати. З тих, з якими вже перед тим довелося зустрітись, були: балетмайстер академічного театру ім. М. Заньковецької — Когут, мистець-килимар — Стефанія Шабатура та дружина покійного вже відомого і дуже популярного композитора А. Кос-Анатольського. В цей вечір ми скористувалися нагодою, щоб піти на спектакль Львівського Оперного Театру. Ставили “Запорожець за Дунаєм” і в ролі Оксани виступала Ніна Мельник, чудова співачка, яка нещодавно, разом з мистецькою групою “Ми з України”, відвідала Австралію. Після театру ми з сестрою мали велику приємність бути на прийнятті, яке улаштували нам у себе вдома артист театру ім. М. Заньковецької, неперевершений виконавець творів Шевченка — Святослав Максимчук та його чарівна дружина, лікар за професією — Ірина. Там, в дуже приємній, невимушеній атмосфері ми провели час в товаристві таких визначних діячів, колишніх в'язнів советських тюрем і концтаборів: Вячеслава Чорновола, Зіновія Красівського і Михайла Осадчого.

Підсумовуючи величезний успіх нашого турне, можна прийти до висновку, що ми наміченої мети досягнули, доказали нашим братам і сестрам в Україні, що перебування на чужині не вбило в нас національного почуття, не знищило любови до рідного краю, що наша молодь тут — “і чужого навчається — свого не цурається”, бо, як говориться у вірші-привіті Василя Онуфрієнка: “Українська кров у жилах в нас тече”.

ΔΟΚΥΜΕΝΤΑ
Ι ΦΩΤΟΔΟΚΥΜΕΝΤΑ

S. RADION,
8 Eve Court,
SPRINGVALE NORTH,
Vic., Australia, 3171.
28.5.1972 р.

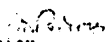
Вельмишановна Пані Тиравська!

У 25-ліття Вашої мистецької діяльності на ниві виколєвання танцювальних груп в Австралію з старших танцюристів і з молодшого немого доструту, в імені Інституту Дослідів Болоні в Канаді бажаю Вам усього найкращого з цих довгих літ невтомної праці.

Ваші ансамблі були нашими мистецькими першунками на ниві танцювального мистецтва в Австралію і хай такі ж будуть надалі.

В анналах історію нашого духово-культуного життя на еміграції Вава особе заливиться записаною навіки, як видатна балерина й керівницка балетів.

З пошаном

За ІДВ
Ст. Радіон

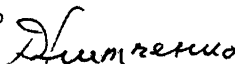
Ньюпорт, 24.11.72р.

Вшоважана й Дорога Пані Наталю!

Читаю про довголітній ювілей Вашої праці на полі хореографії й радію Вашими успіхами та тим, що люди все ж щіаши належно оцінили Вашу діяльність. Я сам завжди з захопленням дивився на Ваші виступи з сілнейськими танцюристами, яких Ви вишколювали, і радів з нього приводу. Ви, дійсно, найбільший майстер навчання танців на цьому терені, а може й разом на всіх теренах нашого поселення. Бо танцюристи інших теренів часто люблять пересолити, забарвити танець цирковими трюками, що, на мою думку, трохи знижує мистецький рївень. Ви ж у цьому маєте міру й ніжний смак. Бажаю Вам здоров'я і дальших успіхів.

В/Родині.

Із щирим пошаном

(Держархів Волинської області,
(ф.Р-3410, оп.3, спр. 13, арк. 4)

Союз Українських Організацій Австралії

ПРОПАМ'ЯТНА ГРАМОТА

3

IV^{го} ФЕСТИВАЛЮ

УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ І ТАНКУ

МІСТЕЦЬКОГО ВЕЧОРА
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

в 100-ліття народження ЛЕСІ УКРАЇНКИ
і 20-тє ліття поселення УКРАЇНЦІВ В АВСТРАЛІЇ

Мистецькому Керівникові Сумської
Танкової Трупи
Наталії Тиравській

МЕЛЬБОРН, 9-10-11 КВІТНЯ 1971 р.

М. БОЛЮХ
М. БОЛЮХ, Голова СВОВА
Ю. ВЕНІСЬКИЙ
Ю. ВЕНІСЬКИЙ
А. ПІСЦІВ
А. ПІСЦІВ
М. ПІСЦІВ
М. ПІСЦІВ

ПРЕЗИДІЯ СВОВА
Р. ГАВКО
Р. ГАВКО

М. ТИХОНІВ
М. ТИХОНІВ
Полковник Рязаньського Ділового Центру
Л. ГАВСКАЯ
Л. ГАВСКАЯ ДАМС
Г. ГРУШЦЬКИЙ
Г. ГРУШЦЬКИЙ

City Of Winnipeg

Manitoba, Canada
Mayor's Office

*Know Ye, that in the name of, and by the authority
vested in me by the City of Winnipeg,
I have named, and by these presents do name*

Natalia Tyrawsky
Honorary Citizen

*of the City of Winnipeg, with all the rights
and privileges appertaining thereto as recognition
of the high esteem in which she is held
by the people of Winnipeg.*

*In Witness Whereof I have
here unto set my hand and caused to be
affixed the seal of the City of Winnipeg
this 22nd day of September in the year
of our Lord, nineteen hundred and 85.*

2812.

Bill Lamb

WILLIAM HENRY G. BAKER

МИСТЕЦЬКА ПРОГРАМА КОНЦЕРТНОГО ТУРНЕ

ПО США І КАНАДІ

- А.Гнатишин....."Пісня для рідного краю"
 І.Воробкевич....."Над прутом, у лузі"
 Народна пісня....."Ой, зацвіла"
 ХОР "Чайка"
 "Калина"ТАНЦЮВАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ "ВЕСЕЛКА"
 А.Гнатишин....."Пречиста Діво, спаси Україну"
 Соліст: Валерій Ботте, баритон
 Ю.Мейтус(обробка)....."Ой у полі криниченька"
 ХОР "ЧАЙКА"
 "Чумацький шлях"ТАНЦЮВАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ "ВЕСЕЛКА"
 С.Стецьмащук....."Сміло, браття"
 Ф.Шуберт.....Серенада
 Є.Козак(обробка)....."Гей, браття, опришки"
 Д.Моршняка.....Молитва
 А.Кос-Анатольський....."Давно те минуло"
 ЯРОСЛАВ ЛІЩИНСЬКИЙ, бас
 Д.Задора(обробка).....Баляда про Довбуша
 ВАЛЕРІЙ БОТТЕ, баритон
 Сюїта.....ТАНЦЮВАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ "ВЕСЕЛКА"
 Г.Жуківський....."Два серця з'єднала любов"
 Соліст: Ярослав Ліщинський
 Є.Шерегій....."Виборемо волю"(уривок з історчної драми
 "Золотий меч")
 Солісти: Галина Корінь, Валерій Ботте
 А.Гнатишин....."Чернявая молодичка"
 ХОР "ЧАЙКА"
 "Біля криниці....."ТАНЦЮВАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ "ВЕСЕЛКА"
 А.Кос-Анатольський (аранж.)....."Чоловіче, я слаба"
 Соліст: Ярослав Ліщинський
 Є.Козак(обробка)....."Човен хитається"
 А.Гнатишин....."Козак"
 ХОР "ЧАЙКА"

СПИСОК ЧЛЕНІВ АНСАМБЛЮ "ВЕСЕЛКА" УЧАСНИКІВ ТУРНЕ ПО
 США І КАНАДІ

Бабій Оріся	Зубенко Віктор
Бурковська Галина	Кравченко-Контвел Гелена
Голубінський Віктор	Олексин Едвард
Домазар Петро	Соловій Надія

УКРАЇНЬСЬКА ПІСНЯ В ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЯХ

Нью-Йорк. Бадьорі, лагідні, сумні, але й могутні звуки української пісні пролунали грімко в будівлі Організації Об'єднаних Націй — вперше в 40-літній історії цієї міжнародної установи — в середу, 9-го жовтня, з уст 33-ох українців з далекої Австралії, членів хору „Чайка” з Мельборну, а на мармуровій підлозі застукали чобітки українських танцюристів з гостюючого ансамблю “Веселка”.

Виступили ці українські ансамблі в ООН на запрошення австралійської місії до ООН, австралійського консульства і Культурного товариства ООН, в імені яких привітала гостей Дульсі де Монтаньяк, представивши їх понад 300 особам, — членам місій, працівникам ООН, як також малій групі українців з Нью-Йорку.

Розказали правду про Україну хористи словами шістьох пісень з їхнього репертуару в цій установі, де так рідко можна почути правду про Україну, незважаючи на заступство її представниками “уряду” в Києві. Як і можна було сподіватися ці „представники” зігнорували виступи „Чайки” і „Веселки”, хоч декілька „русскомовних” осіб були серед публіки, але під час оплесків не витягали вони рук з кишень.

Розказав хор „Чайка” і про „братів-опришків” і про козацьку славу і про пасторальну Україну у пісні „Човен хитається”, а закінчили свою одногодинну програму салютом своїй прибраній батьківщині неофіційним гимном Австралії, „Волцінг Матилда”. А „Веселка” поширила цю канву „Чумацьким шляхом” і веселою сценкою „Біля криниці”.

Захоплений програмою асистент генерального секретаря Жан Газаріян— француз вірменського походження — запросив українські ансамблі на святкування 50-ліття ООН за десять років від сьогодні. Раніше Ж. Газаріян, вітаючи ансамблі в імені генерального секретаря вручив їм прапор ООН, вказуючи на міжнародний характер цієї імпрези.

„Ви привезли з австралійського континенту європейську культуру на американський континент — це й є суттю такої організації, як Об'єднані Нації”.

Гарним жестом зривались гостючі українські ансамблі, коли конферансьє Зіпа Ботте передала Ж. Газаріянові українську писанку, зазначаючи, що це символ життя людини і народу, без уваги на його тепер існуючі умовини.

Після програми членів ансамблю взяли гіді на гостинну туру будівлі, а опісля вони ще раз поступили до Української Будівлі УНСоюзу на перекуску і останні прощання перед виїздом на Союзівку, а потім на два останні концерти до Торонта і Лос Анджелес.

“Український голос”, Вінніпег, 1985, 11 листопада.

ГРАМОТА

*Братство кол. вояків І-ої Української Дивізії
Української Національної Армії
Головна Управа*

*вручас
з нагоди 1000-ліття удержавлення
християнства в Україні*

ВАДИМОВІ ШИРАВЬСЬКОМУ

Пропам'ятати Медалю

PRO FIDE ET PATRIA

[Signature]
голова

[Signature]
секретар

МИСТЕЦЬКА ПРОГРАМА КОНЦЕРТНОГО ТУРНЕ АНСАМБЛЮ “ВЕСЕЛКА” В УКРАЇНІ

1. ПРИВІТ – “МИ УКРАЇНЦІ З АВСТРАЛІЇ”
Ансамбль “Веселка” і Вокальний квартет “Євшан”
2. ВИСТУП БАНДУРИСТА
Віктор Мішалов
3. “КОЗАЦЬКА СЮІТА”
хореографічна сценка – Ансамбль “Веселка”
4. ВИСТУП ВОКАЛЬНОГО КВАРТЕТУ “ЄВШАН”
5. “ПИРОГИ”
жартівливий танок – Аня Зелінська, Євген Олексин, Ярослав Сивак,
солісти “Веселки”
6. ВИСТУП БАНДУРИСТА
Віктор Мішалов
7. “ЗАКАРПАТСЬКА СОПІЛКА”
Ансамбль “Веселка”
8. ВОКАЛЬНИЙ КВАРТЕТ “ЄВШАН”
9. “НІЧ ПІД ІВАНА КУПАЛА”
хореографічна сценка – Ансамбль “Веселка”
10. “ГУЦУЛЬСЬКИЙ МОНТАЖ”
Ансамбль “Веселка”
11. ВОКАЛЬНИЙ КВАРТЕТ “ЄВШАН”
12. “НА БАШТАНІ”
дівчата “Веселки” і соліст Віктор Голубінський
13. БАНДУРИСТ
Віктор Мішалов
14. “ЗАЛИЦЯННЯ”
солісти: Надя Соловій, Адріян Гавришкевич і Ансамбль “Веселка”
15. ВОКАЛЬНИЙ КВАРТЕТ “ЄВШАН”
16. “ВЕСЕЛІ ЧУМАКИ”
хлопці “Веселки”
17. БАНДУРИСТ
Віктор Мішалов
18. “ГОПАК”
Ансамбль “Веселка”

Вступне слово і заключне слово подяки:

Алла Дубик

Ярослав Соловій

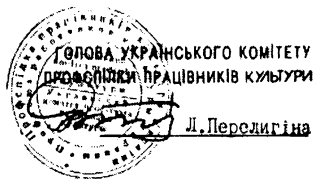
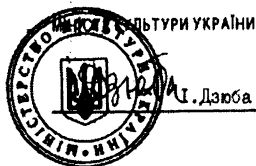
ПОДЯКА

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ,
УКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ
ПРОФСПІЛКИ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРИ

оголошують подяку

ВЕЛЬМИШАНОВНІЙ ПАНІ НАТАЛІЇ ТИРАВСЬКІЙ

за багаторічну подвижницьку працю на ниві українсь-
кої культури, виховання творчої молоді діаспори на
вікових традиціях українського народного мистецтва,
залучення її до участі в роботі численних аматорських
осередків.

" 12 " липня 1994.

ПОСВІДКА
ПОЧЕСНОГО ЧЛЕНА
ВЧЕНОЇ РАДИ

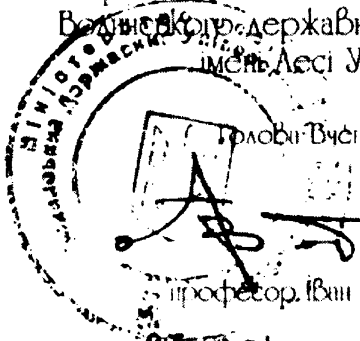
Волинського державного університету
імені Лесі Українки

Високоповажну пані

Наталію ТИРАВСЬКУ

обрано Почесним членом Вченої Ради
Волинського державного університету
імені Лесі Українки.

Голови Вченої Ради

професор. Іван ОЛЕКСИЮК

«27» серпня 1995 р.

**ОБ'ЄДНАННЯ
УКРАЇНСЬКИХ
ГРОМАД Н.П.В.**

**ПРОПАМ'ЯТНА
ГРАМОТА**

*видана з нагоди 6-го Здвигу
Українців Австралії в Аделаїді*

**НАТАЛІЯ
ТИРАВСЬКА**

*брала участь у Здвизі від 1-го до 10-го червня, 1996р
в складі мистецьких одиниць
Нової Південної Валії.*

А. Дячун
За Голову

В. Войтович
Культ-Освітній
Референт

14-го червня, 1996

ГРАМОТА
ПОЧЕСНОГО ПРОФЕСОРА
ВОЛИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
HONOURARY PROFESSOR
CERTIFICATE
LESJA UKRAINKA
VOLYN STATE UNIVERSITY

Вельмишановну пані
Наталю Тиравську

обрано Почесним професором
в галузі історії,
що створюється цією грамотою.

Вченої Ради

Від «3» *Літня* 1997 р.

НА ПРОЦЬУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

У березні минає 75 років з дня народження відомої громадської діячки, голови управи Товариства волинян імені Лесі Українки в Сідней (Австралія), волинянки за походженням, пані Наталі Тиравської-Радивил. Наш позаштатний кореспондент Володимир Рожко по телефону узяв у неї інтерв'ю, яке пропонуємо читачам.

— Пані Наталю, газета “Волинь”, інші часописи в Україні вже писали про вас як про одну з берегинь нашої духовності. Напередодні свого ювілею пригадайте, будь ласка, найбільш пам'ятні моменти із вашого життя на Волині.

— Народилася я в березні 1924 року в містечку Ківерці. Батько, Семен Солошенко, полтавець, старшина армії УНР, мати — киянка. Навчалася в українській гімназії імені Лесі Українки в Луцьку, скінчила балетну школу Софії Вигурської, з дитинства любила сцену і танці, грала в українському театрі в Луцьку до 1944 року. Тут, у Луцьку, одружилися з Вадимом Тиравським, адміністратором театру, сином знаного на Волині у 20-30-х роках адвоката Євгена Тиравського, правового радника блаженної пам'яті митрополита Полікарпа (Сікорського) УАПЦ.

— А як склалося подальше Ваше творче життя після вимушеного від'їзду з рідної землі?

— Так, від'їзд був справді вимушений. Ми уже знали, що нас чекає в НКВДських катівнях, де загинули мученицькою смертю багато моїх друзів, тисячі волинян.

У Берліні стала членом театрального товариства “Вінета”, далі — табори Ді-Пі (табори для переміщених осіб) у Західній Німеччині, праця на сцені з дітьми та молоддю, потім — п'ятий континент. Тут були також табори біженців і молодіжні ансамблі під моїм керівництвом. Далі — Сідней на довгі роки і вічна туга за Україною, Волиню, яку гасила мистецькою працею.

— Переглядаючи документи вашого архіву в держархіві області, натрапив я на дуже цікаві думки про Вашу творчість відомого письменника Дмитра Нитченка (Чуба), надіслані Вам з нагоди творчого ювілею: “Ви дійсно найбільший

майстер на цьому терені, а може й на всіх теренах нашого поселення...” Поясніть волинянам ці слова письменника.

— Так, того вже далекого 1982 року було багато привітань до дня мого творчого ювілею, не було лише з України, хоч я все своє життя віддала рідному народові. В Австралії і англомовному світі знали мене як керівника українських хореографічних ансамблів, які отримували найвищі призи, нагороди в західному світі, а в 40-річчя заснування ООН — нагороду Світового співтовариства за виступ ансамблю “Веселка” перед дипломатами світу, які мали змогу познайомитись із українською культурою. З мистецького вечора тоді пішли лише дипломати Москви і Києва, але наш ансамбль показав світові найцінніші зразки українського танку, пісні.

Вчила нашого танцю, хореографії й керівників сценічного мистецтва в Австралії, Новій Зеландії. Англомовний світ п’ятого континенту і Північної Америки під час наших гастролей відкривав для себе Україну, Україну плондровану, русифіковану, пограбовану, але нескорену, вічно живу, як біблійна неопалима купина. Найбільші мої хореографічні постановки — це “У Києві, на Подолі”, “Вечорниця”, “Козацька сюїта”, “Ніч під Івана Купала”, “Біля криниці”.

— Волиняни пам’ятають Ваш приїзд із ансамблем “Веселка”. Чим для Вас був пам’ятний той перший приїзд в Україну?

— То була тріумфальна поїздка по Україні, яка тоді саме вставала з колін. Ми були вражені тою масою людей з національними прапорами, що зустрічали нас у переповнених концертних залах. Громові оглески і чудове “Слава!” довго жили в наших душах, по вінця сповнених любов’ю до України. Молоді митці з ансамблю “Веселка”, усі, без винятку, народжені вже в Австралії, плакали на radoцях, що країна їх батьків здобуває незалежність. Щодо мистецьких вартостей нашої програми, то ви пам’ятаєте, що в Луцьку лише одна десята бажаючих змогла побувати в переповненому залі драмтеатру.

— Тоді й прийшли визнання і нагороди з рідної землі?

— Найбільшою нагородою були оті переповнені концертні зали, а пізніше український уряд нагородив мене найвищою мистецькою нагородою.

— Як склалася Ваша доля після того, як Ви залишили ансамбль “Веселка” і сцену взагалі?

— Щодо “взагалі”, то роблю застереження: ще й тепер даю уроки танцю юним українським митцям, а загалом повністю переключилася на громадську працю, очолила 1993 року управу Товариства волинян імені Лесі Українки в Сіднеї.

— **Розкажіть, будь ласка, про його діяльність.**

— Товариство зорганізували найбільш свідомі волиняни, які вирішили допомогти своїй малій батьківщині — Волині, зокрема, Волинському державному університету, Волинській духовній семінарії, волинянам-патріотам, які постраждали від комуністичного режиму, а також ширити серед австралійців знання про наш край, його видатних людей.

Ми підтримали і відстояли саму ідею університету в Луцьку, фінансово йому допомагаючи, нині ми даємо допомогу на конкретні цілі, конкретним особам, щоб зібрані нами кошти йшли на відродження національної культури, церкви. У минулому році виділили стипендії студентці ВДУ Оксані Гапоновій, студенту технічного університету Богдану Тарасюку, студенту семінарії Андрію Гусаку, оплатили піврічне навчання семінаристів Валентина Бубнюка, Аркадія Чміля. Думаємо і надалі надавати допомогу конкретним особам. Ми виділили тисячу доларів на придбання комп'ютера для Наукового товариства імені митрополита Полікарпа, фінансове допомогли іншим волинянам-патріотам. Наша праця триває...

— **Волиняни, редакція газети “Волинь” у день Вашого ювілею вітають Вас як видатну нашу землячку, зичать Вам творчого довголіття для подальшої праці в ім'я незалежної України.**

— Широ дякую! Усіх вас обнімаю і цілую, поспішаю на прощу до рідної землі, щоб іще раз зустрітися з дорогими мені людьми, походити стежками дитинства і юності. До зустрічі у древньому незабутньому Луцьку!

(“Волинь”, Луцьк, 1999, 18 березня, с.3).

ТОВАРИСТВО ВОЛИНЯН У СІДНЕЇ

“По їхніх ділах ви пізнаєте їх!”

(Від Св. Матвія, 7,20)

По другій світовій війні багато українських біженців опинилось в таборах переміщених осіб у Західній Німеччині, Австрії. Значний відсоток тих біженців становили наші земляки.

У кінці 40-х років на початку 50-х більшість із них переїхали з Європи до країн Північної і Південної Америки, Австралії. Були серед них і наші земляки — вихідці з історичної Волині, які й дотепер не загубили зв'язку з своєю батьківщиною. Серед них такі яскраві особистості як Наталя Солошенко-Тиравська, випускниця Луцької української гімназії ім. Лесі Українки (Держархів Волинської області, ф. 73, оп. 1, спр. 106, арк. 34), блаженної пам'яті редактор і видавець Анатолій Жуківський (Кабайда), письменник, журналіст, науковець Степан Радіон, громадські діячі Юрій Зелинський, Зіна Вовк, Тамара Базалицька та інші.

Усі вони своє емігрантське життя присвятили праці для добра і незалежності рідного народу, а нині йдуть з допомогою, щоб внести і свою часточку в будівництво самостійної України.

Коли на початку п'ятидесятих років у Канаді постали товариство “Волинь” та Інститут дослідів Волині, наш земляк Степан Радіон з Мельборну активно включився в діяльність цих громадсько-наукових організацій і в науково-популярному збірнику під назвою “Літопис Волині” друкував свої праці про життя волинян в Австралії.

Видання ІДВ та товариства “Волинь” з Вінніпегу, завдяки таким активістам, як О. Коваленко, широко розповсюджуються в Австралії, під впливом цих організацій на п'ятому континенті заснували Товариство волинян.

— Користуючись нагодою, — розповідає в своєму листі до мене Голова управи товариства Наталя Тиравська, — передаю деякі матеріали про заснування і діяльність Товариства волинян, про яке ви обіцяли також написати. Їх небагато, але, беручи під увагу лише один рік існування, то гадаю, зроблено досить.

Товариство волинян було засновано ще 1972 року, але мало воно відтоді здебільшого розважальний характер, як таке проіснувало кілька років...

Група активних волинян Сіднею з ініціативи пані Наталі Тиравської в червні 1993 року відновила діяльність цієї громадської організації під назвою “Товариство волинян імені Лесі Українки в Сіднеї”. На установчих зборах було обрано управу, яка головним своїм завданням визначила створення відповідної фінансової і матеріальної бази, на основі якої можна було б розгорнути широку акцію допомоги Волинському державному університету, іншим науково-освітнім закладам, патріотам рідної землі.

Товариство волинян ім. Лесі Українки в Сіднеї не випадково носить ім'я нашої геніальної поетеси, як і не випадкова дата його відновлення.

Саме в цей час на Волині відбувалася боротьба за відкриття університету на базі Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки і волиняни Сіднею в Австралії взяли в ній активну участь. В час тої боротьби з ініціативи об'єднаних волинян Сіднею до Президента, уряду України було вислано чисельні листи-петиції від різних українських установ і організацій Австралії. Про важливість підтримки наших земляків з Товариства волинян імені Лесі Українки у створенні університету його перший ректор Анатолій Свідзинський у листі до голови управи пані Наталі Тиравської наголосив: “Чи не вирішальним чинником стала підтримка з боку української діаспори всього світу і особливо — з Австралії”.

Відкриття 27 серпня 1993 року в Луцьку Волинського держуніверситету імені Лесі Українки дало стимул членам управи Товариства до ще інтенсивнішої праці, але вже над збиранням коштів для допомоги навчальному закладу.

Наші земляки в Сіднеї добре розуміють кризовий стан економіки молоді Української держави, що позначається на розбудові університету, інших навчальних закладів.

З метою допомоги університету Товариство волинян у Сіднеї відкрило в кооперативі “Карпати” спеціальний рахунок для цього

навчального закладу Волині, на який бажані складають свої пожертви. Але головним джерелом доходів є влаштування Товариством імпрез, вечорів, зібрань, виставок. Згідно фінансового звіту станом на 16 липня 1997 року в різні способи: вечори, імпрези, пожертви і т.д. зібрано 17528 доларів, основну частину з них передано Волинському державному університету.

Під час цих заходів присутні мали нагоду глибше познайомитись з Волинню, її історичним минулим, містами, географією і природою краю, видатними людьми. У програми були включені мистецькі виступи — декламування поезій волинських авторів, народні пісні у виконанні дуету “Бондарівна” і інші. Перед мистецькою частиною члени управи Товариства частували присутніх смачними волинськими стравами.

У 80-ту річницю смерті Лесі Українки, чиє ім'я носить Товариство, був улаштований пам'ятний вечір з участю кращих мистецьких сил Сіднею.

У вступному слові на ньому голова управи Наталя Тиравська підкреслила: “Наше Товариство волинян після довгої перерви знову відновило свою діяльність і головною метою відновлення його було бажання волинян Сіднею розгорнути акцію допомоги Волині і, зокрема, університету, ідея створення якого зіткнулися з великою опозицією ворожих сил. Так склалось, на жаль, що допомога діаспори зосереджувалася здебільшого на східній Україні та Галичині. А Волинь, неначе сирота, лишалась осторонь і раділа кожною, навіть мінімальною до неї увагою з нашої сторони. Перша стадія нашої допомоги, а саме моральна підтримка — завершилась успіхом. Волинський університет наперекір усім ворожим силам заіснував і тепер зусилля Товариства волинян, за допомогою всього нашого громадянства, будуть спрямовані на фінансову підтримку Волинському університету, щоб він відіграв важливу роль у вихованні нового національно-свідомого і повноцінного покоління”.

У програмі вечора була доповідь керівника українських студій та голови відділу славістики при університету Макворі Галини Кошарської (доньки відомого письменника Дмитра Нитченка-

Чуба) “Леся Українка та її вплив на національну свідомість”, виступи жіночого ансамблю “Суцвіття” під керівництвом відомої й лучанам Оксани Рогатин-Василик, декламації віршів Лесі Українки, виступ-з’єднання хорів “Боян”. Про цей вечір пам’яті широко інформував українську й іншомовну громадськість Австралії Ю. Пашук у повідомленні “В честь Лесі Українки”, що його надрукував журнал “Церква й життя”. Під час вечора було проведено успішний збір коштів на потреби Волинського державного університету.

Товариство волинян провело відзначення видатних волинян — правозахисника, літературознавця, поета й публіциста, редактора газети “Наша Віра” Євгена Сверстюка, поетеси Євгенії Ляшук. Цей вечір, що відбувся 17 червня 1995 року, як і наступні під назвою “Віночок”, пройшов з величезним успіхом. Зібрані мали змогу через поетичне слово авторів, сторінки їх життя і боротьби відкрити нові видатні постаті мистецького цвіту волинської землі.

Того ж року організовані в Товариство волиняни Сіднею провели ще один літературно-мистецький “Віночок”, присвячений поетові Василю Онуфрієнку, але самим величавим був “Віночок” 5 березня 1995 року до 90 річниці з дня народження найвідомішого письменника Волині Уласа Самчука. Це була величава літературно-мистецька академія, доповідь на якій прочитала Валентина Павленко, заступник директора Київського будинку вчителя, а мистецька частина складалась з читання уривків з твору “Волинь” незабутнього письменника п. Наталією Тиравською, пісні у виконанні дуету “Бондарівна” Наталки Рибак та Анни Зелинської, солістів Марти Менцінської, Едварда Кульчицького та інших.

На цих літературно-мистецьких вечорах було проведено збір коштів на потреби університету.

Ще в жовтні 1994 року в Народному Домі в Лідкомбі (передмістя Сіднею) Товариство волинян влаштувало виставку робіт сучасних митців Волині, на яких було показано й праці сіднейських волинян: Анни Янчук, Марійки Вітебської, Марійки Тиравської-Шмідгофер. Любителі й знавці декоративно-прикладного мистецтва мали нагоду оглянути зразки волинських

вишивок, кераміки, народного одягу тощо. Під час цих заходів не тільки ширились знання про Волинь, а й проводився збір коштів на допомогу їй.

Газета українців Австралії “Вільна думка” (Сідней, 1995, 9 липня) про цей культурно-освітній захід помістила обширну статтю Володимира Карена “Віночок Полісся”, в якій автор подав такі думки: “Імпреза за своєю формою, змістом та часом перебігу була певним новаторством в громадському та культурному житті українського Сіднею, а, можливо, якщо не помиляюсь, то і в цілій Австралії. І тому за введення подібних імпрез в наше культурно-мистецьке життя їхньому організатору пані Наталі Тиравській належить признання та подяка. Назвала вона цю імпрезу досить вдалою назвою “Віночок”. Тут переплітались і історичні мотиви, опис флори й фауни Полісся, літературні твори синів цієї славної землі...”

В такий та подібні способи ширять волиняни знання про наш край серед української діаспори Австралії, іншомовних її громадян, віддають шану видатним постатям волинської землі.

В Статуті Товариства серед інших головною ціллю є: “...гуртування волинян українського походження в одну українсько-волинську родину, заохочувати і розвивати й передавати нащадкам славні українсько-волинські традиції, звичаї й обряди, підтримувати морально й матеріально наших земляків, а, зокрема, харитативні, наукові установи й організації Волині...”.

За чотири роки своєї діяльності Товариство волинян імені Лесі Українки в Сідней провело цілий ряд культурно-освітніх і мистецьких заходів, імпрез, ярмарків, товариських зустрічей, вечорниць і інше, на яких oprіч ширення знань про Волинь, зібрано великі суми грошей, які були пожертвовані нашими організованими земляками на п'ятому континенті. Із звіту голови управи пані Наталі Тиравської, прочитаного на загальних зборах 16 лютого 1997 року, дізнаємося: “...після відновлення діяльності Товариство поставило собі за ціль допомогу Волині, а, зокрема, Волинському державному університету. Для розбудови фондів улаштовано різні імпрези, такі як концерти, “Літературні віночки”,

широкі сходи, виставку картин, товариські зустрічі. Діяльність Товариства була дуже наполеглива, різноманітна і велика...

Як же розподілялись зібрані кошти серед волинян на рідних землях, що їх наші свідомі земляки збирали серед волинської діаспори в Австралії?

Найбільшу частину цих коштів передано Волинському державному університету: гроші, комп'ютери, інше. Усвідомлюючи велику роль бібліотеки в навчальних закладах волиняни Сіднею передали велику кількість книг, виданих українцями на Заході, до бібліотеки вузу. На прохання Товариства О. Шенко подарував бібліотеці 300 книг, а пересилку їх до Луцька здійснила Фундація Українознавчих студій в Австралії. Членами управи Товариства волинян також було закуплено багато книг в книгарнях міста для цієї цілі, привезено з власних бібліотек під час їх відвідин рідної землі.

За останні два роки управа Товариства передала значні кошти Волинській духовній семінарії, парафіянам Української Православної Церкви Київського Патріархату в м.Ківерці, с.Жидичин, де вірні вже сім років моляться під стінами храму св. Миколая, який окупували московські церковні імперіалісти, Свято-Троїцькому собору в Луцьку і інше.

На придбання комп'ютера для видавничих потреб Науковому Товариству імені Митрополита Полікарпа передано тисячу американських доларів, також виділено стипендії в розмірі 500 дол. студентам ВДУ, ВТУ, ВД семінарії Оксані Гапоновій, Богдану Тарасюку, Андрію Гусаку, оплачено семестр навчання семінаристам Валентину Бубнюку, Аркадію Чмілю. Надалі Товариство волинян має намір надавати матеріальну допомогу лише конкретним особам і на конкретні цілі, щоб перевірити цільове використання призначення коштів.

В Держархіві Волинської області автором цих рядків започатковано фонд документів особового походження видатної нашої землячки, в минулому Мадонни нашої духовності — найвидатнішому керівнику хореографічних ансамблів на Заході, нинішньому безмінному голові управи Товариства волинян п. Наталі Тиравської, волинянки, випускниці Луцької української гімназії

ім. Лесі Українки (ф. 73, оп. 1, спр. 106, арк. 34—35), в якому є цілий ряд документів з історії Товариства, життя і творчої діяльності мисткині, родинний архів, в якому листи Митрополитів УАПЦ Полікарпа, Никанора, професора Івана Власовського та інше. Цей фонд (Р-3410, оп.3) документів широко використовується нашими науковцями в їх працях, які збагачують волинезнавчу науку.

Нашими земляками в далекій Австралії керує велике бажання допомоги рідній землі, Волинському університету, духовній семінарії, їх вихованцям. Хочуть бачити вони ці освітньо-наукові заклади на рівні західних, щоб виховували вони нове свідоме покоління повноцінних носіїв духовних та культурних цінностей нашого народу. І це той головний чинник, який згуртував відданих цій світлій і величній справі наших земляків у далекому австралійському Сіднеї. Нам, волинянам, залишається лише низько схилити голови перед їх безкорисливою, жертвовною працею і вірити, що вона належно буде оцінена на рідній землі.

Володимир Рожко,
історик-архівіст.

м. Луцьк

(“Шлях Перемоги”, Київ, 1999, 31 березня, с.7).

**Голова управи Товариства волинян ім. Лесі Українки в Сідней пані Наталя Тиравська з Головою облдержадміністрації Борисом Клімчуком.
Луцьк, 8 червня 1999 року.**

**Пані Наталя Тиравська з ректором ВДУ Іваном Олексіюком.
Луцьк, 1999, червень.**

Державний архів Волинської області.

Зліва директор Володимир Гика з працівниками Антоніною Гурською, Володимиром Рожком — упорядниками фонду пані Наталі Тиравської.

Державний архів Волинської області.

Пані Наталя Тиравська знайомиться з документами свого фонду.

Луцьк, червень 1999 року.

Редактор газети "Волинь" пан Степан Сачук вручає квіти пані Наталі Тиравській під час зустрічі в редакції.

Державний архів Волинської області.

Зліва директор Володимир Гика, пані Наталя Тиравська, Антоніна Гурська оглядають справи фонду нашої землячки з Австралії.

Луцьк, 1999, 20 червня.

Стипендисти Товариства волинян ім. Лесі Українки в Сіднеї з панею Наталею Тиравською зліва Сергій Сумар, (ВДУ), історик-архівіст Володимир Рожко, Наталя Тиравська, Оксана Гапонова (ВДУ), Богдан Тарасюк (ЛТУ), Юрій Устимчук (ВДС).

Луцьк, 1999, 20 червня.

Пані Наталя Тиравська з стипендистами Товариства волинян ім. Лесі Українки в Сіднеї. Зліва Богдан Тарасюк, Сергій Сумар, Наталя Тиравська, Оксана Гапонова, Юрій Устимчук.

Літературно-художнє видання

Наталя Семенівна
Солошенко-Тиравська

ТРИУМФ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРПСІХОРИ

(спогади мисткині)

Луцьк, “Медіа”, 1999.

Набір і верстка Білобровець О.О.
Коректор — Лябук О.С.
Технічний коректор — Деркач Н.А.
Упорядник — Рожко В.Є.

Здано на виробництво 18.06.1999р.

Підписано до друку 2.07.1999р

Папір офсетний.

Друк офсетний.

Гарнітура Uk Academy

Формат 1/6

Умовн. друк. арк. 15

Тираж 200 прим.

Замовлення № 943

Ціна вільна. Замовне.

Набір, комп'ютерна верстка і друк
підприємства “Медіа”.
м. Луцьк, пр. Волі 27
т. 4-84-09, 4-82-56

